

ERUDITISSIMI VIRI Guilielmi Rossei opus
elegans, doctum, festivum, pium, quo pulcherrime
reteggit, ac refellit insanas Lutheri calumnias:
quibus invictissimum Angliae Galliaeque regem
HENRICUM eius nominis octavum, Fidei defensorem,
haud litteris minus quam regno clarum,
scurra turpissimus insectatur: excusum denuo
diligentissime, digestumque in capita, adiunctis
indicibus opera viri doctissimi Ioannis Carcellii.

1

Londini. Anno dom.
M. D. XXIII.

Page and line numbers refer to *Responsio ad Lutherum*, volume 5 of *The Complete Works of St. Thomas More* (© Yale UP, 1969). This text edited by Mary Taneyhill, © 2019 CTMS. For a complete concordance, see <https://thomasmorestudies.org/concordance-home/#responsio-lutherum>

IOANNES CARCELLIUS
CANDIDO LECTORI.
S. P. D.

2

5 QUUM SUPERIORIBUS HISce diebus ad typographi venissem
officinam, conveniendi hominis ac colloquendi gratia: habito
aliquamdiu ultro citroque inter nos sermone, cum aliis de rebus, tum
de libris et litteris, tandem quaerenti, ecquid novi haberet in manibus,
ostendit mihi libellum quendam, ab Hispaniis ad se allatum, auctore
10 Ferdinando Baravello, viro in re theologica perquam eximio. Quo
libro ad insanos Martini Lutheri furores, quibus adeo impotenter
impudenterque, immo adeo scurriliter in regem, omnibus summi
principis ornamentis illustrissimum, fuerat debacchatus, respondit:
partim adductus pietate, quod Christi cerneret ecclesiam et religionem,
15 sceleratorum haeticorum factionibus seditionibusque, passim
labefactari: partim aegre ferens, impurissimum hominem
praetextu sanctitatis abuti, et Christianae religionis nomine, re vera
stulta arrogantia ac gloriae aviditate inductum ad maledicendum
quibuslibet, nullius ordinis habita ratione.
Hunc igitur libellum cum se in animo habere dixit typographus,
20 emolumentum sui causa, typis rursus excudere: quod emolumentum
non exiguum capturum se ex eo sperabat: quando quidem apud nos
id exemplar haberetur unicum: opusque tale esset, uti non dubitaret
ab omnibus emptum iri cupide: ego meam quoque in eo
negotio operam, si quid commodare possem, ii pollicitus: orabam
25 libri ad unum et alterum diem copiam: id quod ipse non invitum
concessit mihi, orans insuper, si quid novae commendationis adhibere
possem, operam sibi commodarem meam, qua liber ex eius officina in
manus hominum gratior exiret. Postquam ergo bonam eius partem
diligentius perlegissem, placuissetque: visus sum egomet mihi non abs
30 re facturus: si, quoniam auctor continuata oratione totum opus
scripserat: in capita distinguerem, additis titulis cuique, ac indicem
adiungerem: quo facilius lectori singula occurrerent. Simul ut si

postea plura exemplaria importarentur, quod usu venturum erat
 verisimile: quando quidem nec uni regioni libros emittunt chalcotypi:
 et ea etiam res erat huius modi: ut nullius maior expectatio umquam
 apud omnes gentes esse videretur, propter et negotii magnitudinem,
 5 et eorum virorum auctoritatem, qui in eo certant: quae enim gravior
 causa tractari potest, quam in qua dei optimi maximi agitur religio?
 aut quae honorificentiori patrocinio defendi, atque ea, quam summi
 principes, propriis depositis studiis, pro contione totius orbis suscipiunt:
 siquidem, ut alios omnes omnium ordinum homines omittam,
 10 Henricus octavus rex Angliae, Fidei non immerito defensor appellatus,
 neutiquam recusavit, pro Christi causa, cum vili et sordido fraterculo
 certamine committi: cui quum pro salubribus monitis, sanoque
 consilio, nil nisi scommata scurrilia, insanaque convicia retulisset.
 Nec rex magnanimus secundo responso impurum circulatorem dignaretur:
 15 hic vir, quem dico, Baravellus Hispanus natione, ac omni
 litteraturae genere insigniter doctus, indignatus despiciat nebulonem,
 impune non solum hominibus, sed etiam divis ipsis insultare?
 ita eum toti descripsit orbi ac denudavit: ut ex nullo speculo liquidius
 cerni corporis possit imago, quam ex hoc libello Lutheri detestandus
 20 animus intellegi. Cuius, ut dixi, si plura importarentur exempla: haec
 tamen nostra hac ratione commendata, typographo: cui plurimum
 favebam, redderentur vendibiliora. Quod quia facere non potui, nisi
 mutatis nonnullis, ac alicubi e nostris adiectis, tu mihi candide lector
 exorandus es: ut si quid altera parte laboris mei tibi gratificatus sum,
 25 id quod certe studui: alteri parti veniam des: qui tam audacter
 alienis scriptis manus admolitus sim. Porro de ipso libro non est, quod
 a me multa expectes praedicanda: ipse enim de se, qualis sit, subinde
 praebebit indicium. Illud certe profiteor, si perlegeris, fore: uti te nec
 operae paeniteat, nec temporis collocati: si modo aut religionis
 30 affectu, aut eruditionis desiderio movearis, aut ingenii amoenitate,
 orationis ve festivitate delecteris.

FERDINANDUS BARAVELLUS ANTIQUAE
NOBILITATIS ORNATISSIMO
VIRO FRANCISCO
LUCELLO. S. P. D.

6

5 AUDISTIN UMQUAM VIR EXImie:
quibus artibus homo clarissimus, et patriae
splendor, patruus tuus me circumvenerit:
ut ad hoc opus perscribendum perpellerer? Nam ego profecto quum
ab omni litium genere natura semper abhorream: ab illo certe genere
10 abhorreo maxime: sicubi cum eo dimicandum
sit: qui se ratione victum sentiens,
totus vertitur in convicia. Verum ex
Academia dum revertor domum: ex
itinere divortor in arcem patruui tui: ut cui plus propemodum debebam,
15 quam toti genti meae: eum prius quam meorum quemquam
inviserem. Is igitur, quum variis de rebus oriretur sermo: iniecit de
industria, sed velut obiter, mentionem de Luthero: sciscitans, quid
de libris eius viri, sentiret Academia nostra. Respondi, id quod res
erat: initio varie affectos homines, alios novitate captos, alios novis
20 rebus insensos. Multis visum, quaedam neque male scribere, nec
prorsus inscite tractare: ceterum quo spiritu moveretur, id demum
librorum eius auctu tempus ostensurum. Nec ea quicquam coniectura
fefellit. Nam quum assidue alius super alium prodiret liber, et
postremus quisque deterrimus: tandem
25 prodiiit Babylon, vere turris illa Babel:
quae in caelum erecta est: unde vir
scelestus aggressus est, caelestia Christi sacramenta divellere. Simul
igitur ac perlectum est et vulgatum opus illud: nemo tam
excors inventus est: qui non sentiret, quo spiritu spiraret insanus.
30 Multi itaque meditabantur iam adversus eius impietates scribere:
quum ecce, brevi supervenit illustrissimi regis Angliae liber eruditissimus,
opus profecto tale: ut, quod ad eam
rem attinebat, scribendi causam cunctis
eriperet. Sic enim Babylonem illam sceleratarum

arcem haeresum, adortus est, expugnavit, evertit: ut operae
 pretium nullum facturus videretur: si quis arma rursus, adversus
 arcem dirutam divulsamque funditus, intenderet. Hic patruus tuus
 nactus, quod captabat, locum videlicet capiendi me: Ferunt, inquit,
 5 Lutherum respondisse regi. Respondisse inquam, certe quamquam
 est impudens, haud committet tamen: ut id conando, reddat manifestius:
 quam impiam ac stolidam causam foveat: quae nullam
 defensionis facultatem habeat. At quid si fors accidat, inquit, ut loco
 defensionis utatur impudentia: et quum nihil dicat, non taceat tamen:
 10 potero ne abs te impetrare tunc: ut tuo calamo retegas, atque retundas
 hominis impudentis amentiam? Ego, nihil minus suspicans, quam
 id umquam usu venturum, polliceor inquam, et perlibenter. Nam in
 pygmaeum sufficit grus: certe si Lutherus
 15 fortior esset Hercule: causa reddit imbecillioem
 mortuo. Tum ille paulisper aversus in fenestram, prolato
 libello, En, inquit, Ferdinande librum, et iucunde surridens, vide
 iam, quod pepigisti facile: perficias, inquit, gnaviter. Tum ego, quod
 tu mihi pactum, inquam, memoras? quasi ratum habeat pactum lex:
 quod dolus malus elicuit. Sit, inquit, si velis dolus: at malus esse qui
 20 potest: quo non aliud agitur: quam ut bene facias, et prosis bonis
 omnibus? Quid multa, rursus recepi me facturum serio? Deductus
 igitur in cubiculum (nam illa nocte me non est passus abscedere)
 coepi quam primum Lutheri librum revolvere: ita eram avidus
 videndi: si quid invenisset ille: quo probabile redderet eorum quicquam
 25 quam: quae mihi princeps visus ante fuerat, tam aperte, tam potenter
 et scripturis et ratione convincere. Quum coepi legere, deus bone
 quod nugarum pelagus, quanta furoris abyssus obtulit sese. Ceterum

de re raro legi quicquam: quod non memoria tenerem, pulchre
 soluisse principem: nisi quod uno Lutherus loco videbatur aut altero,
 non prorsus inscite scurrari: cuius rei demirabar mecum, nec ansas
 ante perpensis me et ab rege prudentissimo simul atque eruditissimo
 5 tantum relictum locum. Mitto itaque puerum ad patruum
 tuum: si libellus regis esset apud eum: ut dignaretur impertiri mihi.
 Librum protinus affert puer: inspicio loca. Sed ibi mirum, quam
 statim coepit frigere iocus totus: utpote natus non ex verbis principis,
 sed ex eo, quod Lutherus illa depravate recensuerat: ut fuco facto,
 10 lectori posset apparere festivus. Igitur postridie iam digrediens, rursus
 excuso me: nam de re nihil omissum principi, ab Luthero nihil
 adiectum novi: si secus haberet res, non tam ignavum esse me, ut
 detrectarem, vel eius hortatu, vel publicae utilitatis causa, tam vincibile
 certamen suscipere. Nunc vero qui meus pudor est haud facile
 15 ferre posse: ut qui nihil argumenti, nihil omnino rationis affert: ii ego
 ad mera iurgia, mera convicia, mera deliramenta respondeam: tamquam,
 ut est apud Horatium: Cum Sarmento committeretur
 Messius. Apage, inquit ille, excusationes istas, Ego non respondere
 tantum te, sed etiam prolixè respondere volo, prolatis utrimque verbis
 20 utriusque, subiunctis etiam tuis, quibus id, quod ais, nulli non fiat
 perspicuum: quin et naturam istam tuam nimis pudibundam volo
 paulisper expugnes: donec ipsa quoque convicia regeras, atque
 retalias: non tam ut audiat nebulo: quae meritis est: quam ut quae
 sola delectant plerosque in illo, eadem delectare consuescant contra,
 25 dum leguntur de illo. Nam si fortasse
 metuis: ne petulantiae labem tibi res
 aspergat: si liberius paulo cum isto nebulone
 litiges: ego longe profecto contra mi Ferdinande sentio. Nam
 qui nullo modo sibi temperare potuit: quin in episcopos, principes,
 30 in vicarium Christi, in sanctorum patrum gregem totum, in totam
 prorsus ecclesiam tam assidue, tam insana convicia fraterculus

furius evomeret: quis tam iniquus erit lector: qui petulantem
putarit eum, immo qui non probet ac collaudet eum: qui nebulonem
talem verbis attingat meritis: praesertim
quum ad eum respondeat librum: qui nihil
5 aliud habet quam stultissima iurgia: quibus amentissimus scurra
bacchatur in illustrissimum et corporis et animae decoramentis
omnibus ornatissimum regem. Quid vis amplius: quum nulla esset
recusatio: valefaciens ac digrediens promisi me scripturum. Itaque
scripsi sic, ut vides. At quoniam patruum tuum nobis ademit deus:
10 et senio confectum corpus auferens, animae virtutes immortalitate
donavit: nihil mihi facturus videbar in rem commodius: quam si
quod patruo promississem: nepoti persolverem: praesertim tali,
qui, ut absque liberis discedenti, succedit in fortunas: sic
eruditionem eius eximiam et egregias virtutes videri potest, velut
15 hereditario iure consecutus. Accipies igitur vir clarissime opus hoc,
et accipies cum schedis omnibus, ne sis nescius quemadmodum,
quod scripsi quicquam patruo debet imputari tuo: ita si quoquam
prodeat istud, uni imputandum tibi. Vale vir ornatissime, et
Baravellum plus quam totum tuum solito favore complectere. Ex
20 Academia nostra tertio Idus Februar.

GUILIELMUS ROSSEUS IOANNI
CARCELLIO SUO.
S. D. P.

14

5 SI TU MI IOANNES BENE vales, bene est: ego quidem valeo. At
vereor ut satis valiturus fuerim: ni propere me ex urbe proruissem
rus. Coeperat enim non oriri modo pestis Romae, verum etiam
graviter invalescere: quum ego vix adhuc bene collocatus ibi, rursum
trepidus ac sollicitus, huc me cogor subducere, ad lapidem plus minus
vicesimum, exceptus atque invitatus, ab hospite omnium humanissimo,
10 et seorsum in Anglorum gentem omnem, in quam paternum
genus refert animo, quantum vix quisquam credat benigno. Hic dum
versor, hospes quodam die, en inquit, Rossee librum quendam ex urbe
recens missum mihi: quem te opinor valde videre velle: ut quo
Lutherus vestro respondeat regi. Ain vero, inquam, nihil profecto
15 legerim libentius. Nam principis libellum, iam ante annum legi ac
relegi Venetiis: qui non uni mihi talis visus est: ut opinionem conceperim,
numquam tam stolidum fore Lutherum: ut respondendo
redderet manifestum: quam improbam atque absurdam causam
tueretur: quae nullum defensionis colorem, qui quidem probabilis
20 videretur, omnino posset admittere: simul haec dicens, avide
corripio ac resigno librum ubi legere incipio, proh deus bone, quantum
furoris barathrum, quantam furiarum voraginem reperio.
Dispeream, si inter densas ac perpetuas phreneseos Lutheranae
tenebras, ullum invenire quivi sanioris animi intervallum. Nugatur,
25 rixatur, scurratur, ac ridet: sed ridet plane sardonium, conscius
nimirum, non in libello regis invenire se, sed in capitello suo quod
rideat. Nam interim deprehendi eum, quaedam, in quae salsus videri
posset, affingere. Hospes igitur, ubi me legentem auscultasset diu, non
sine crebra interim atque aperta significatione stomachi (erat enim
30 neque alienus a litteris, et animi cum civiliter honesti tum in primis
pii) quid tu inquit mi Rossee nebulonem istum blasphemias istas
patieris inultas ferre? qui non modo regem tuum stultis incessit
conviciis, sed in Caesarem quoque ac pontificem in principes omnes

germaniae, in bonos atque eruditos viros omnes, in omnes denique
 divos impius furcifer obscenissimis opprobriis invehitur. Hunc
 tu scurram talia patieris inulta ferre? Inulta ne inquam quo pacto,
 qui omnium vicem ulciscitur ipse sese? Nam quae gravior ultio
 5 possit optari: quam quum eo dementiae sit adactus: ut impie
 conscientiae furiis agitatus, mentis inops, et ad insaniam dissimulandam
 impotens, ita sibi vi abreptus sit: ut sua manu per omnes paginas
 atque omnes propemodum parietes perscribat, insanissimum nebulonem
 atque impudentissimum scurram esse Lutherum. Nam princeps
 10 meus, in quem praecipue nebulo scurratur insanus, augustioris est
 animi et altioris consilii: quam ut dementissimi scurrae deliramentis
 quicquam moveatur. Neque dubito, si Lutheri liber haberet aliquid
 quod sit responso dignum: quin rex illustrissimus pro egregia illa
 eruditione, quae illi ad reliqua regiae maiestatis ornamenta velut
 15 praecipuum quoddam lumen ac decus accessit, facile sit ita responsurus
 homini: ut mortales omnes intellegant, servata dignitatis suae
 reverentia, et causam piam strenue, et impium nebulonem lepide,
 ab optimo atque eruditissimo principe esse tractatum. Quam
 rem Lutherus, quum ex eo libro quem scripsit in eum rex, magno
 20 bonorum omnium plausu, magno malorum dolore, didicisset: de industria
 sic adornavit istum libellum suum, ut sperare posset neminem
 fore mortalium, nedum principem: qui nenas tam insanas esset ulla
 rescriptione dignaturus. Atque ita ultimus pugnae restaret ipse:
 nimirum velut victor ac triumphator esse videretur. At ego, inquit
 25 hospes, illum sua spe falsum velim. Quorsum istud inquam? Quid
 faciet qui rescribet? aliud ne, quam explicabit orbi, Lutherum esse
 scurram sycophanticum? At istud iamdudum conclamavit ipse. Nam
 quid aliud adversus Catharinum? Quid aliud adversus doctos alios,
 adversus scholas publicas? Quid aliud adversus germaniae principes?
 30 Adversus Caesarem, regem, pontificem? Quid aliud e turre sua
 babilonica, velut ex altissimo suggestu proclamavit in totum orbem:
 quam esse sese devotum inferis, invisum superis, humano generi
 nebulonem noxium, ac denique mortalium omnium petulantissimum,
 et pestilentissimum scurram? Itaque, mihi mire placet

prudentissimi cardinalis illius, sanissimum consilium: qui pontifici
 huic vere omnium sanctissimo suasit, uti Leonis decessoris sui
 sententiam, de supprimendis Lutheri libris, ita moderaretur: ut
 eorum lectionem librorum, qui sanctitatis et modestiae fuco latenter
 5 insertas haereses, bonis ac simplicibus viris commendant, ecclesiae
 penitus interdiceret. Babilonicam vero, et qui sunt eiusdem furfuris:
 qui nihil habent aliud: quam vere scurrilia iurgia, et bonorum
 omnium auribus abominandas haereses, prostare passim legique
 10 permitteret. Neque enim periculi quicquam fore, ne bonus quisquam
 libello corrumpatur eiusmodi: qui sine ratione rixetur, et numeret
 magis quam probet improbissima quaeque et orbis christiani
 consensu damnatissima dogmata. Illud vero proventurum commodi:
 quod pessimus quisque, quem a legendis haereticorum scriptis, nullum
 15 potest edictum cohibere, desinet incautis imponere: quibus nunc
 persuadent callide, quicquid sentiunt bonis odio esse, id vel non
 scripsisse, vel non ita sensisse Lutherum: sed hominem innocentem,
 per emulorum invidiam, falsam subire calumniam. Nam quaeso te,
 quisquis hunc ipsum leget libellum, quo regi respondet nebulo, quum
 nihil in eo reperiet rationis: quum omnia principis argumenta constare
 20 videbit: quum istum cernet depravare multa: mentiri multa:
 dissimulare fortissima: scurriliter tractare omnia: quid illum putas esse
 sensurum? An adhuc desideraturum esse responsi quicquam: quod
 verberonis ostendat amentiam, tamquam lucernam accendi postulet:
 cuius ope conspiciat solem? Accedo inquit mi Rossee tibi, rem non
 25 egere responso, si quis in utramque partem intendat oculos. Sed
 quotum quemque futurum putas: qui quum Lutheri librum perlegat,
 ea sit futurus diligentia: ut inspecto contra libello principis,
 collatis utrimque verbis ipsis, eruat Lutheri sycophantiam, ac non
 potius ex alterius opere, de utriusque ferat sententiam: persuasus
 30 neminem esse tam impudentem scurram: ut (quod isti perpetuum
 est) adversarii verba de industria depravet. Nam eo minus istud
 suspicamur: quod ea res et facile possit coargui: et semel deprehensa
 probum summum atque indelebile dedecus inurat auctori. Proin tu,
 si me audies, non respondebis modo: verum etiam respondebis

ampliter. Citabisque, et conferes utriusque verba fideliter: deinde
 reddes oratione tua virtutes Lutheri conspicuas: ut locus nullus non
 sit illustris, in quo vel errat imprudens, vel studio calumniatur, vel
 dissimulat stolidè, vel scurratur nebulonice, vel bacchatur scurriliter,
 5 vel mentitur impudenter, vel rixatur improbe, vel blasphematur impie,
 vel ridet phrenetice, vel dolore ringitur, vel ira dirumpitur, vel
 madidus indormit, vel ebrius altum stertit, vel sobrius ac vigil insanit.
 Nec istud mi Rossee, quicquam est quod metuas ne dum stercora
 Lutheri scripta, velut Augei stabulum exhauris, et sua in eum stercora
 10 regeris, tuum simul nomen impures: atque in periculum venias, ne
 non satis habuisse videaris honestatis et modestiae rationem. Etenim
 tam immodestum nebulonem, qui nec adversus homines, nec adversus
 superos temperare sibi potest a scurrilibus conviciis, si quis non
 15 contra tractet ex merito: sed modice modesteque respondeat: nullus
 erit mihi crede lector aequus, et pius, cui non ista videbitur et nimis
 ambitiosa, et prorsus immodesta modestia. Nam istud scio te
 floccifacere: si calamum nebulo convertat in te. Sane vero
 inquam, neque enim adeo desipio: ut magis mihi censeam laudi fore,
 20 si lauder a laudato viro, quam si in me bacchetur illaudatus, atque
 eodem rictu latret, in me: quo rabidus latrat in superos. Quin tu ergo
 inquit, rem deo fretus aggredere: facies quod malos urat, oblectet
 bonos: nec officium tantum declarabis in tuum principem: cuius
 ingenium, eloquentiam, eruditionem, prudentiam, corporis incomparandas
 25 dotes, animi virtutes excelsas Christianus orbis velut
 absolutum regiae sublimitatis exemplar admiratur ac suspicit. Verum
 etiam apud servatorem Christum, magnam inibi gratiam: cuius iste
 scurra nomen, fidemque sub assertionis hypocrisi, penitus molitur
 extinguere. Quid vis amplius, mi Ioannes? non desiit impellere, donec
 30 perpulit. Itaque promisi me facturum: feci, ostendi. Supra meritum
 modumque laudavit. Oravit me, ut uni atque alteri ex eruditis amicis
 suis: sibi liceret ostendere. Concessi, modo ne sine permissu meo

quisquam properaret edere. Nam decrevisse me, rem servare mihi
menses aliquot integram: quum ut exactius tractarem quaedam, quod
opus ruri subito sine librorum auxilio confeceram: tum quod interea
supervenerat exemplum epistolae: quam rex ad Saxoniae duces
5 scripserat: ex qua subvereri cepi, ut laturus esset princeps: si quis ex
Anglis amplius, cum isto nebulone contenderet. Rem recepit meae
futuram potestatis. Aufert, ostendit, reddit, hortatur ne cuncter edere.
Viros, quibus ostendisset eruditissimos instetisse vehementer apud se
ut me vel ignaro, vel invito maturaretur editio. Sed fidem suam
10 liberasse se: ceterum suadere, monere, rogare ne doctorum virorum
vota suspenderem: neve nebulonem paterer diutius simplicium
hominum ignoratione atque inscitia abuti. Si qui forte forent quibus
quae absurde scripsit, aliquid esse viderentur: ego me pollicitus istud
curaturum, statui protinus librum ad te mittere: ut cuius consilium
15 multis in rebus aliis, mihi sensissem utile, eius prudentia in hoc etiam
opere, vel edendo vel premedo fruerer. Itaque librum Hermano
Pragensi tradidi iuveni olim studioso tui quum istuc inserviret
magistro. Nam is, quod Angliam viderat, non sterilem fuisse praeceptori
suo: quum nec honestum videretur nec utile, subinde solum
20 vertere, certus atque offirmans animo istuc sedem figere, instituit in
Britanniam remigrare. Aliquot ergo menses ab eius discessu, pendebam
animi: expectans indies de mea re responsum tuum. At ubi ex
litteris, quas .x. Calendas Iunias, huc misisti, librum sensi non esse
perlatum, nec istuc delatum gerulum: metuens aliquid accidisse
25 iuveni (nam de fide eius ne adhuc quidem dubito) parabam rursus
exemplar: quod, ubi primum liceret commode, istuc mitteretur ad
te: quum ecce interim affertur huc, prostare iam librum meum: et
(quod miror) inventum esse: qui libellum tam illepidum agnorit,
atque adornarit pro suo. Quae res eo fortasse facta est confidentius:
30 quod ego, quoniam ad te mittebam, notus ad notum, nomen meum
operi non praescripseram. Eoque factum arbitror: ut velut ignorati

patris expositum puerum, homo misericors exceperit atque educarit
pro suo. Verum nunc te quaeso mi Ioannes: effice ut puer
cognoscatur istic, non pater: quoad interim diligenter observaris,
quam de se spem parenti praebeat. Nam si aut parum probetur bonis,
5 aut princeps aequo animo non ferat, ab Anglia quemquam amplius,
cum isto scurra committi: sine fruatur qui sustulit. Sin ita ut optamus
doctis probisque placeat, et regem olfacias non indignaturum: a nobis
quoque bene verberatum verberonem: tum te mi Ioannes obsecro:
ut gnatum meum non expositum umquam, sed nescio qua fortuna in
10 aliquod ignotum littus eiectum, tu mihi denuo, absque ulla eius, qui
velut orbem exceperit contumelia, vindices ac restituas patri. Vale ex
urbe, nam heri, huc rerum mearum ordinandarum causa remigravi.
Iterum Vale et salve. III. Nonas Augusti.

5 AD IIII. IDUS SEPTEMBREIS, redditae sunt nobis a te litterae: quas
ego et libentissimus accepi: et diligenter etiam atque etiam perlegi.
Quae quidem tuae litterae, numquam non gratae ad me perveniunt.
Verum hoc tempore, quantum mearum rerum status ferebat, etiam
iucundae fuerunt. Tum quia significarent ea, quibus mihi nihil
10 optatius potuit accidere: id est, te mortalium omnium mihi carissimum
salvum esse et incolumem, tametsi non nullo metu perturbatum,
grassantis istic et ardescentis passim morbi pestilentis: atque iam in
Italia quoque reperisse, qui istas tuas virtutes perspiciant, et admirentur,
ac merito favore prosequantur. Tum quia longo desiderio
15 cognoscendi quid rerum gereres ipse, quo ante torquebar, iam veluti
diuturna siti, expleto, his perlectis litteris paulum animo acquievi.
Male enim timueram, nequid aliter ac vellem tibi contigisset:
propterea quod abs te tot mensium spacio, nihil quicquam acceperam.
Siquidem annus paulo minus agitur, ex quo tempore, illam
20 recepi abs te epistolam: qua me tui Romam itineris certiore fecisti.
Atque ab illo tempore, nunc primum ubi sis, quid agas, ac quid valeas
audio. Quae res, sane tam mihi molesta fuit quam pro mutua nostra
caritate esse debuit. Eoque magis eram sollicitus de te, quod
neque ab istis publicis internunciis, aliquid discere licebat: quum
25 tamen alias nostrates propemodum omnes, narrare mihi possent: quo
quisque loco ageret. Quin, neque Hermanus cui te scribis litteras et
librum ad me dedisse, huc venit, nec quid de eo sit factum audivi
umquam, post eius a nobis discessum, qui fuit statim ab obitu
praeceptoris sui: cum tamen saepe de illo quaesierim ex iis, qui cum eo
30 una ministrabant (adest enim hic unus et alter Londini). Etenim
amabam prorsus iuvenem, ob egregios mores, eruditionem non
spernendam, ac vel in primis, ob singularem et spectatam fidem.
Propter quam praeceptoris fuit carissimus. Inveneramque ii
(si aut remansisset hic, aut redisset) conditionem aliquam, non
35 paenitentiam. Vereorque iam, ne quid gravius fuerit in causa,
cur fidem non praestiterit, quam quod nollet, iuvenis quantivis

pretii. Ceterum tandem perlatus est liber tuus (utinam prius) qui
 magno stupore ut vere dicam, animum verberavit meum: quod iam
 alienum nomen omnium opinionibus, quotquot opus viderant,
 nedum meae insederat. Qui, etiam cum schedas tuas in manibus
 5 tenerem, vix demum potui Rosseum meum in illis agnoscere. Ac
 quemadmodum, qui ingenti aliqua rei, seu bonae seu malae, ac
 inopina novitate, repente sunt percussi, diu pendent in dubio: nec
 cito possunt animis suis persuadere, id quod aut aegrius est, quam ut
 verum velint, aut iucundius, quam ut sperare possint: ita huius
 10 pulcherrimi facti nomen, tam praeter expectationem meam, tam
 subito in novum haeredem transcriptum, idque in eum quem ut
 maxime optabam, tam praeclari facti auctorem existere, cum
 patriae communiter, tum privatim nostrae amicitiae causa, ita
 minime expectabam: magnae mihi admirationi, ac paene res incredibilis
 15 est visa: non quin te longe etiam maioribus parem, adeoque
 superiorem et ego norim et alii existimarint: sed ut dixi, quod alter
 tam astute in hanc se possessionem, veluti derelictam, insinuarat: ut
 iure optimo eius esse videretur. Iam quod ad ipsum spectat opus, tale
 profecto est omnium doctorum atque proborum sententia, quibus
 20 ostendi compluribus, ut summo omnium studio sit apud nos excusum
 denuo. Mihi vero ita perplacuit (si quid meo tribuis iudicio) ut,
 quoniam erat continua oratione conscriptum, in capita dividerim:
 titulis adiunctis cuique, scholiaque in spacio marginali ascripserim,
 indicemque apposuerim: quo facilius singula lecturis occurrerent.
 25 Proinde, ista te libero cura, quae sit doctorum de eo sententia futura.
 Quippe qui non minus sedulo me ad eius emissionem sunt hortati hic,
 quam, ex tuis litteris intellego, te istic incitatum. Non nulli etiam ultro
 pollicentes pecunias in sumptum eius, quoniam typographi gravatim
 quicquam aggrediuntur, nisi si quis eos volet indemnes praestare.
 30 Porro de rege, nihil est, quod vereamur: qui ut est eruditione singulari,
 limatissimoque iudicio: ita non dubito, quin idem sit de libro tuo
 sensurus, quod ceteri praestantes eruditione viri. Quamquam, cum
 primum huc allatus esset, Lutheri adversus se libellus, eique commonstratus,
 nihil ille quidem aliud quam irrisit, stulta verberonis ac
 35 scurrilia convicia. Cumque rogaretur, quid de illo non solum impio,

sed etiam, tum furente sentiret: respondit sibi quidem videri
dignum Lutherum: qui pro petulantia ac nequitia sua, pretium
ferret: quique in omnibus conviviis produceretur: ut convivas
oblectaret morio. De respondendo autem ad eius meretricia iurgia, se
5 nec ita foedaturum personam suam: ut conviciis cum eo velitaret:
nec ita ineptiis operam et oleum perditurum: ut cum eo rationibus
modeste ageret: qui omni rationi et modestiae bellum indixisset. Sed
nec cuiquam auctorem fore, ut cum ipso manum amplius consereret:
si quis tamen vellet eius insaniam retaliare, infrenique linguae
10 frenum inicere, non prohibiturum se. Itaque curavi librum tuo
nomine edendum, et compositorum suo tamquam post liminio asserendum.
Tum exemplari eo, quod abs te accepi, diligenter cum alteris
collato, ubi quid aut mutatum aut insuper additum per te comperimus
quod in exemplis nostris non habebatur adiciendum curavimus.
15 Iam quae ipse, in eo elaboraveram de iis nihil mutavi: ne aut typographo
aut mihi tantae perirent impense. Nec mutabo post hac, si
tibi meum hoc factum probatum fuerit. Sin aliter tibi videbitur: ego
quicquid tu statueris confirmabo. Praeterea quam ad me epistolam
dedisti: quaque, mihi librum donas (qui tuus est amor erga me)
20 praefationis vice anteposui: eique nostram hanc adiunxi: ut posterum
quoque intellegant: quantum tibi debeam. Vale: et communes istis
familiares nostros ex me saluta. Iterum bene vale. Londini. XV. Cal.
Octobris.

PRAEFATIO LUTHERI, SCRIPTA AD
 quendam nobilem Bohemum: qua suam ipse
 invidiam ac livorem, tum in Pontificem, tum in
 ipsum Caesarem, ac Germaniae principes
 5 viros universos, prodit: quos omnes
 improbissimis conviciis et
 contumeliis improbus
 incessit.

GENEROSO ET NOBILI VIRO DOMINO
 10 Sebastiano Schlik comiti in Passun Domino
 in Elbogen et .c. suo in Christo maiori
 Martinus Luther Ecclesiastes
 VVittembergensis.

GRATIA ET PAX IN CHRISTO. TERTius et amplius annus agitur
 15 (generose comes) quod furiosus, papistarum populus me insimulat
 fugae ad Bohemiam, idque mirum in modum sitit audire, scilicet
 homines belli, hac sola fama triumphaturi, gloriaturi, et clamaturi:
 Vicimus, haereticus fugit ad haereticos.
 Sic enim vecors illa et indoctissima papistici
 20 corporis belua, postquam videt sese eruditione et veritate victam,
 nec posse stare totam colluviem suorum asinorum adversus unum
 Lutherum, torquetur et uritur, unicum hoc respiraculum suspirans, ut
 fugiam in Bohemiam, ut saltem opprobrio alieni nominis sese solentur,
 et terribiles Emim sese fingant, qui prae sua inscitia et mala conscientia,
 25 nullubi audent comparere. Apparui ego iam tertio, coram
 eis, denique VVormatiam ingressus sum,
 etiam quum scirem mihi violatam esse
 a Caesare fidem publicam (Nam didicerunt
 principes Germaniae, olim de fide
 30 laudatissimae gentis, nunc, in obsequium
 idoli Romani, nihil magis quam fidem contemnere, in perpetuam
 nationis ignominiam) Sic ausus est fugitivus et meticulosus Lutherus
 in gyrum dentium Behemoth insilire. At illi tremendi Gigantes quid?

Toto hoc triennio, non est inventus unus, qui ad nos VVitembergam concederet, et coram nobis etiam staret, cum et certissimi sint de fide et tutela (nempe sub Caesaris sui praesidio acturi omnia) adhuc audent homines effeminati et excordes sperare triumphum mea
5 fuga, foedissimam suam ignominiam honestaturi, qua toto orbe celebrantur, sese prae ruditate et pavore animi, non audere in conspectum unius Lutheri prodire. Quid putas hae fragiles bullae facerent, si et ipsi cogerentur coram adversario Caesare et hostibus praevalentibus sistere? Scilicet, in mille diverticula fugerent miseri,
10 qui nunc in cuniculis suis sicut sorices mussitant, Lutherus meditatur fugam. Sic et rex Angliae, hoc libro multa saliva blaterat de fuga mea in Bohemiam, homo sapiens scilicet qui credit ideo, suum librum esse victoriosum et digne scriptum, si ad Bohemos Lutherus fugerit, tam vecors et muliebris est stolidi regis invidia. Ego vero, quamvis
15 ardeat animus videre Bohemiam, et religionem papisticis monstris tam odiosam, tamen hactenus abstinui et abstinebo, non quod opprobrium nominis metuum, quod celeberrimae nationi, vilissima hominum fex, papistae cum summa perfidia et iniuria inusserunt. Nam iustissima
20 causa, Bohemi homicidas istos, et Antichristos papistas deseruerunt, postquam innocentem virum Ioannem Hussum, ipsi septies haeretici exusserunt, et utramque speciem a Christo institutam sacrilege damnaverunt. Hae enim
25 causae odii papistici in hanc gentem, nec aliquando purpuratae istius meretricis spurii, agnoscunt ferale suum homicidium, et damnati evangelii sacrilegium, quin pergunt furorem suum tueri, et opprobrium, quo ipsi coram deo insignes sunt, alienae et innocenti nationi imponere. Non ergo opprobrium Bohemici nominis metuo,
30 quae gloria est coram deo, sed quod Christus me hic posuit: ut torqueam papistica monstra, dum nihil invenire in me possunt, quod iactare vellent, in suae incredibilis invidiae respiraculum. Cruciari eos vult Christus sua ipsorum invidia, et dirumpi propria malitia.

Expecto igitur eos hic, et expectabo impotentissimam eorum invidiam,
egregie irritaturus et torturus donec vixero. Si autem me
occiderint multo maxime cruciaturus. Sic
enim datus sum illis in portentum a
5 domino meo Christo, ut sive me vivificent,
sive occidant nihil gratiae, nihil pacis, nihil solatii, habitura sit
furialis eorum conscientia, ut duplici contritione conerantur, et
praesentis invidiae cruce, aeternam mereantur gehennae torturam.
Instat enim mors papatus abominabilis, urget eum ineluctabile suum
10 fatum. et (ut Daniel ait) ad finem sui venit et nemo auxiliabitur ei.
ita concurrimus utrimque, illi extremo
furore, ego summo contemptu, et vincet
audacia mea in Christo novissimam
15 illorum, et iam pallentem furiam. Aliam vero fugam in Bohemiam
meditor, ne nihil veri vaticinentur sibi papistici Pythones, sed de qua
maiolem compunctionis spiritum sint passuri. Haec est, iuxta illud
Mosi: Provocabo eos in non gente, et in gente stulta irritabo illos.
Nam tantum meis libellis brevi (propitio Christo) efficiam, ut
Bohemi a suo opprobrio liberi, soli autem
20 papistae sint nomen abominationis in orbe
terrarum, ut maledictum et anathema sit,
esse papistam. Non quod omnia Bohemorum probem, cum eorum res
ignorem, et sectas esse inter eos audiam, sed quod papistica turba illis
comparata, fetor et nausea futura sit in toto mundo, qui nihil nisi
25 sectae sunt ipsi, adeo ut soli franciscani inter sese fere sex sectis
scissi sint. Haec autem ad te scribo heros generose, ut mihi initium
huius fugae captem apud te, qui regnas in Bohemiae initio confinis
Germaniae, ut per te tuamque dicionem procedam in totam Bohemiam.
Rex laicus scripsit ad sacerrimum suum pontificem. Ego quondam

miseratione papae clericus scribere
debui ad christianissimum laicum. Audio
enim te incredibili studio fervere in
5 puram Evangelii veritatem, et abominationes et scandala Romanae
pestilentiae, undique e tuo dominio profligare. Macte virtute
clarissime heros, sic abolebitur opprobrium Bohemici nominis, et
redibit meretrici in sinum suum, sentina illa mendaciorum et fornicationum
suarum, ut revelentur pudenda eius orbi terrarum ad
10 sempiternam ignominiam. Hoc sit initium fugae meae. haec spes
optimi exempli, quod imitentur reliqui Bohemi heroes et magistratus.
Sic non modo in Bohemiam fugero, sed et habitavero in ea, etiam si
hic me exusserit illaudatae meretricis furor. Invidiam tamen eius
simul et succendero et vicero in Christo. Nihil erit illi amplius
15 prosperum. Christus sic statuit, Amen. Gratia domini nostri Iesu
Christi servet et augeat te optime heros in aeternum. Amen. VVittembergae.
V. Iulii.

RESPONDETUR AD EPISTOLAM LUTHERI
INITIO LIBRI SCRIPTAM.
CAP. PRIMUM.

40

5 TOTA ISTA SPIRAT EPISTOLA, Thrasonicam Lutheri gloriam:
et, in dignitatem Romanae sedis, lividam nebulonis invidiam. Qua
nunc intabescens, Bohemis quorum damnatas haereses nuper
execratus est: nunc execrabilis vicissim, et suo ipsius iudicio damnatus,
applaudit, et fingit se haereses eorum ignorare, homo aut tam
10 iniquus, ut eorum res ignoratas ante reprehenderit, aut tam infirmae
memoriae, ut quae tam nuper tam acerbe redarguit: eorum omnium
subito iam sit oblitus. Et tamen quum illis maxime conetur adulari:
post laudes aliquot homo sapiens promittit tandem, bone deus
honorem qualem, Sodomae scilicet et Gomorrae gloriam. Nam ut
15 illorum mores iustificati sunt comparatione
Hierusalem: ita Bohemorum haereses
iustificabit Lutherus, collata cum illis
nimirum fide Christi. Quam, quo licentius invadat, atque blasphemet,
appellat ubique papisticam: substituens pro fide Christi
perfidiam suam. Nam quum reiciat iudaicam, rideat gentilium, nutet
20 in Bohemica, vix admittat Turcicam, damnet omnino catholicam:
quid reliqui fecit tandem: quod esset ratum ac stabile, praeter
infidelitatem suam? In qua tam superbus exultat, atque insultat
omnibus: ut dubitari non possit: quam totus ex inferis illius spiritum
spirat in terras: quem similis ad inferos superbia deiecit e caelo. Sed
25 illius epistolae pretium operae fuerit magnificas ampullas
expendere. Protinus ab initio convitiatur
Caesari et Germaniae principibus: gloriatur
de sua fortitudine, qui sit ausus ire VVormatiam, gnarus sibi
violatam esse fidem publicam, videlicet homo animi destinati
30 martyrio, propter infidelitatem sine caritate, sine qua, nec pro vera
fide, Paulo teste, valisset martyrium. Insultat magnifice omnibus,
contra suam sententiam sentientibus: hoc est bonis omnibus: quod

homines non audeant ire VVittembergam, et coram ipsius sese
 maiestate sistere: videlicet quum certissimi sint de fide et tutela,
 nempe Caesaris praesidio (ut ait) facturi omnia: quasi nihil esset
 latronum in via: qui fere soli sunt Lutheri satellitium: qui eodem
 5 animo in suae factionis gratiam non dubitent, disputaturos amoliri
 per insidias contra fidem publicam: quo animo spoliant ac trucidant
 viatores, lucri sui gratia contra legem publicam. Ille quum veniret
 VVormatiam, non habebat, quod metueret. Venerat enim, quod
 fatetur, fide publica: quam si, ut mentitur nebulo, violasset Caesar:
 10 quo tandem praesidio fraterculus, omni supplicio dignissimus, adversante
 Caesare, prodentibus, ut quaeritur, Germaniae principibus, tot
 millium iter emensus, in curru, via publica, palam, interdum, sic
 evasisset incolumis? Nimirum de se scriptum videri vult illud:
 15 Angelis suis deus mandavit de te: ne forte offendas ad lapidem pedem
 tuum. Immo mali malo favebant: et boni fidem violare nolebant. At
 adversus illum venturis, mali dumtaxat et perfidi metuendi sunt: qui
 nullo fidei vinculo cohibentur a scelere: nullo disposito praesidio, tam
 longo itinere satis caveri possunt. Quae quum ita sint: mirum
 20 est profecto, Luthero venire auso nullo suo periculo VVormatiam, in
 conspectum principum: ut furoris obstinati, triumphum tuto reportaret
 domum ad compotores suos: neminem audere contra, cum vitae
 suae periculo, venire VVittembergam, tanto praesertim fructu:
 nempe ut cum nebulone certet in eius ipsius theatro, dispositis
 nebulonum cuneis, qui haeresiarchae suo,
 25 scripturae verba in adulterinum sensum
 torquenti, doctorum omnium antiquorum
 auctoritatem irridenti, publicam tot aetatum fidem exhibilanti, atque
 omnia execranti sacra, ad singulas blasphemias applaudant, atque
 ingeminent euge. Ii vero, qui disputaturus venerit: ad quodque
 30 verbum, voce, vultu, pede, manu obstrepant,
 explodant, exhibent. Contra quae,
 si durabit omnia: et clamores ratione

vicerit: digressum denique perimant. Neque enim nunc eadem rerum
 est conditio, atque olim fuit: quum disputabat Eccius. Tum enim re
 adhuc in eo statu, ut valde suae sectae faverent: nec dum plane
 scirent: quam malam causam foverent: eo quietius et cupidius audiebant:
 5 quod se audituros sperabant: quae valde audire cupiebant.
 Sed ea disputatio quum non undequaque responderit ipsorum spei:
 quum tamen essent quaedam in speciem non prorsus improba: et
 nunc eum cernant post per furorem adiecisse talia: quae nullo possit
 colore defendere: desperata rationis victoria, triumphum collocant in
 10 amentia: non audituri quicquam aequis auribus, quod adversetur
 iniquis animis. Neque tamen nego, in eadem urbe, in qua sibi delegit
 latibulum: multos esse viros honestissimos: multas mulieres bonas ac
 , pias: sed in re seditiosa, magis eminent insana tumultuantium
 turba, quam numerus, etiam maior bonorum et sedatorum civium.
 15 Lutherus igitur quum doleat libellis editis,
 ita victas ac revictas suas insanas
 haereses, ut numquam apud suos se victorem
 audiat, quin interim excarnificetur intus opprobrii sui conscientia,
 gnarus omnibus undique gentibus, ex libellis utrimque inter
 20 se collatis, clarissima luce patere, quam turpiter eversus, ac prostratus
 iaceat: pertaesus tandem ac perhorrescens iudicium publicum,
 pugnaturus, velut gallus provocat in suum sterquilinum: ubi coram
 gallinis suis cantitet. Verum neminem
 opinor esse tam insanum: ut in locum
 25 veniat: quo eum hostis vocat ad pugnam:
 quum non possit aequior esse planities, in qua dimicetur, aut minus
 insidiis exposita, quam libellis editis conflictatio, in qua neutra pars
 causari potest, aut perperam quicquam exceptum a notariis, aut post
 corruptum a falsariis, aut sibi quicquam non provisum calore subitariae
 30 disputationis excidisse. Sed quod, ex causae meritis per otium

quicquid potest, instructissimum protulerit: id sincera fide prodibit
 in publicum. Ex quibus et nunc clarissime patet: et indies magis
 magisque patebit: quam sordido ceno prostratus iaceat, oblitus luto,
 atque obvolutus stercore, gloriosus victor ac triumphator Lutherus.
 5 Quae res quum regio libello tam egregie facta sit: ut numquam
 quicquam aequae Lutherum adegerit in furorem: efficiam hoc libello:
 ut omnes Lutherani sentiant: quam stolidum habeant haeresiarcham:
 qui sua sapientia nihil effecit aliud: quam infixum ab adversario
 telum, suis ipse manibus infixit altius. Sed priusquam aggrediar
 10 librum: libet paulisper cum Luthero rursus redire vvormatiam.
 Cuius magnifica commemoratione quiddam mihi redegit in memoriam:
 ex quo uno totus potest orbis iudicare vanissimi nebulonis et ,
 ingenium stolidum, et mentem gloriae cupiditate dementem.

15 Detegitur Lutheri stulta ambitio ex
 honorificentissimis de se, sub alieno nomine,
 praedicationibus. Cap. II.

EXSTAT libellus excusus hoc titulo: Acta et res gestae Domini
 Martini Lutheri Augustiniani in comitiis principum VVormatiae. Is
 libellus quo loco sit excusus, non dicit, quo auctore compositus
 20 tantundem. Sed liquet plane ex ipsa narrationis serie, fuisse aliquem
 illius valde studiosum. Verum non ab ipso tamen factum Luthero,
 certissima sunt argumenta scilicet. Nam quum Caesar nominetur
 ubique simpliciter Carolus: numquam nominatur Lutherus, nisi
 reverenter DOMINUS MARTINUS litteris maiusculis, videlicet
 25 magnus heros. Interdum sic: HOMO DEI LUTHERUS. Et quum
 ii, qui contra loquuntur: prorumpere dicuntur in verba virulenta: de
 ipso ita scribitur DOMINUS vero MARTINUS pro incredibili
 humanitate et bonitate sua, benigne respondit.
 Et sic: Pater clementissimus
 30 modestissime respondit. Et tamquam gloria patri totum illius psalmi
 librum claudit haec coronis. Deus igitur hominem pientissimum,

tuendo et docendo evangelio natum, diutissime servet ecclesiae suae,
 una cum suo verbo, Amen. Quis ita suspicax umquam natus est: ut
 suspicari possit: qui talia de Luthero scripsit: ipsum fuisse
 Lutherum? Quis enim Thraso tam gloriosus
 5 fuit: quem non puderet eiusmodi vel
 cogitare de semet? At nunc, obsecro, lector vide: quam penitus
 homini memoriam, ac mentem, inanis gloriae titillatio excusserit.
 Quum totus liber ita sit tractatus: ut videri possit ab alio quovis esse
 compositus, subito suo sorex indicio prodit
 10 se. Oblitus enim sui, quodam in loco sic
 ait:

His dictis, orator imperii, increpabundo similis, dixit me non ad rem
 respondisse: nec debere in dubium vocari, quae olim in consiliis
 15 essent damnata et definita: ideo a me peti simplex, non cornutum
 responsum, an velim revocare, vel non? Hic ego. Quando ergo
 Caesaris maiestas etc.

Hic vides lector ex rebus wormatiae gestis, incredibilem illam
 clementissimi patris modestiam: qui sub
 20 alieni tubicinis larva, suas ipse laudes tam
 modeste bucinet. Vides admirandam prudentiam: qui non potuit
 cavere sibi in tam exiguo libello: ne tam stultum institutum proderet:
 cuius puderet etiam morionem.

Ea caecitate et amentia percussit dominus
 25 noster Iesus Christus, universum istud
 regnum abominationis papisticae: ut iam totum triennium, cum
 uno Luthero ipsi infiniti vulgi Cyclopes belligerantes, nec dum
 intellegere possunt, pro qua re mihi cum ipsis bellum sit.

AIT OMNES, qui cognoscunt pontificem: hoc est omnes Italos,
Hispanos, Gallos, Germanos, et quicquid est usquam populi Christiani:
5 quos omnes appellat Cyclopa, tam diu belligerantes cum
uno Luthero, Ulisse videlicet omnium
prudentissimo, ita perterebratis esse oculis,
tamquam Polyphemum: ut quamquam
libris ab illo tam multis editis, adhuc non possint cernere: quorum
10 ille tendat. O rem difficilem, et quae non exoculatum Cyclopa, sed
Argum aliquem oculatissimum requirat, ac lynceum: qui Lutheri
vias vestiget. Esset fortasse res difficilis colubri viam vestigare super
terram: nisi odore pestilentissimo, quaqua versus serperet, erumpente,
ac terras lue taeterrima inficiente, ipse se nimium proderet.
15 Neque enim nunc horum Cyclopa quisquam est adeo caecus: ut
non artes eius, et astutias deprehenderit: quam inani commento
fugam paret ex Aetna: ut ex hac Cyclopa, ut vocat, elapsus insula,
recte tendat ad inferos. Sed unde nullus
eum reducat Tyresias.

20 Non intellegunt, inquit, frustra tot libellis
a me editis et palam testantibus, hoc
solum a me quaeri, ut divinae litterae solae regnent, sicut
dignum et iustum est, humanae vero inventiones et traditiones e
medio tollantur, ceu nocentissima scandala, aut exsecto veneno, et
25 evulso aculeo, id est vi cogendi et imperandi, et conscientias illaqueandi
erepta, libere et indifferentes tolerantur, ceu quaelibet alia
pestis aut infelicitas mundi. Nam ipsi perpetua insania perciti, contra
me nihil movent, nisi statuta hominum, glossas patrum, et facta seu
ritus seculorum, ea ipsa scilicet, quae nego et impugno, quae et
30 ipsimet confitentur infida esse. Ego de iure disputo, et ipsi de facto
mihi respondent. Ego causam quaero, ipsi opus exhibent. Ego
interrogo, in qua potestate hoc facitis, ipsi dicunt, quia sic facimus, et

sic fecimus. Sit pro ratione voluntas, pro auctoritate, ritus, pro iure,
 consuetudo, idque in rebus dei. Est apud eos ipsos in scholis suis
 viciosissimum genus disputandi, quod vocant, petitionem principii.
 Hoc discunt et docent usque ad canos, usque ad sepulchrum,
 5 tot sudoribus, tot sumptibus miserrimi homines.

Et de rege paulo post.

Hic vero deus nova sua divinitate mirum in modum insolescens, ac
 certus quicquid dixerit fieri oportere, aut factum esse, id ex professo
 etiam testatur, velle sese dimittere capitale fundamentum meum, et
 10 aliis relinquere expugnandum, ac solum aedificium labefactare, id est,
 stipula et faeno contra rupem verbi dei pugnare, ut nescias, an ipsa
 mania sic insanire possit, aut ipsa stoliditas tam stolidita sit, quam est
 caput hoc Henrici nostri, forte ut verum faciat proverbium, Aut regem
 aut fatuum nasci oportuit. Quis morio enim sic diceret, Ego asseram
 15 septem sacramenta, sed intactum relinquam principale robur
 adversarii? Crederes ab insigni hoste regis, hunc librum editum in
 regis perpetuam ignominiam.

Proponuntur in summa, quae sunt tractanda
 in toto opere. Cap. quartum.

20 HAEC IPSA Lutheri verba lector, in quibus tam impense sibi
 Lutherus placet: efficiam paulo post, quum ad illius responsum, ut
 ille vocat generale, perveniam: ut facile quivis intellegat, ex regis
 libello sumptis probationibus, non solum esse falsissima: verum etiam
 25 vix tot habere verba, quot vitia. Praeterea nebulonem istum, non
 hominum tantum traditiones omnes tollere, etiam eas quibus deberet
 obedire: sed etiam tollere traditiones dei. Nec eo tamen contentum,
 illas ipsas dei scripturas, pro quarum regno se pugnare simulat:
 quibus potest machinis oppugnare. Quo in loco faciam perspicuum:
 30 quam insulse rideat eum disputandi morem: ut contra unius auctoritatem
 scurrae, regia maiestas opponat auctoritatem tot sanctorum
 patrum, tot seculorum consuetudinem, et publicam fidem

totius ecclesiae. Simul et illud constare faciam, vitiosum illud disputandi
 genus in petendo principio, quod tanta cum insultatione
 derivat in alios, solam ipsi atque unicam fere disputandi formam esse.
 Idque ipsum illi accidere in his ipsis locis maxime, in quibus illud
 5 maxime obicit atque improperat aliis. Tunc ista verba, quibus extra
 locum se iactat, ut legentibus offundat tenebras: nos loco ad id idoneo
 ventilabimus: et paleas istas, quas pro
 tritico laborat vendere: vento sparsas
 dissipabimus. Nam quod homo lepidus videlicet ac facetus irridet
 10 regem: quod asserturus sacramenta testatur ex professo se capitale
 fundamentum Lutheri aliis expugnandum relinquere, ac solum quod
 superstruxit aedificium labefactare, tangetur eo loco, in quo solo
 convenit: ubi Lutherus idem rursus simili semper conditum sale
 repetit. Nempe ubi tractabitur: quod missa bonum opus, oblatio, aut
 15 sacrificium Luthero non potest esse: propterea quod sit (ut ait)
 testamentum. Ibi videbis lector, hominis tam festive dicacis infacetas
 facetias, in solum Lutherum ludere. Atque haec quae nunc promitto
 tibi, ideo distincte posui: ut eorum quodque, suis a me locis possis
 exigere. Quorum ita me debitorem constituo: ut nisi in hoc libello
 20 persolvam omnia: nihil omnino videar persolvisse: contentus, ut
 Lutherus in me decantet illud Horatii: Quid dignum tanto feret hic
 promissor hiatu.

Respondetur ad id, quod Lutherus fingit se non
 25 credere librum regis ab ipso esse rege compositum et
 simul ostenditur, quos et quam praeclaros
 auctores habeat liber Lutheri. Cap. quintum.

INTEREA paulisper ea illa percurram: quibus obiter obiectis ii, sic
 homo se sapiens explicat: ut id conando magis ac magis implicet
 atque involvat. Sed prius mirifice se putavit scilicet irritaturum

regem, si se simularet non credere librum a rege editum, ipsius esse regis: sed Lei videlicet, aut alicuius (ut ille vocat) pituitosi sophistae: quasi quisquam Luthere tam pituitosus esset: cuius pituitam non praeoptet: quisquis non plane furit: quam furiosam bilem tuam.

5 Male torquet nebulonem istum: quod notior est, et non in sola Britannia celebratior, eruditio eximia regiae maiestatis, cum in aliis plerisque disciplinis omnibus, tum praecipue in re theologica: quam ut cuiquam possit persuadere stolidus, alieno libro voluisse venari gloriam regem sapientissimum, ex furioso fraterculo, cum quo magis duxit, opinor, inglorium contendere, quam gloriosum vincere:

10 praesertim in tali re, quae cum per se clara numquam non esset: eam tamen factam sciret adversarii stultitia clariorem. Nec scripsisset, opinor, omnino quicquam adversus talem scurram princeps: nisi pro Christi honore

15 nihil sibi duxisset inhonorem: sed veluti pro Christi nomine pugnam detrectare nollet, adversus infidelium (si fors ita ferret) vilissimum: sic pro Christi fide, calamo certare dignatus est, adversus haeticorum stultissimum. Verum video: quid Lutherus velit: optat id quemque credere de libello regis: quod ipse sibi conscius est: et nemo

20 factum nescit in suo. Nam quis ignorat, illius responsionem non unius cuiusquam labores esse? Quod enim unum caput potuisset unquam tantum stultitiarum parere? Ipsa mediusfidius frenesis assiduo tot neniaram partu fuisset effeta. Sed multae (quod plane compertum est) insanissimorum nebulonum libidines Lutheri fetum

25 hunc informem ac monstrosum genuere. Et sicut in computationem solent, suum quisque symbolum conferre: sic in libellum istum stultitiarum farraginem, communi consilio suum stultorum quisque nugatorum stulte dictum contulit.

NAM QUUM Lutherus regis accepisset librum, atque aliquid eius

30 delibasset: vitiatum gustui coepit salutaris cibus amarescere. Quem quum devorare non potuit: iam potando cupiens amariciem eius eluere, convocavit compotorum suorum senatum. Ibi quamquam opus illud maluisset perpetuis tenebris abditum: tamen quoniam celari non potuit:

quum calicibus epotis bene firmasset animum: gravatim profert
librum. Legi ceptus, asininas auriculas coepit mordaci radere vero.
Claudent igitur, ac mox resignant rursus: et iam carptim vertunt: si
quid forte reperiant: quod ratione possint carpere. Nihil occurrit
5 commodum calumniae. Iam ut in rebus difficilibus exquiruntur
sententiae. Nam et maestus esse senatus coepit, et Luthero res ad
restem vergere: nisi quidam eum dextre
sic esset consolatus Bicias. Quid ipsorum
referret: quid scripsisset rex Angliae: aut quid omnino de fide
10 sentiendum esset: qui nihil proposuissent sibi, nisi per tumultum facta
seditione, ipsi tamquam capita factionis
inclarescere? Ut et ex seductis simplicibus
pecuniam, et ex irritatis eruditioribus caperent voluptatem.
Qua in re quid nocuerit: quam vera scribat rex: aut ipsorum haereses
15 quam acute refellat. Rescribat tantum Lutherus: et solita sibi insistat
via: strenue convitiatur ac rideat. Quotus enim quisque futurus sit e
vulgo simplici, quibus imponere, apud
quos regnare fuerit satis: qui rem totam ab
initio aut velit repetere: aut repetitam, possit expendere. Proinde ne
20 deficiat animo: neu sic desipiat tamen: ut decernat ratione certandum:
probra tantum et convicia per omnes paginas, hiberna nive
densius, ingerenda: quorum inexhaustus fluvius, Luthero scaturiret e
pectore. His armis tutum Lutherum fore, quibus et ferire possit: et
referri non possit. Nam generosum regis animum indignaturum, talia
25 in sese dici a talibus: honestorum omnium animis indoliturum,
tantum impune licere nebulonibus. Si rescribat quisquam graviter et
severe: contemnet vulgus: quae res Luthero fuerit satis. Sin instituat
quispiam Luthero digna regerere: ridicule fecerit: frigebit enim
dictum: quod in illum dicitur: cuius foedior omni crimine persona
30 est. Sed nec parem quemquam Luthero fore, qui satis fuerit unus,
adversus decem loquacissimas, et iurgiosissimas meretrices. Et tamen

ipsos pro sua quemque virili, non defuturos: atque ita facile victoriam
 ipsius fore. Isto consilio dato, Lutherus animum revocare coepit: qui
 iam fere per posticum fugerat. Verum, quoniam supra solitum sibi
 morem opus vidit esse iurgiis: quandoquidem in disputationem nihil
 5 habebat aliud: quod prorsus posset afferri: hortatur eos: ut eo quisque
 properet pergere: ubi stolidorum iurgiorum et scurrilium scommatum,
 quam plurimam venari materiam quirent: quarum
 rerum, ut quisque collegisset sarcinam: protinus ad se, conveherent:
 ex illis enim refarsurum se responsionis suae farraginem. Cum his
 10 mandatis dimittit consilium. Illi igitur abeunt, alius alio, quo quemque
 tulit animus: et se per omnia plaustra, vehicula, cymbas, thermas,
 ganea, tonstrinas, tabernas, lustra, pistrina, latrinas, lupanaria
 diffundunt: illic observant sedulo, atque in tabellas referunt, quicquid
 aut auriga sordide, aut servus verniliter, aut portitor improbe,
 15 aut parasitus scurriliter, aut meretrix petulanter, aut leno turpiter,
 aut balneator spurce, aut cacator obscene loquutus sit. Atque haec
 quum aliquot fecissent menses: tum demum quicquid undecumque
 collegissent, conviciorum, iurgiorum, et scurrilium scommatum,
 petulantiae, spurcitiae, sordium, luti, ceni, stercorum, omnem hanc
 20 colluviam in foedissimam cloacam Lutheri pectus infartunt. Quam
 ille totam, in libellum istum suum conviciatorium, per os illud
 impurum velut comesam merdam revomit. Inde tibi lector acervus
 ille spurcissimorum latratuum, quibus solis stultissimus libellus
 impletur. Nam quum de re conatur aliquid, detrahe tantum ornatissima
 25 illa scurrilitatis emblemata: statim videbis lector, e tanto
 verborum cumulo, quam exiguus rerum restet manipulus, et ille
 tamen ipse corruptus. Quod, ut tibi magis fiat perspicuum: age,
 excutiamus (ut facturus eram) ea vitia: quae paucis obiter obiecta,
 multis verbis contendit reicere. Etenim facilius erit conicere, qualem
 30 se praebeat in oppugnando altero, qui tam belle defendit sese.

Revincit impudentem vanitatem Lutheri: qui falso
scribit regem nullam eius repugnantiam proferre,
sed verbo dumtaxat asserere, illum sibi esse
contrarium. Cap. sextum.

62

5 PRIUSQUAM, inquit, ad rem ipsam
veniamus, primum diluam duo crimina,
quae mihi rex Thomisticus, prae impotentia sua muliebri imponit.
Quorum alterum est, esse videlicet me mihi ipsi contrarium.

10 HOC igitur crimen ut diluat, tamquam magna innocentiae conscientia
magnifice recenset, editorum ab se librorum catalogum: ne
quis eorum venenorum nesciat nomina: quibus veneficus, conatus est
Christianum vulgus inficere. Quos ipsos libros quisquis diligenter
inspexerit: tam multas tam apertas tam absurdas, inveniet repugnantias:
15 ut ii nihil aliud hac librorum recensione Lutherus fecisse videatur:
quam si hominem iugulasset inspectante
populo, deinde vocatus in iudicium,
eos ipsos omnes innocentiae suae testes produceret: qui sceleris
fuerant spectatores. Sed hic opinor, aliqua iubebit a me proferri,
illarum contrarietatum exempla: et ex illo mari aliquam afferri
20 lagenam, quasi aut opus sit ostendere: quod nemo non videt: aut non
olim ii multas ostenderit vir doctissimus
Ambrosius Catharinus: et ostendantur in
ipso regis libello nonnullae. Quarum si multas hoc loco (ut possum)
producerem, Lutherum (quae est hominis verecundia) non puderet
25 iterum dissimulare productas: et rursus ut producerentur aliqua
flagitare. Nam cum eius generis multas protulerit vir, ut dixi,
doctissimus, Ambrosius Catharinus: iam Lutherus in morem simiae,
per cachinnos ad unum respondet aut alterum: reliqua vero tam
aperta, ut nec e scurrilium scommatum
30 divitiis suis invenerit ullum: quod posset
opponere: per dissimulationem prorsus reliquit intacta: et ad id se
convertit: in quo solo valet: ut virulentissimis conviciis, et insanissimis

iurgiis, impeteret sedem Romanam: morionum more, qui, cum
 ab alio percutiantur: protinus percutiunt alium. An non simili
 dissimulatione utitur: cum nunc ait regem in suo libello, ne unum
 quidem locum proferre, saltem exempli gratia: quo Lutheri inconstantiam
 5 convincat?

SOLUM rhetoricatur, inquit, gloriosus
 rex, hoc modo. Lutherus sibi pugnat:
 quis ii credat? Sic dixisse satis fuit defensori novo ecclesiae et numini
 10 recens in Anglia nato. Ceterum ostendisse exemplum non fuit opus,
 ne daretur Lutheri occasio sese purgandi,
 et stultum regem pro dignitate thomistica
 tractandi.

AN NON ista verba nebulonis impudentissimi, quisquis audierit:
 si neque Lutherum nosset: neque regis librum legisset: protinus
 15 persuaderet sibi, regem nullam Lutheri contrarietatem usquam
 protulisse: sed de industria celasse: ut ea posset licentius dicere: quae
 Lutheri negaretur facultas defendendi? At idem si Lutheri legisset
 opuscula: is regem nihil peccasse fateretur: si rei nemini non compertae
 probationem nullam proferret.
 20 Idem si Lutheri nosset vanitatem: non
 dubitaret, a rege factum: quicquid Lutherus
 a rege factum esse negarit. Quod si librum regium etiam legisset:
 cum ibi tam multa videret eorum: quorum ne unum quidem ibi esse
 25 scribit Lutherus: quot quantisque modis damnet necesse est, improbissimi
 nebulonis mendacissimam sycophantiam. Quam rem vel
 is unus locus abunde probaverit: quem primum in medium
 proferam. Vel ob id, quod post ista, quae cavillando conatur eludere:
 in quibus se non dissentire dicit sibi: sed mutare sententiam omnium
 primus existat.

30 NAM QUUM Lutherus in captivitate babylonica dixisset, omnibus
 esse praeceptum: ut eucharistiam sub utraque specie reciperent: et
 non ita multo post, in eadem pagina diceret: neutram omnino
 speciem cadere sub praecepto: regia maiestas his verbis, quae
 sequuntur: attingit insignem hominis ita secum pugnantis, amentiam.

“AT VIDE QUAESO, quam vacillet,
 ac sibi repugnet Lutherus: uno loco dicit,
 Christum in cena omnibus omnino fidelibus, non permittendo, sed
 praecipiendo, dixisse: Bibite ex eo omnes. Postea vero, timens ne
 5 laicos, quibus in sacerdotum odium adulatur: offenderet: haec verba
 subiungit. Non quod peccent in Christum: qui una specie utuntur:
 quum non praeceperit ulla uti: sed arbitrio cuiuslibet reliquerit:
 dicens: Quotiescumque haec feceritis: in mei memoriam facietis. sed
 quod illi peccant: qui hoc arbitrio volentibus uti, prohibent utramque
 10 dari. Culpa non est in laicis, sed in sacerdotibus. Videtis aperte, quod
 primo dixit esse praeceptum: hic dicit non praeceptum esse, sed
 cuiuslibet arbitrio relictum. Quid opus est ergo, nos illi contradicere:
 qui sibi toties contradicit ipse?”

Quaeso te per tuas furias, quid habes hic amice Luthere: quod
 15 dicas? Contendes hic te tibi non esse
 contrarium: et tam impudens eris aut
 stolidus: ut idem esse defendas: et utramque
 speciem omnibus esse praeceptam, et neutram esse praeceptam
 cuiquam? Quod si aut tu tam impudens esses: ut peteres: aut
 20 quisquam tam insanus, ut ista petenti concederet: tamen nihilo magis
 posses, ex vanissimae sycophantiae tuae laqueis effugere. Nam quum
 scribis, ideo regem nullam contrarietatum tuarum exempli causa
 proferre: ne tibi purgandi tui, detur occasio: perspicuum est desiderare
 te, non omnino talem, quae purgari non possit: sed vel talem saltem,
 25 quam adversarius vocaret repugnantiam: in qua tibi facultas esset
 eius vitii notam: si qua posses arte purgare. Ecce prolatus est a rege
 locus unus: qui legenti librum mihi primus e multis occurrerat: in
 quo tibi tu tam aperte pugnare convinceris: ut (quamquam turpiter
 impudens es) qui locum vulgo notum, stulto silentio dissimules, et
 30 improbe mendax: qui, quod alii legunt omnes: et ipse tanto cum
 dolore legisti: ut ita lectum oblivisci non possis: id nusquam scriptum
 esse contenderes: adhuc tamen perfricando frontem non potuisti

efficere: ut auderes pro loco non pugnante defendere. Quod si
 maxime posses: quamquam sic effugeres: ne teneri posses ex eo uno
 loco tibi esse contrarius: tamen nihilo
 magis vitares: quo minus vincereris improbissimi
 5 planeque digni vero nebulone mendacii, qui tanto cum
 fastu iactasti: ne unum quidem locum a rege prolatum esse: vel
 exempli certe causa, ne tibi daretur occasio purgandi tui. Quamobrem
 candide lector (ut ad te misso nebulone revertar) sufficit hic
 10 unus locus: ad revincendum (ut dixi) Lutherum impudentissimi
 mendacii: qui negat a rege locum esse prolatum ullum repugnantiae
 suae: ne sibi daretur occasio purgandi sui. Sed quo magis adhuc
 vanitas hominis elucescat, accipe lector et alium.
 SCRIPSIT Lutherus in Babylonica sua, sacramentum ordinis esse
 quiddam novum, et ecclesiae Christi
 15 ignotum: recenter autem inventum ab
 ecclesia papae: et tamen idem fatetur, esse
 apud divum Dionysium: quem non negat esse antiquissimum.
 Stolidissimam istam hominis repugnantiam non praeteriit princeps.
 Sed iis verbis acutissime perstrinxit. “Si
 20 solus ex antiquis patribus Dionysius ordinem
 esse scriberet sacramentum: vel hoc satis esset ad evertendum
 Lutherum: qui videri vult inventionem eius sacramenti novam esse.
 Repugnat enim esse novum: quod ab illo fatetur scriptis comprehensum:
 quem fatetur antiquum.” ¶ Ecce lector, quid non audebit iste
 25 mentiri: quem non pudet fingere, nullum locum protulisse principem:
 quo dicat eum sibi fuisse contrarium: quando hic unus locus talis est
 repugnantia: ut ea prolata, tribus fere versibus princeps totum
 fundamentum nebulonis everterit. Neminem usquam puto tam
 addictum esse Luthero, quin sit fassurus, utrumlibet horum locorum
 30 sufficere, ad coarguendam eius impudentiam: quem non puduit tanta
 magnificentia iactare, nullum, ne exempli quidem causa, locum a
 rege prolatum esse: quo Lutherum diceret, dicere sibi ipsi contraria.

Nos tamen, ut hac in parte supersint potius
 multa: quam quicquam desit: adiciemus
 adhuc locum tertium: adiecturi supra
 decimum: nisi nos puderet in re manifesta sic immorari. QUUM
 5 Lutherus urgeri se cerneret apertissimis verbis ex epistola Iacobi, non
 solum in sacramento unctionis extremae, sed etiam in eo: quod eius
 maledicam linguam, et virulentum pectus pulchre depinxit
 apostolus: ut princeps prudentissimus et sagacissime deprehendit: et
 elegantissime tetigit: aestuare coepit insania: et cupiens ulcisci se,
 10 primum contempsit epistolam: deinde floccifecit apostolum. Posterius
 istud leges, ubi voles, in ipso regis libello. Ceterum illud prius
 de epistola tangetur a nobis: quam ita contempsit: ut diceret,
 probabile esse, eam non esse apostoli:
 propterea quod nihil haberet apostolico
 15 spiritu dignum. Ea in re ipsa regis verba
 subscribam: ut videre possis: an rex nullum prorsus attulerit locum:
 in quo diceret, sibi repugnare Lutherum. Regis ergo verba sunt haec.
 “CERTE SI rationes attulisset Lutherus:
 quare epistola non esset Iacobi, sed
 20 tamen alterius cuiuspian, qui eodem loqueretur spiritu: potuisset
 utcumque ferri. Nunc vero dicit esse probabile: quod sit indigna
 spiritu apostolico. Qua in re non alium
 obiciam Lutheri, quam Lutherum ipsum:
 neque enim Lutheri quisquam aut saepius fere, contradicit, aut
 25 validius, quam Lutherus. Is igitur in sacramento ordinis ait ecclesiam,
 hoc habere datum: ut possit discernere verba dei a verbis hominum.
 Quomodo ergo nunc dicit, epistolam apostolico spiritu indignam
 esse: quam ecclesia, cuius iudicium (ut ait) in hac re falli non potest:
 apostolico spiritu iudicavit plenam? Quamobrem nunc ita se sua
 30 sapientia constrinxit undique: ut aut
 necessario comprobet epistolam esse apostoli
 (cuius contrarium dixit esse probabile) aut dicat ecclesiam, in
 scriptura sacra posse diiudicando falli: quod eam posse negaverat.”

QUID HOC loco lector apertius? Quam frontem habet nebulo:
 quem tam aperta negare non pudet? Quid eum necesse est ab his
 audire: qui locis istis cum illius impudenti mendacio collatis, vanissimi
 scurrae scurrilia verba considerent: quando scurratur hoc
 5 pacto.

QUANDO ergo larvam, verbis larvatis
 sine exemplo ludere libuit in re tam
 seria et sacra. Ego sine larva sed aperte
 dico regem Angliae Henricum istum,
 10 plane mentiri et scurram levissimum
 mendaciis suis magis referre quam regem. Hoc crimine ego
 Lutherus, Thomistam hunc virulentum palam accuso, et testibus tum
 libellis tum lectoribus meis per orbem convinco. Facessat mihi in hac
 re maiestas regia et mea humilitas, cum mendace scurra loquor,
 15 regis titulis velato de rebus divinis, quarum iniuriam adversus
 mendacia tueri, pertinet ad quemlibet christianum. Si stultus rex sic
 regiae maiestatis obliviscitur, ut mendaciis apertis in publicum audeat
 prodire, idque dum sacra tractat, cur mihi non pulchrum sit,
 mendacia eius rursus in os eius regerere.
 20 ut si quam voluptatem concepit adversus
 divinam maiestatem mentiendo, eam amittat, veritatem adversus
 suam maiestatem audiendo.

EXPENDE quaeso lector aequissimas causas: ex quibus hic venerabilis
 pater fas esse censet, in regem, veluti
 25 suo iure scurrari. Quoniam rex ausus est
 dicere, Lutherum sibi ipsi esse contrarium:
 id dictum regis Lutherus in duo partitur crimina, eademque valde
 capitalia. Alterum, quod rex hoc dixerit, nullo, ne exempli quidem
 causa, prolato loco: ne ipsi locus esset defendendi sui. Qua in re quam
 30 vanus et impudens sit venerandus pater: tertio saltem iam prolato loco
 vides. Alterum, quod rex eo dicto mentitur adversus divinam maiestatem.
 At quum nihil dixit aliud rex: nisi quod saepe iam probavit, delirare,
 et assidue cum se ipso pugnare Lutherum: necesse vides esse

lector: ut si hac in parte mentiatur princeps, adversus maiestatem
 dei: maiestas illa dei sit maiestas Lutheri. Neque enim de alio deo
 loquutus est rex: itaque manifeste vides: ut hic reverendus pater
 aperte nobis renunciatur deus: et ipsius ore sua bucinatur apotheosis.
 5 Imposterum ergo cavendum est: ne hunc novum inferorum deum,
 tam irritabilem irriteremus: sed in os cerbereum coniectis offis, conemur
 placare placentulis: et Stesichori more
 palinodiam canendo mitiget rex hoc pacto.
 Divus Lutherus non est sibi contrarius, non inconstans, non mendax,
 10 non improbus, non virulentus, non blasphemus in deum, non insanus,
 non nebulo, non haereticus: sed ipsa fide
 fidelior, ipso honore honoratior, ipsa prudentia
 prudentior, dei vero divis ipsis reverentior, ipso candore candidior,
 ipsa probitate probior, ipso pudore pudentior, ipsa constantia
 15 constantior, et ipsa veritate veracior. Cuius rei vel hoc satis documenti
 praebet: quod tantis ampullis ausus est iactare, nullum locum suae repugnantiae
 protulisse regem, ne exempli quidem causa: ne ipsi daretur
 occasio defendendi sui. Quum ipse non nesciat omnibus aperte clarere
 regem protulisse loca multa: quorum nullum potens defendere,
 20 coactus est, impudentissime dissimulare omnia, et negare producta.
 Qua stolidissima negatione victus est multo turpius: quam ulla umquam
 vinci confessione potuisset. Quemadmodum ergo Lutherus pro
 se petebat lector: ut ex eo regis in se tractando fidem aestimares: quod
 rex nullum proferat contrarietatis eius exemplum: ita nunc ego te
 25 vicissim precor: ut Lutheri vanissimam fidem, ex hoc tam
 improbo mendacio, tam convicta vanitate,
 ex impudentia tam pudenda iudices:
 certissimus quamcumque partem hominis excusseris: qualem hac una
 in re perspexisti, talem in omnibus esse reperturum

5 NAM OPERAE pretium est videre: quam pulchre illa ipsa defendat:
in quibus videri vult, sibi ipsi non fuisse contrarius. Quum obiectum
esset ii: quod olim moderatius errasset, et de indulgentiis, et de
Romani pontificis potestate: postea vero, correptus ira atque invidia,
sententiam mutasset in peius: homo suavis tuetur se Pauli exemplo
10 atque Augustini: ut cum illis nemo vitio vertat: quod a malo vertant
in bonum: stupidus plane fuerit: qui
Luthero non ducat laudi: quod ab scelerato
mutavit in sceleratius. Praesertim cum
constet omnibus, afflante Christo, caritatem illos, et pium erga deum
studium habuisse in consilio: Lutherum nemo nesciat, insufflante
15 diabolo, superbiam immanissimam, odium crudelissimum, invidiam
virulentissimam, consiliarios omnium perniciosissimos,
adscivisse sibi. Iis suasoribus
homo constanter inconstans (ut nemo repente fit deterrimus) a malo
primum in peius. post gradatim, iam a peiore profecit in pessimum.
20 Et tamen tamquam via versa, pervenisset ad optimum, in arduam
illam virtutis arcem subvectus: inde scilicet sibi plaudit uni: et
subiectum terrarum orbem despectans, miseris insultat mortalibus:
ac musto tantae felicitatis ebrius, tam procul e sublimi non sentit:
quantos in se risus e terris excitet eius furiosa stultitia. Quis enim non
25 rideat nebulonem miserrimum, tam furiosas efflantem glorias: quasi
sederet in Christi pectore: cum clausus iaceat in culo diaboli? Inde
crepat ac bucinat magnificas ipse de se victorias. Inde sese iactat
vicisse papam, episcopos, monachos, moniales,
missas: ac sese probasse, nihil aliud
30 illa esse omnia, quam mera portenta,

idola, larvas, mendacia, et ipsissimam abominationem stantem in
 loco sancto: et quod furor sit sacrilegi populi, velle per opera coram
 deo agere, et non sola fide. Inde se gloriatur ecclesiam totam calcare
 pedibus pediculosus fraterculus, et se futurum ursam in via, et
 5 leaenam in semita, atque hostem tam implacabilem: ut hostilem
 animum, exustus quoque (nam eum vitae finem ex haereseos conscientia
 sibi praesagit instare) sit conduplicaturus: et cineribus in
 mille maria proiectis, persecuturus et fatigaturus ecclesiam. Eodem
 nimirum modo, quo sodales eius alii
 10 cacodaemones. Obsecro lector, quis vel ex
 his furiosi verbis non videat, furias omnes inferas, excusso homini
 cerebro, in vacuo sedem sibi fecisse capite? quae adeo dementant
 eum: ut sentire non sinant: quam ridiculum ac miserabilem toti orbi
 se Thrasonem praebat. et quod ex eodem furoris fonte, unde ista
 15 convicia, iurgia, maledicta, blasphemiaeque promanant: emuit ilia
 quoque Stygiae paludis unda: qua sibi videtur homo demens,
 maledicentiae crimen eluere, luto novae maledicentiae. Nam id erat
 alterum: quod obiectum sibi conatur hoc pacto propellere.

AD ALTERUM, inquit, vitium, nempe
 20 mordacitatis, quo me sugillat rex,
 respondeo. Primum ii probandum fuisse iniquam meam mordacitatem,
 et papatum innocentem esse. Alioqui cur Christus ipse, Mat.
 xxiii. tanta vehementia scribas et phariseos
 mordet et hypocritas, caecos,
 25 stultos, plenos immunditia, hypocrisi,
 homicidas criminatur? Et Paulus, quoties vehemens est in concisiones
 (ut vocat ipse) suas et pseudapostolos, quos adulterantes et cauponantes
 verbum dei, canes, dolosos operarios, apostolos Satanae, filios
 diaboli, plenos dolo et malitia, deceptores, vaniloquos, fascinatores
 30 et circulatores vocat? An et hos Thomista
 larvatus mecum accusabit invidiae et
 superbiae?

5 Rex vero tamquam obtinisset papatum sanctum esse, plaustris
virulentiae et maledicentiae suae debacchatur in meam mordacitatem.
Stolidum scilicet caput, quod abunde cognovit, papatum apud me
pro Antichristi regno haberi.

10 VIDE amice lector, in quas angustias
hic coniecit regem: cui priusquam Lutherum
argueret maledicentiae, probandum
videlicet fuerit, papatum innocentem esse: nec debuit reverendus
pater, quum vellet blasphemare papatum: probare prius papatum
esse nocentem. Hanc civilem prudentiam, longo nimirum usu didicit,
ex more et consuetudine iudiciorum. Ubi quisquis accusatur, aliquod
patrasse facinus: illico probare iubetur non fecisse se. nec tam amens
15 umquam quisquam fuit: ut ab illo, qui reum in ius protraxit: facti
probationes exegerit. Verum putat fortasse se reverendus pater,
accusatoris partibus egregie fecisse satis: quod aliquot iam iurgiosis
voluminibus, probris, et conviciis perfudit Romanae sedis antistites.
quos omnes, nisi rex vicissim doceat, fuisse prorsus impeccabiles:
iniurius fuerit in reverendum patrem: nisi permittat eum, citra ullam
20 maledicentiae culpam, non papis aliquot malis, sed ipsi papatui
maledicere. Et tam aequus est ac peritus accusator, ebrius iste
calumniator: ut quia papas aliquot accusavit: ideo petat a iudicibus:
ut in eius gratiam dignentur, non illos, quos accusavit, papas, sed
ipsum damnare papatum. tamquam si quis probet, aliquos esse malos
25 consules: obiurget consulatum: aut propter aliquos senatores improbos,
senatum omnem postulet, ex omni prorsus urbe depelli: aut
si quis denique propter aliquot Lutheri similes fraterculos, fratrum
prorsus omnium totos condemnet ordines. Non potest quantumvis
impudens Lutherus negare, bonos et sanctos fuisse romanos aliquot
30 pontifices: nec est propheta tantus: ut certo possit praedicere, bonos
numquam futuros: quando nec in praesentis antistitis, aut electionem
sanctam, aut inculpatam vitam quicquam queat obicere: et tamen
ex aliquot, quos ipsi libet vocare malos papas: ipsum damnat

papatum. Sic igitur arguit nobis reverendus pater, frater, Martinus Luther. Aliqui papae fuerunt mali: ergo papatus est malus. Quid, si quis contra sic argumentetur a simili? Fratres aliquot Augustinenses sunt haeretici, seditiosi, schismatici: ergo tota fraternitas Augustinensium
5 est haeretica, seditiosa, schismatica. Deinde subsumat sic: sed reverendus frater, pater, potator Lutherus, est frater Augustinensis, et suppositum fraternitatis illius: ergo frater, pater, potator Lutherus, est schismaticus, et seditiosus haereticus. Quo pacto posset vestra paternitas ex ista consequentia, quae tenet per regulam vestrae
10 paternitatis: effugere? Certe non habetis, nisi unum effugium: quod ante hoc argumentum nobis factum, paternitas vestra vestro fugit ex ordine. Verum tam argutas argutias, non intellegit, hebes videlicet Thomista rex: sed facile perpendit acutus Satanista Lutherus: quum Christus, et Paulus, tam vehementer arguerint, alter scribas, et
15 phariseos, alter pseudapostolos: in quos potestatem habuerunt: ideo sibi licere scilicet, pediculoso fraterculo, in reges, principes, pontifices, et eorum praetextu, quos ipsi vocare libet pseudapostolos, in apostolatam verum, pro animi sui furiosa libidine quam libet impotenter invehi. Nec illum quicquam illa Christi verba commovent:
20 quae furialem istam eius petulantiam coercere debuerant: quibus populum iubet Christus: ut scribis ac phariseis quamquam malis tamen propter Mosi cathedram obtemperarent: nec sedem sanctam spernerent propter sessores indignos. Quin et Paulus ipse per iniuriam percussus a pontifice, quum respondisset: Percutiet te deus per
25 paries dealbate: admonitus esse pontificem, excusavit se: quod pro malefacto regesserat maledictum. Et iste nebulo se gloriatur apostolis Christi, atque ipsi propemodum Christo, parem: dum propter hominum paucorum vulgo iactatum vitium, in sanctum debacchatur officium: et Romani pontificis vere paternam caritatem, furiosis
30 iurgiis et conviciis retaliat. Vides ergo lector candide, quam praeclare se Lutherus hac in parte gesserit: qui sic ab se maledicentiae crimen, et inconstantiae, depulit: ut non illa tantum duo sibi retinuerit: sed impudentis etiam stultitiae ac furoris adiecerit: quae numquam

ita poterit eluere: quin gloriosum Lutheri nomen, infamatura
perpetuo, corporis ut ipse vaticinatur, exusti cineribus, et in mille
maria proiectis, inhaereant.

84

5 Refellit Lutheri generale responsum: quo contendit
nihil certo credendum esse: quod probari non
possit evidente scriptura.
Cap. VIII.

10 HIS IGITUR criminibus sic ab eo depulsis, ut ventus caecias a se
depellit nubes: tandem, veniamus autem nunc, inquit, ad ipsam rem.
Videlicet postquam ex octo et viginti pagellis, paginas septem tam
exigui voluminis, in tanta re partem
quartam ex confesso consumpsisset extra
rem. Tandem incipit iacere fundamentum: quod haberi vult adversus
omnia: quae regius adversus eum liber continet: generale responsum.
15 SED HIC vide lector, hominis de sua causa male conscii vane
vafrum consilium: quod et prodit diffidentiam: et inani succurrit
astutia. Audivit noctem esse pro infirmis copiis: eoque pugnaturus
ipse, statim fugit in tenebras. Responsum comminiscitur, omissis
omnibus, ad quae respondeat: tamquam ad
20 ea singulatim responsurus, in ea parte, qua
se respondere simulat particulariter. Et tamen quum eo ventum est:
vix verbum ullum invenias, cum fide recitatum: Firmissimum vero
quodque mira dissimulatione praeteritum. Sed in generali isto
responso praecipue, nulla prorsus re proposita, quam rex obiecerat:
25 conatur animum lectoris dumtaxat in se convertere: tamquam
futuro nemine, qui tam stolidam eius sollertiam umquam deprehenderet.
Nos ergo lector diversa gradiemur via. Nam serpentem istum
caecum, e tetris ac tenebrosis latibulis invitum protrahemus in lucem:
et e libello principis excerpta quaedam
30 isti responsioni praescribemus. Deinde

responsionem ipsam subiungemus. ut quum utrumque simul sub oculis habebas: facilius iudicare possis: hac speciosa responsione, quam velut omnium responsionum summam posuit: adversus illas obiectiones principis, ad quas respondere debuit: quam nihil omnino responderit.

5 PRIMUM in sacramento Eucharistiae.

“Praeterea quod in canone missae quaedam verba velut a Christo prolata, recensent: quae nusquam in scriptura sacra leguntur. Et tamen non dubitatur, quin dixerit.

10 Multa enim dicta sunt et facta per Christum: quae nullus Evangelistarum complectitur. Sed quaedam recente memoria, eorum qui interfuerunt, velut per manus deinceps tradita, ab ipso apostolorum tempore, ad nos usque pervenerunt. Lutherus non dubitat, Christum in cena dixisse: Haec quotiescumque feceritis: in
15 Christi verba fuisse: ut inde sumat argumentum, neminem cogi ad recipiendum sacramentum, sed rem cuiusque relictam arbitrio, tantum ad hoc astringi: ut quoties facimus: faciamus in memoriam Christi. Haec ergo verba non legit apud
20 Evangelistas, in cena domini. Nam illic nihil aliud legitur, quam, Hoc facite in mei commemorationem. Ubi ergo legit illa verba: Haec quotiescumque feceritis: an non in missa? Opinor certe non alibi. Nam apud apostolum alia sunt. Igitur qui tantum fudit: et utitur illis
25 verbis: quia reperit in canone: cur non pari fide suscipit eiusdem verba canonis: quibus missa oblatio dicitur et sacrificium.”

Et alibi de sacramento confirmationis.

“At quum loca quaedam Lutherus ipse commemorat: e quibus (quamquam id Lutherus irridet) habere non absurde potuerit sacramentum confirmationis, initium: cur tam maligne de tota iudicat
30 ecclesia: quasi temere sacramentum suscipiat: propterea quod in illis locis nullum legit verbum promissionis? quasi nihil omnino promiserit, dixerit, fecerit Christus: quod non complectantur evangelistae. Hac ratione, si tantum Ioannis exstaret evangelium: negaret institutionem

sacramenti in cena domini: de qua institutione nihil omnino praecipit
 Ioannes: qui eodem dei consilio non tetigit istud: quo multa alia
 praeterierunt omnes: quae fecit Iesus: quae (ut inquit Evangelista)
 non sunt scripta in libro hoc: et quae totus mundus non posset capere.
 5 Ex quibus nonnulla, per apostolorum ora fidelibus patefacta sunt, et
 perpetua deinceps ecclesiae catholicae fide conservata. Cui, quare
 non debeas de quibusdam credere (quamquam
 non legantur in Evangeliiis) quum
 (ut Augustinus ait) nisi tradente ecclesia
 10 scire non posses: quae sint evangelia? Quorum si nullum umquam
 scriptum esset: maneret tamen evangelium scriptum in cordibus
 fidelium: quod antiquius fuit omnium evangelistarum codicibus:
 manerent sacramenta: quae et ipsa non dubito, evangelistarum libris
 esse omnibus antiquiora: ne putet Lutherus efficax argumentum
 15 esse, frustra suscepti sacramenti: si non reperiat institutum in
 evangeliiis. Alioqui si nihil omnino recipiat: quod non tam aperte
 legat in evangelio: ut tergiversandi non sit locus: quomodo credit (si
 modo credit: qui fere nihil credit) perpetuam Mariae virginitatem?
 De qua, adeo nihil invenit in scripturis: ut Helvidius non aliunde
 20 quam ex scripturarum verbis, arripuerit ansam decernendi contrarium.
 Nec aliud opponitur illi, quam totius ecclesiae fides: quae
 nusquam maior est aut fortior, quam in sacramentis. Ego certe
 neminem esse puto: qui scintillam ullam habeat fidei: cui persuaderi
 possit: quod Christus, qui pro Petro oravit: ne fides eius deficeret: qui
 25 ecclesiam suam, supra firmam petram collocavit: pateretur eam, tot
 seculis universam corporalium rerum signis
 inanibus, erronea fiducia, velut divinis
 sacramentis obstringi. Si nusquam inde quicquam legeretur: illi
 tamen, verbo mentem domini poterant enarrasse: qui praesentes
 30 versati sunt cum eo: de quibus sic ait: Vos testes estis: qui mecum ab
 initio fuistis. Docere poterat, quid debebat fieri, paracletus ipse: de
 quo dixit Christus: Quum autem venerit paracletus, quem ego
 mittam vobis, spiritus veritatis: qui a patre procedit: ille testimonium

perhibebit de me. Et rursus. Quum venerit ille: qui est spiritus
 veritatis: vos ducet in omnem veritatem. Non enim loquetur a semet
 ipso: sed quaecumque audierit, loquetur: et quae futura sunt:
 annuntiabit vobis. Ecclesia ergo, quum tot et tales habuerit praeceptores,
 5 tot vivos evangelistas, et spiritum illum: qui veritatem inspirat:
 credetur temere instituisse sacramentum, et spem in signo
 collocare nihili? Non credetur potius ab apostolis: non credetur
 potius a spiritu sancto didicisse?”

Et paulo post de sacramento MATRIMONII.
 10 “Negat usquam promissam esse gratiam. Negat usquam institutum
 esse pro signo. Unde haec novit? Quia non
 legitur inquit. O rationem fortem, et
 multarum haeresum parentem. Ex hoc fonte venenum hausit
 Helvidius. Nullum sacramentum admittis: cuius institutionem non
 15 legis in libro? Quem librum umquam scripsit ille: qui instituit omnia?
 De quibusdam, inquis, credo evangelistas Christi. Cur ergo de quibusdam,
 Christi non credis ecclesiae? quam Christus omnibus praeponit
 evangelistas: qui non nisi membra quaedam fuerunt ecclesiae.
 Quamobrem si fidis uni: cur diffidis
 20 universis? Si membro tribuis tantum: cur
 toti nihil tribuis corpori? Ecclesia credit esse sacramentum: ecclesia
 credit a deo institutum, a Christo traditum, traditum ab apostolis,
 traditum a sanctis patribus, per manus deinceps, pro sacramento
 traditum, ad nos pervenisse, pro sacramento, per nos tradendum
 25 posteris, ad finem usque seculi, pro sacramento venerandum. Hoc
 ecclesia credit: et quod credit, dicit. Hoc inquam, tibi dicit eadem
 ecclesia: quae tibi dicit evangelistas scripsisse evangelium. Nam
 nisi ecclesia diceret evangelium Ioannis, Ioannis esse: nescires esse
 Ioannis. Non enim assedisti scribenti. Cur ergo non credis ecclesiae:
 30 quum dicit, haec Christum fecisse, haec sacramenta instituisse, haec
 apostolos tradidisse: quemadmodum credis ii: quum dicit haec
 Evangelistam scripsisse?”

AUDISTI lector unum aut alterum locum e multis: quae scripsit

rex: in quibus ostendit multa dicta, facta, tradita esse per
 Christum: quae nullis Evangelistarum complectitur: quae nullis
 apostolorum scriptis continentur: nulla scriptura commemorantur:
 sed eorum recente memoria, qui interfuerunt: velut per manus
 5 deinceps tradita ab apostolorum tempore, ad nos usque pervenerunt:
 et ecclesiam catholicam, in sacramentis et articulis fidei, a spiritu
 sancto et doceri et gubernari. Atque ista probat, non ex eo solum,
 quod alioqui absurdissima quaedam sequerentur: sed ex apertis
 Evangelistarum verbis, evidentibus etiam sacrarum litterarum
 10 testimoniis, et ipsius praeterea Christi. Quid ad haec Lutherus
 obsecro? Semove paulisper lector iurgia, cachinnos, risus, et convicia:
 nihil invenies aliud, quam duas propositiones
 has. Nihil verum ac certum esse
 praeter evidentes scripturas: cetera omnia traditiones esse hominum,
 15 et cuiusque arbitrio relicta. Sed interim ad rationes, quas affert rex:
 ad auctoritatem evangelistarum, atque ipsius Christi, quibus probat
 praeter ea, quae scripto comprehensa sunt, facta, tradita, praecepta
 fuisse alia, quibus omnino responsum esse oportuit: nihil omnino
 respondet. Quamobrem qui sic respondet: ut ea, quibus respondere
 20 debuerat: omnia relinquat intacta: quid aliud facit: quam plane
 fatetur se nihil habere, quod dicat. Quae res, quamquam per se
 manifesta est: tamen quo fiat magis adhuc dilucida: Lutheri verba
 recensebimus: et nubes ac nebulas, quibus involvit se nebulo:
 discutiemus.

25 VENIAMUS autem nunc, inquit, ad
 ipsam rem, et more Aristotelis, qui
 Thomistarum deus est, Primo generaliter, deinde specialiter, de causis
 istis disputemus. Summum generale et unicum robur Henricianae
 sapientiae, in tam regio libello est, nulla scripturae auctoritas,
 30 nulla ratio urgens, sed Thomistica illa
 disputandi forma, Mihi sic videtur, Ego
 sic sentio, Ego sic credo. Et ut hic mei
 Amsdorfii recorder, sic disputat stolidus rex, sicut ille recitare solet,

disputasse Lipsenses theologistas. Ubi quum respondens negasset
 assumptum opponenti, probabat idem opponens hoc modo. Oportet
 sic esse. Illo iterum negante, Denuo et ille, Et quomodo potest aliter
 esse? Oportet sic esse, pulcherrime, et Thomisticissime, quin et
 5 Lipsicissime et Henricissime. Sic cum ego in meo libello hoc Thomisticum
 generale principium maxime impetiissem, et divinas scripturas
 adversus ritum, usum, consuetudinem, auctoritatem hominum
 statuissem, Dominus noster rex nihilominus,
 pro sua Thomistica sapientia,
 10 aliud nihil reddit, quam oportet sic esse, Usus sic habet, Haec est
 longa consuetudo, Ego sic credo, Patres sic scripserunt, Ecclesia sic
 ordinavit. etc. Quod si iterum scripsero mille libros, et probavero per
 scripturas, usum et auctoritatem hominum in rebus fidei nihil esse,
 facile erit et regi Thomistico, mille libris respondere, et omissis scripturis
 15 a me inductis, semper iterare, Oportet sic esse, Usus sic habet,
 Auctoritas hominum sic dicit, atque aliud nihil. Si autem dixerero,
 Unde probas, usum et auctoritatem
 humanam valere? respondet, Oportet
 sic esse, Mihi sic videtur, Sic credo,
 20 Numquid tu doctior es unus omnibus.

QUIS NON rideat, hominis stolidissimi furiosum, et in ipsius
 ridiculum caput recidentem risum? quando regem nugatur nihil
 aliud afferre, quam Oportet sic esse: Usus sic habet: Haec est longa
 consuetudo: Ego sic credo: Patres sic scripserunt: Ecclesia sic ordinavit.
 25 Quum nemo nesciat, ipsum Lutherum scire, regem illorum
 omnium fere nihil dicere: sed ista dicere: Hoc probat ratio: hoc
 tradidit deus: hoc docuit spiritus sanctus: hoc dicit Evangelista: hoc
 dicit apostolus: hoc ipse dicit Christus. Ad quae omnia, nihil
 omnino dicit Lutherus.

30 Intellegis ergo lector, stipites istos intractabiles,
 hoc tantum quaerere, ut sibi solis
 credatur. Ego postulo, non mihi, sed
 apertis dei verbis credi, illi postulant praerancidis et veterosis sui
 cerebri visionibus credi, contemptis verbis dei. Neque enim ego vel

usum, vel auctoritatem hominum in totum negavi, sed libera esse
 volo, et indifferentia, quaecumque extra scripturas sanctas scripta
 sunt, tamquam articulos fidei necessarios fieri recuso ex hominum
 verbis. Tolerari volo, quae bene dicuntur, et geruntur citra scripturae
 5 testimonium. Tolerari autem libere. At trunci isti, nobis articulos fidei
 faciunt, ex omni verbo patrum, quod tantum abest, ut sancti
 voluerint suis scriptis tribui, ut nulla maiore blasphemia offendi
 possint, quam dum per lethargicos Thomistas, eorum libera verba, et
 10 facta, in necessarios articulos, hoc est laqueos mendaces, in perniciem
 animarum vertuntur.

ECCE lector, quam dilucide proponit Lutherus: quid postulemus
 nos: quid ipse vicissim postulet. Nos videlicet stipites intractabiles
 postulamus: ut solis credatur nobis, hoc est solis Italis, Hispanis,
 15 Anglis, Gallis, et denique solis omnibus: quaecumque Christi ecclesia,
 aut hodie sit, aut usquam gentium, ullo umquam tempore, a Christo
 passo fuerit. At Lutherus vir aequissimus, nihil postulat aliud
 scilicet: quam ut credatur apertis scripturis: quarum apertissimas
 passim trahit in dubium: et aperte torquet in haereses: et quum
 20 urgetur, audet contemnere: quae paulo post faciemus ipsa luce
 clariora. Sed interea ventilemus illud: quod ait, libera esse et indifferentia,
 quaecumque extra scripturas sanctas scripta sunt: et
 tantum libere tolerari vult: quaecumque bene dicuntur aut geruntur,
 citra scripturae testimonium. Istud Luthere si verum est: cur ad illa
 nihil respondes omnia: quae tibi obiecit rex? e quibus nos plura
 25 suis locis allaturi, pauca protulimus interim: quae quum supra
 legerit: qui tuum generale responsum istud leget postea: neque
 tatum tibi quicquam illorum viderit: sed velut surdo dicta, sic
 praeterita, et dissimulata silentio, non
 30 poterit ignorare: quanta responsionis idoneae
 diffidentia, et verae defensionis
 inopia praeterieris. Sed nos quoniam te libenter ista fugere videmus:
 eadem, atque alia itidem talia, quae dolenter aspicias: iterum tibi
 atque iterum ob oculos ingeremus. Igitur ut coepi dicere: si libere

omnia habenda sint: et nihil certo credendum: quod non sit evidente scriptura comprehensum (sic enim tu non uno loco confirmas) quid sibi vult illud apostoli? State, et tenete traditiones: quas didicistis: sive per sermonem, sive per epistolam nostram. Apostolus, ex aequo
5 servari iubebat ea, quae per sermonem tradiderat, atque ea quae per epistolas. Aliquid igitur traditum est non tamquam liberum, sed quod citra scripturam obligaret ecclesiam. Quid ad hoc dicis Luthere? Quid ais ad illud evangelistae? Multa facta sunt: quae non sunt scripta in libro hoc.
10 Quae quo minus ab aliis evangelistis dicas esse perscripta: negat ea totum posse mundum comprehendere. Quid ergo dices, illa omnia dumtaxat fuisse miracula? quorum etiam multa nesciri poterant absque periculo fidei? Ceterum sacramenta, in quibus ecclesia non posset absque peccato superstitionis errare: eorum nihil evangelistas
15 potuisse praetermittere? Istud ne possis praetendere: vides id: quod etiam tibi rex opposuit, Evangelistam Ioannem non tradidisse sacramentum eucharistiae. Quod si contendas, ideo non tradidisse, quia alii Evangelistae comprehenderant: ea ratione potius omisisset alia, minoris momenti: quae licet ab illis scripta, tamen ille
20 rursus commemorat. Quamobrem negari non poterit, etiam necessarios articulos inter ea fuisse: quae scripta non sunt: sed absque scripto tradita sunt. Iam Paulus, quum Corinthiis eodem de sacramento scriberet: Ego, inquit, sicut accepi
25 a domino: sic et tradidi vobis. An non sine scripto, sicut accepit sine scripto: tradidit? Immo, adeo nihil omnino tradidisset scripto, neque Corinthiis, neque Romanis, neque alii cuiquam populo: si quo tempore scripsit: licuisset alloqui coram. Quae res, si fors accidisset, istis omnibus derogasset fidem: quae nunc in Paulinis leguntur epistolis. Cuius, ut
30 ceterorum quoque apostolorum, pleraeque desiderantur: et quae supersunt, quaedam vertuntur perperam: quaedam vertuntur ambigue: nec in gemina lingua usque quaque concordant exemplaria:

et de sensu certatur incessanter. Ita, quod solum agis: numquam
 deerit ansa negandi, quod velit: asserendi, quod libet, illi, qui nihil
 admiserit praeter evidentes scripturas. Quid illud quaeso, quam vim
 5 habet, quod Christus dixit? Spiritus paracletus, quum venerit: ille
 ducet vos in omnem veritatem. Non dixit, scribet vobis: aut foris ad
 aures loquetur vobis: sed ducet vos: hoc est, intus inclinabit vos: ac
 flatu suo, corda vestra diriget in omnem veritatem. At quos quaeso,
 ducet spiritus sanctus in omnem veritatem? an dumtaxat apostolos,
 quibus tunc ore loquebatur Christus? Apostolis ergo dumtaxat et
 10 illud dixit: Ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi.
 Quis ergo dubitat, illud Christum dixisse de ecclesia: quod
 spiritus sanctus eam ducturus esset in omnem veritatem? Quid illi,
 quibus dictum est: Ite, praedicare evangelium omni creaturae?
 15 Evangelium praedicabant ex scripto? et novam legem Christus sic
 referri iussit in tabulas: aut in aes inscribi: ut si quid ibi non legeretur:
 id protinus omne reiceretur pro nihilo? Ita ne dei verbum, ab
 apostolo quoque commemoratum, nihil movet Lutherum: Ego dabo
 leges meas in cordibus eorum: et in mentibus eorum superscribam
 20 eas? Non dicit in lapide: non dicit in lignis: sed ut legem veterem
 scripsit in lapide primum, post in ligno, sed semper foris: sic novam
 intus dei digito scribet in libro cordis: ut quod minimo tempore
 duravit in duriore materia: perpetuo durare faciat in mollissima. Sic
 deo placuit ostendere potentiam suam. Saxae tabulae protinus
 fractae sunt: lignae duravere diu: In corde vero quod scripsit:
 25 durabit indelibile. In corde igitur, in
 ecclesia Christi, manet inscriptum verum
 evangelium Christi: quod ibi scriptum est
 ante libros evangelistarum omnium. Ibi fidem suam sic inscripsit
 30 deus: ut nulla possint haeticorum praestigia delere: quantumvis
 afferant ex libris evangelii scripturas, in speciem verae fidei contrarias.
 Hinc stetit Christi fides, adversus hostem Christi matris,

Helvidium. Hinc stetit, adversus hostem
 ipsius Christi, Arrium. Hinc stetit invicta.
 adversus plurimos haeticorum cuneos: qui eam eodem ariete
 oppugnabant: quo nunc Lutherus oppugnat: dum negarent publicam
 5 ecclesiae fidem e scriptura probari: aut scripturas esse dicerent
 fidei contrarias. Sed ecclesia Christi non dubitavit: quicquid
 spiritus sanctus inspiravit ecclesiae, id esse procul dubio verum: sive
 comprehensum id scriptura sit: sive nulla scriptura comprehensum.
 Immo si qua scriptura produceretur, in speciem contraria: eam fides in
 10 corde praescripta docebat, non satis intellectam esse his: quibus ita
 videretur: quum esset certissimum, neque Christum ecclesiae suae in
 articulis fidei deesse, neque spiritum dei veracem sibi esse contrarium.
 Quod si adhuc stolidè persistas in eo: ut contendas, nihil esse factum,
 ac traditum, praeter scripturas: nec te ab ea stultitia deducant ea
 15 scripturarum testimonia: quae ex ipso regis libello memoravi: quibus
 tu nihil omnino respondisti: vellem saltem hoc expedias, quod in tota
 scriptura sacra, pater nusquam vocatur ingenitus, filius nusquam
 homusios: nusquam satis aperte legitur,
 spiritus sanctus a patre filioque procedere:
 20 Immo vero sancti spiritus deitatem ipsam.
 adeo contenderunt haetici non satis elucere scripturis: ut eum quod
 testatur beatus Gregorius Nazanenus, appellarint theon agrapton:
 hoc est deum: de quo non scribitur: An tu
 idcirco vetabis, horum quicquam certo
 25 credi: et liberum cuique statues: ut citra salutis suae dispendium,
 patrem neget ingenitum: filium neget homusion: spiritum sanctum
 neget ab utroque procedere? Quid responderes ad illud: quod de
 perpetua virginitate Mariae, adeo nihil omnino reperitur in scriptura:
 ut magno labore probarit Hieronymus, scripturas non habere
 30 contrarium. Quod, quamquam probavit egregie: non tamen tam
 evidentibus probavit scripturis: ut sustulerit adversario omnem
 facultatem disputandi. Sed totus articulus plane pendet ex ecclesiae
 fide: cui an in hoc articulo pareas: velim aperte respondeas. Ego

te interim credo, quamquam sis impius, tamen hac sane parte parere:
 cui certe si esse putas parendum: aliquid admittis praeter scripturas,
 contra fundamentum tuum. Quod si tam impius sis: ut deiparae
 virginis integritatem in dubium vocare non dubites: non eris tamen,
 5 opinor, tam impudens: ut eucharistiae sacramentum, quod unum
 fere nobis reliquisti: nec tamen a sceleratis digitis tuis impollutum:
 nunc rursus neges esse sacramentum. Nec
 illud opinor, recantabis: Nullum sacramentum
 esse, cuius nulla promissio gratiae,
 10 nulla peccatorum remissio legitur in scriptura sacra: quod unicum
 delegisti tibi, ad omnia sacramenta subvertenda fundamentum. Age
 ergo Luthere: hac saltem parte consistite tecum: turpe tibi fuerit, hoc
 principali fundamento depelli. Sceleratum negare esse sacramentum
 eucharistiae.
 15 At ex his duobus, rex effecit: ut alterum tibi fuerit, velis nolis,
 relinquendum. Recognosce nunc nebulo verba illa principis: quorum
 cauterio, meretriciae fronti tuae, eam stultitiae notam, atque impietatis
 inussit: quam nulla dissimulatione possis obtegere.
 “NUNC quoniam ex ipsius Lutheri
 20 fundamento probavimus, sacramenta,
 quae credit Ecclesia, non aliunde quam a deo potuisse constitui:
 etiam si nihil inde prorsus in scriptura legeretur: Videamus, an
 scriptura tam nullam omnino mentionem faciat huius sacramenti.
 Omnes una voce fatentur, apostolos in cena domini ordinatos in
 25 sacerdotes. Solus istud Lutherus negat: quum plane constet illic,
 datam potestatem conficiendi corporis Christi: quod solus
 conficere sacerdos potest. At non est, inquit ille, sacramentum: quia
 non fuit illis ulla promissa gratia. Unde id novit Lutherus? quia non
 legitur, inquit. familiaris est ista Luthero consequentia: Non est in
 30 evangelio scriptum: ergo non est a Christo factum: quam colligendi
 formam, infirmat Evangelista: quum dicit: Multa facta sunt: quae
 non sunt scripta in libro hoc. Sed tangemus tamen Lutherum aliquanto
 propius. Eucharistiam concedit
 esse sacramentum: quod nisi fateretur:

insaniret. At ubi reperit in scriptura, promissam in illo sacramento gratiam? Nam ille nihil recipit nisi scripturas, et easdem claras. Legatur locus de cena dominica: non reperiet apud ullum evangelistarum, in
 5 susceptione sacramenti promissam gratiam. Legitur a Christo dictum: Hic est sanguis meus novi testamenti: qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Quibus verbis significavit, semet in cruce per passionem redempturum genus humanum. Sed quum dixit ante:
 10 Hoc facite in meam commemorationem: nullam hoc facienti, id est sacerdoti consecranti, aut eucharistiam recipienti, gratiam ibi promittit: nullam peccatorum remissionem. At nec apostolus, in epistola ad Corinthios, quum interminetur male manducantibus iudicium, ullam mentionem facit de gratia bene manducantium.
 15 Quod si quid ex capite sexto Ioannis, gratiam promittat suscipienti sacramentum, carnis et sanguinis domini: ne id quidem iuvare Lutherum potest: quippe qui totum illud caput negat, ad eucharistiam quicquam pertinere. Videtis ergo, ut istam promissionem gratiae, quam pro totius sacramenti fundamento magnifice nobis
 20 in toto promisit opere: non potest in eo tueri sacramento: quod fere solum reliquit: nisi (quod necesse habet) praeter scripturae verba recurrit ad ecclesiae fidem.”

AUDISTIN haec Luthere prius? an potando lethargum concepisti tantum: ut
 25 ista tibi ad aures inclamata, non audias? Cur ad haec obticuisti: quum tam magnifice te respondere iactites? Hoccine tibi dissimulandum fuit: quod unum tibi totum illud fundamentum destruit: quo uno, tu videri vis, sacramenta destruxisse omnia? Nam quum hoc unum Babylonis tuae fundamentum ieceris, nullum sacramentum
 30 esse: cuius promissio gratiae non legeretur apertis scripturae testimoniis: ac nunc idem fundamentum iacias auctius, nihil omnino credendum pro certo: quod non aperte legatur in scriptura sacra, eo te compellit princeps: ut aut eucharistiae tibi sacramentum sit negandum: quod ante fere solum concessisti: aut si velis in eo

persistere: necesse tibi sit, ab hoc praeclaro fundamento desistere:
et praeter scripturae sacrae verba, confugere ad publicam fidem
ecclesiae (ut ipse vocas) papisticae.

108

5 Refellit illud, quod si quid praeter scripturam verum
 sit, certum tamen esse non possit: et periculum
 fore, ne vana pro veris veniant in articulos
 fidei, et traditiones hominum pro
 traditionibus dei. Cap. IX.

10 QUID RESPONDET frater, pater, potator, ad haec? ebrius dormit:
 sepultus est in scypho: non audit. An postquam illud villum
 edormierit: tum e crapula surgens istud nobis eructabit? Quod quamquam
 vera sunt aliqua, nullis adhuc scripturis comprehensa: certa
 tamen esse, et comperta non possunt? Nam quum plurima liceat
 confingere: dicit videlicet, quod vera illa ab iis, quae fingerentur:
15 nulla possemus nota distinguere. Ex quo secuturum, dicit illud absurdum:
 ut omnes humanas traditiones amplectamur pro traditionibus
 dei. Si istud verum est: homo cautus Lutherus est: sed parum
 cautus Evangelista: parum cautus apostolus: qui quum quaedam (ut
 ostendimus) non complecterentur scripto: quae necesse fuit ab
20 ecclesia servari: non viderunt, aut illa posse aliquando excidere e
 memoria, aut eorum praetextu, etiam alia, quae ab humana vanitate
 proficiscerentur, auctoritatem sibi posse comparare: quasi simili
 modo traderentur a deo. Et tamen ita sibi fortis videtur hac in parte
 Lutherus: ut centies illud exclamet nobis: nihil esse pro certo et
25 indubitato tenendum: quod non ex scripturis eluceat, et eisdem
 etiam manifestis, atque evidentibus. Alioqui censet necessario consequi:
 ut per errorem obliget ecclesia sese,
 ad vana signa, pro veris sacramentis: dum
 traditiones hominum putet esse traditiones dei: Aut ex ambiguo
30 scripturae textu, adversus veritatem falso adhaereat sensui. Nam
 hunc errorem censet Lutherus invincibilem. Hoc loco opponere

- adversus utrumque possemus, non unum quempiam ex antiquis
 patribus, aut unum locum e scriptura sacra: nisi potius visum esset
 obicere Luthero, unum illum, quem unum
 omnibus praefert patribus, omnibus praefert
 5 Evangelistas, Lutherum. Quem ipsum non tam obiciemus
 nos: quam prolato loco, lectorem commonebimus, a rege iam olim
 obiectum. Et quoniam refelli non potuit
 a Luthero, per dissimulationem praetermissum
 silentio. Sic igitur habet rex in sacramento ordinis.
- 10 “SED VELUT inevitabile telum promit:
 quod hoc sacramentum, nullam
 habet promissionem gratiae ullibi (ut
 inquit) positam: cuius sacramenti, vel verbo meminisse negat totum
 novum testamentum: et ridiculum (ait) asserere pro sacramento dei:
 15 quod a deo institutum nusquam potest monstrari. Nec licet (inquit)
 astruere aliquod divinitus ordinatum: quod divinitus ordinatum non
 est: sed conandum est: ut omnia nobis claris (inquit) scripturis sint
 firmata. Utrum in novo testamento nulla prorsus fiat huius sacramenti
 mentio: post excutiemus. Interim sic agam cum illo: tamquam
 20 nulla prorsus mentio fieret. Nam eodem telo se sperat omnia fere
 sacramenta perfodere. Adversus quod telum, ego in scutum mihi
 idipsum ferrum coniciam: quod Lutherus ipse fatetur impenetrabile.
 Sic enim se habent ipsius verba.
- 25 Hoc sane habet ecclesia, quod potest
 discernere verbum dei a verbis hominum,
 sicut Augustinus confitetur se evangelio
 credidisse, motum auctoritate ecclesiae,
 quae hoc esse evangelium praedicabat.
- 30 Igitur quum istud habet (ut Lutherus fatetur) ecclesia: quod verbum
 dei discernere potest a verbis hominum: certum est istud non
 aliunde habere, quam a deo. Nec ob aliam causam, quam ne in his
 erraret Ecclesia: in quibus non erratum esse oporteat. Sequitur igitur

ex hoc fundamento: quod nobis substravit Lutherus: ut ecclesia
 habeat a deo, non id solum, quod concedit Lutherus: discretionem
 verborum dei, a verbis hominum: sed etiam discernendi
 facultatem, qua in scripturis divinis, divinum sensum ab humano
 5 discriminet. Alioqui enim, quid profuerit: si Ecclesia (deo docente)
 scripturam veram discernat a falsa: et in scriptura vera, falsum
 sensum non discernat a vero? Denique eadem ratione, et istud
 sequitur: ut et in his quae non scribuntur: ecclesiam suam doceat
 deus: ne per errorem possit, falsa pro veris amplecti: quum ex ea re
 10 non minus impendeat periculi: quam si vel scripturas hominum
 teneat pro verbis dei: vel e veris dei verbis, falsum eliciat sensum:
 praesertim si falsa suscipiat sacramenta pro veris, et traditiones
 hominum pro traditionibus dei, immo non traditiones hominum, sed
 figmenta diaboli: si suam spem in fictis ac vanis corporalium rerum
 15 signis (quemadmodum magi faciunt) ecclesia Christi, velut in
 Christi sacramentis collocet. Liquet ergo
 manifeste ex eo, quod fatetur Lutherus,
 ecclesiam hoc habere: ut verba dei discernat
 a verbis hominum: Hoc quoque non minus habere, ut traditiones
 20 dei discernat a traditionibus hominum: quum alioqui, utrobique
 possit ex aequo vitandus error exoriri: nec id agat Christus: ne
 ecclesia sua hoc aut illo erret modo: sed ne erret ullo. Errare vero
 maiore cum iniuria Christi non possit: quam si fiduciam in illo
 ponendam solo, ponat in signis nulla prorsus fultis gratia, sed omni
 25 bono fidei vacuis atque inanibus. Non igitur errare potest ecclesia, in
 suscipiendis sacramentis fidei: non magis inquam quam errare potest
 in suscipiendis (qua in re ecclesiam errare non posse fatetur Lutherus
 ipse) scripturis. Quae res, si se haberet aliter: multa sequerentur
 absurda. Sed hoc in primis, quo nihil potest esse absurdius: quod
 30 pleraque omnia fidei christianae dogmata, tot stabilita seculis, ad
 succrescentium haereticorum libidinem, denuo revocarentur in
 dubium. Nam si nihil haberi pro certo debet: nisi quod scripturis et
 eisdem (ut Lutherus ait) claris, firmatum est: non solum non asseremus
 divae Mariae virginitatem perpetuam: sed et inexhausta

suggeretur fidei oppugnandae materia: si cui umquam libeat aut
 novas excitare sectas, aut resuscitare sepultas. Nam paucissimi fuerunt
 haeretici: qui non receperint scripturas: sed omnes fere ex eo, sua
 statuebant dogmata: quod aut ea contenderent esse firmata scripturis:
 5 aut quum illis viderentur rationi consentanea, contrarium non
 definiri scripturis. Quoniam ea, quae proponebantur adversus suam
 sectam, aliter contendebant intellegi: quam orthodoxa intellegebat
 ecclesia: et ne clara dici possent, aut alio excogitato sensu, aut prolatis
 aliunde ex eadem scriptura locis, in speciem valde contrariis,
 10 omnia sic turbarunt: ut viderentur ambigua. Ita adversus Arrium
 nisi publica stetisset fides ecclesiae: haud scio: an defuisset umquam
 de scripturis disputandi materia.”

NON dubito lector: quin, dum legis haec: et admireris et detesteris
 istam nebulonis improbam atque impudentem dissimulationem:
 15 qui tamquam surdus eum cantum praetereat: quem nemo non sentit
 auriculas eius asininas tanto cum doloris sensu penetrasse: ut nec
 ebrius quidem sensum possit eius doloris excutere. Quod enim telum
 cadere potuit in Lutherum violentius: quam quo factum est: ut suis
 ipsius verbis vulneratus et confossus iaceat. Raro verum dicit:
 20 et tamen id ipsum, quod dicit verum,
 falsitates, quas astruit ipse, convincit. Quid
 hic Luthere comminisceris effugii? qua
 stolida strophæ laborabis elabi? Convoca nebulonum, potatorum,
 scortatorum, sicariorum senatum: explicent te ab hoc labyrintho:
 25 suadeant, ut quod saepe fecisti, facias denuo revoces atque recantes:
 si quam umquam syllabam dixisti bene. Clama paenitere te: quod hoc
 fassus es: ecclesiae datum, ut scripturas dei discernat a scriptis
 hominum. Quod si feceris, id quod plane facies aliquando: simul
 concedas oportet, incertum atque invalidum esse illud ipsum: quod
 30 ore tantum clamas, corde nihil credis, evangelium. Sin non illud

revoques: sed ecclesiam concedas, hoc habere datum a deo: ut non
 possit errare, in discernendis dei verbis a verbis hominum: nec eius
 aliam possis assignare causam, quam
 peculiarem dei curam: qua sic gubernat
 5 ecclesiam: ut in rebus tam magni momenti
 eam nolit errare, necesse est, illud concedas etiam: quod deus
 ecclesiae non deerit in scripturis intellegendis, aut dinoscendis traditionibus,
 sicubi tale urgeat periculum ex ignorantia: quale fuerit: si
 permittatur errare in necessariis articulis fidei, vel sacramentis: in
 10 quibus errare, nihil est aliud, quam fidem subtractam deo, non in
 homine ponere, sed in signis inanibus collocare: quod prope deterius
 est, quam vitulum adorare conflatilem. Qua in re, quantum absit:
 ut Christus desit ecclesiae: ipse testatur, dicens: Ego vobiscum sum
 usque ad finem seculi.

15 Ostendit Lutherum tergiversari stolide, conantem
 controversum facere, quae sit ecclesia catholica: et
 simul respondetur ad inanes eius logos: quibus
 nugatur in Ambrosium Catharinum de
 eadem ecclesia. Cap. X.

20 SED HIC fortassis, ut est impudens: quaestionem faciet (id quod
 saepe facit) de ecclesia: et totam ecclesiam, quam appellat papisticam:
 negabit esse ecclesiam illam Christi. Qua in re, ne quid deesset:
 nebulonem istum et vere et acute prudentissimus princeps attingit.
 Nam in Sacramento ordinis, quum recitasset
 25 haec verba Lutheri, ex captivitate
 Babylonica: Hoc sacramentum ordinis ecclesia Christi ignorat,
 inventumque est ab ecclesia papae: subiungit princeps.
 “HAEC pauca verba, non parvum
 habent et falsitatis et absurditatis acervum.
 30 Nam et ecclesiam papae discernit ab ecclesia Christi: quum papa sit
 eiusdem ecclesiae pontifex, cuius et
 Christus. Ait ecclesiam invenisse: quod

non invenit: sed accepit institutum. Ait ecclesiam Christi, hoc
 ignorare sacramentum: quum satis constet, nullam fere mundi
 plagam esse: quae rite profitetur fidem Christi: quin ordinem
 habeat pro sacramento. Nam si posset obscurum aliquem angulum
 5 reperire (quod, opinor, non potest) in quo nesciatur sacramentum
 ordinis: tamen angulus ille non esset cum reliqua comparandus
 ecclesia: quae non Christo solum subest: sed et propter Christum,
 unico Christi vicario, papae Romano et ordinem credit esse
 sacramentum. Alioqui si perstet in eo Lutherus: ut ecclesiam
 10 papae discernat ab ecclesia Christi: et apud alteram dicat ordinem
 haberi pro sacramento, non haberi
 apud alteram: proferat illam ecclesiam
 Christi: quae contra fidem papalis (ut vocat) ecclesiae, ignorat
 sacramentum ordinis. Interim certe perspicuum est: quum dicat, hoc
 15 sacramentum ignorari ab ecclesia Christi, et de Christi ecclesia, dicat
 eos, quibus praesidet papa, non esse: utraque ratione ab ecclesia
 Christi eum segregare non Romam tantum, sed Italiam totam,
 Germaniam, Hispanias, Gallias, Britanniam, reliquasque gentes
 omnes, quaecumque Romano pontifici parent: aut ordinem pro
 20 sacramento recipiunt. Quos populos omnes quum de Christi tollat,
 ecclesia: necesse est: ut aut ecclesiam Christi fateatur esse nusquam:
 aut more Donatistarum, ecclesiam Christi catholicam, ad duos aut
 haereticos redigat, de Christo susurrantes in angulo.”

VIDES lector, eo rem redegissem regem: ut si ecclesia, quam vocat
 25 Lutherus papisticam: non sit ecclesia Christi: necesse sit, aut nusquam
 esse ecclesiam Christi, aut illic esse tantum, ubicumque sint duo
 vel tres haeretici, de Christo susurrantes in angulo.

QUID ad haec respondet Lutherus? tacet: satis laudat: agnoscit
 sic intellegere se, Christi verba, dicentis: Ubicumque sunt duo vel tres
 30 congregati in nomine meo: ibi et ego sum in medio eorum. Neque
 meminit, quicumque separantur ab ecclesia:
 eos, etiam si congregentur, ac loquantur
 de Christo, conciliabulum esse diaboli. Una est ecclesia Christi:
 extra quam, nulla est ecclesia, nisi malignantium. Atqui, nihil miror,

Lutherum nihil ad ista respondisse regi. Nam is perpetuus homini
 mos est: assidue inculcare sua: sed interim semper omnia
 transire: quae obicit adversarius: quemadmodum in hac ipsa
 quaestione fecit: dum responderet Ambrosio Catharino: quem
 5 quantumvis irrideat is: qui in eo libro Theseus Luthero fuit in exhauriendis
 infacetis facetiis: tamen is quoque non dubito quin videat.
 Catharino, plus esse et ingenii et eruditionis in digito: quam habeat
 Lutherus in cerebro. Cui quum responderet iste de potestate pontificis
 et ecclesiae: nihil omnino respondit ad
 10 ea quae: Catharinus obiecerat. Quae quisquis
 aequus et incorruptus legerit, et cum
 Lutheri scriptis contulerit: pronuntiabit Lutherum egregium esse
 nugonem: qui, tacitis omnibus quae dicit is, cui respondet, nihil
 respondet aliud: quam nego omnia quae dicis. Nolo distinctiones.
 15 Nihil credo praeter scripturas. De scripturae sensu, non credo sanctis
 patribus: nam erraverunt omnes. Nolo allegationem inconvenientis.
 Allegatio inconvenientis non soluit argumentum: et mille nugas
 eiusmodi.

NAM, quum Catharinus, id quod necesse est, ecclesiam istam
 20 militantem distinguat a triumphante: quod in altera promiscue
 vivant mali cum bonis, in altera dumtaxat sancti, non vult distinctiones
 Lutherus: non distincturus, ut video, inter electionem, de qua
 Christus ait, Multi sunt vocati pauci vero electi, et electionem illam
 de qua dicit idem, Nonne duodecim elegi vos, et unus ex vobis
 25 diabolus est? At, ne manifeste se nugari fateatur, iubet distinctiones
 ex scriptura probari: velut tum demum crediturus, et tamen idem
 nihilominus irridet distinctionem: qua fides caritate formata
 distinguitur ab informi.

Vos finxistis commentum omnium
 30 nequissimum illud, informis fidei: quo
 facilius et tutius sacrilegia vestra, in scripturas dei seu latrones Moab
 mitteretis. Nobis autem Paulus dicit. Quae societas lucis et tenebrarum?
 Quae conventio Christi et Belial.

VIDES ut hanc distinctionem, velut ex auctoritate Pauli, pronunciet
 35 esse non solum fictam, sed etiam nequissime fictam. Sed interim,

dissimulat quod apostolum ipsum nequitiae
insimulat nebulo. Quid enim frequentius
in ore Pauli: quam haec distinctio?

5 Quod multis in locis inculcat, quam multum intersit inter eam fidem
quae caret caritate et bonorum operum vita, et eam quae per
dilectionem operatur. Sed Lutherus satis fuit, alterum clamare,
alterum dissimulare silentio.

10 IAM, quum Catharinus allegaret interdum quaedam: quae
divinitus ecclesiae tradita, scribunt omnes sancti patres, et totus
credit christianus orbis: clamat Lutherus
nihil recipio praeter evidentem scripturam.
Ceterum quod omnia scribi curarit
Christus, quae vult Christianos credere, id
constanter negant fideles omnes: nec adhuc ullo scripturae verbo
15 probat Lutherus.

QUUM de cuiuspian scripturae sensu verteretur quaestio, et
Catharinus pro interpretatione quam asserebat ipse, constantem
afferret sanctissimorum patrum, antiquissimorum interpretum, eruditissimorum
virovum consensum, clamat Lutherus non curo sanctos
20 patres: non curo veteres interpretes: non curo doctos illos doctores:
omnes erraverunt, ut homines: nec interim fere quicquam affert pro
se: nisi quod clamat verum esse quicquid dicit: et quod ipse non
errat: nec errare potest utpote non homo, sicut erant sancti
patres: sed extra sortem humanam infallibilis asinus.

25 QUUM Catharinus probaret ex Lutheri
positione, multa sequi absurda, et
inconvenientia clamat Lutherus: Allegatio
inconvenientis non solvit argumentum: quum deductio ad inconviens
fortissimum sit, et probandi genus, et confutandi. Sed
30 Lutherus nihil dicit, etiam si quis ex eius dogmate probet consequi
hominem esse asinum. Non magis profecerit: qui probet istud
Luthero: quam, si quis idem probet asino.

QUUM Catharinus diceret, in illis verbis, Matth, xvi. Tibi dabo
claves regni caelorum, promissas esse claves, non datas: sed ex eo

probari necessario datas esse: quod dubium non sit quin Christus verax impleverit promissionem, respondet Lutherus, etiam si promisit Christus non esse credendum: quod promissa praestiterit: nisi in scriptura legatur implevisse.

5 Nam, opus est locum, personam, et
tempus exhibitae promissionis, non nostra
suspicionem, sed illius testimonio nobis certificari. Si enim in scripturis
ista exhibitio clavium non poterit ostendi, in hodiernum usque diem
erimus incerti: quo tempore Petrus eam
10 acceperit. Absit autem, ut nos Christus
sic incertos reliquerit: ut nesciamus, quo tempore, quo loco Petrus
claves acceperit.

O MAGNUM periculum: si nesciamus: quo tempore, quo loco
Petrus claves acceperit. Nam istud nescire, profecto non multo minus
15 periculi fuerit: quam si quis nesciat quo die, et quo loco Petrus
baptizatus sit.

PRAETEREA, quum Lutherus interdum
scripturae textum quempiam detorqueret
in partem suam, Catharinus eius
20 interpretationem falsam refellens, quum veriolem sensum suffragantibus
antiquis interpretibus confirmasset, refert ex abundantia, alios
etiam sensus: quorum quemlibet ostendit esse magis probabilem:
quam sit ille quem Lutherus, solum verum evidentemque contendit.
Istud vero Lutherus sic eludit.

25 Non tibi permitto ut scripturae plures
quam unum sensum tribuas. Nihil apud
me valet: quod toties tentas. Potest etiam sic dici: potest etiam sic
intellegi: potest etiam sic responderi. Potest mi Catharine: haec
omnia sunt argumenta falsitatis, et mera effugia, et plane robora meae
30 sententiae.

SCILICET Luthere. Quid ni? ut si quis ostendat, te proferre talem
pro sensu, indubie, vero: qui sit e multis minime verisimilis: quo
pluribus modis ostenderis esse stolidus: eo vicissim magis gloriare tu,
velisque multo videri sapientior.

Sic, dicito. Hoc sic, et non aliter intellegi
debet: ut afferas unum constantem simplicemque
sensus scripturae: sicut et ego facio, hoc est enim theologi,
sicut illud sophistae.

5 CERTE Luthere ut litteralem sensum, fateor esse fere semper unice
efficacem ad probandum quippiam: si quando sit perspicuus: ita
quum saepe accidat ut res dicatur obscurius: quam ut unicus ille
sensus ex ambiguis verbis eniteat eruditissimus quisque, et sanctissimus
10 theologorum veterum solitus est diversos sensus elicere rem in
medio relinquens expendendam. Nimirum,
arbitrati sunt tutum illud esse, et
modesti vereque deo digni theologi, non
sophistae quemadmodum scribis officium. Istud vero. quod
15 solum tu clamas theologi esse officium, theologi illi veteres et veri,
partes existimabant esse, vere mereque stolidi, superbique nebulonis
temeritatem: qui sensum scripturae dubium, et inter eruditos
controversum, aut ex suo sensu solo commentum, solum contendat
esse genuinum. Cuiusmodi stultorum genus admonet, ac taxat
20 sapiens ille quum dicit, Ne innitaris prudentiae tuae, et ne sapiens
videri velis in oculis tuis. At Lutherus in oculis suis solus sapiens,
exclamat.

Nolo Catharine usum longum, et multitudinem
tecum sentientium invoces,
25 verbum Christi hic me urget. Huic credendum est uni prae omnibus
sanctis, etiam angelis.

30 CREDENDUM est procul dubio Luthere plus uni Christo, quam
sanctis omnibus, et omnibus angelis. Verum, quum deus loquatur in
sanctis suis, iuxta illud: Non estis vos, qui loquimini: sed spiritus
sanctus qui loquitur in vobis: quum tot sancti, tam docti consentiant,
verba Christi non in eam dicta sententiam: quam tu solus, contra tot
sanctos, tam doctos contendis. Iam non quod tu iactas, Christo
consentit: qui consentit tecum: sed contra veritatem quam deus tot
sanctis suis inspiravit, consentit mendaciorum patri diabolo: qui per
te veritatem conatur intervertere. Nam quum tu pro tuo more,

scripturam detorqueas, dicens: De quo enim angelorum aliquando
 dixit: hunc audite? quasi ex illo verbo, nihil debeas credere: quod
 quisquam dicit alius: Cur non illius etiam verbi meministi: quod
 Christus ipse dicit apostolis, ac per illos ceteris: haud dubie
 5 sanctis: quibus ipse dignatus est suum spiritum infundere? Qui vos
 audit me audit. Quem spiritum suum, quum abunde Christum
 constet inspirasse sanctis ecclesiae doctoribus: quorum et doctrinam
 et vitam multis comprobavit miraculis, etiam si nemo unus non
 aliquando sit lapsus ut homo, quod tu quoque praedicas ipsis contigisse
 10 apostolis, tamen in quo tam frequentes per tot aetates conspiravere,
 est non dubitandum in illud eos divini spiritus aspiratione
 consensisse, qui facit unanimes in domo: et te, quum eorum consensum
 spernas, et saepe blasphemus exclames: Non curo centum
 Hieronymos, non curo mille Cyprianos, Augustinos, Ambrosios: in
 15 illas Christi minas impingere: Quis vos spernit me spernit.

QUUM Catharinus ii concessit, verum id quidem esse: quod
 Christus sit vera et solida petra, et verum caput ecclesiae: sic tamen
 ut petrus etiam, et petra sit et ecclesiae caput sub Christo, hic mirifice
 sibi plaudit Lutherus: et sibi videtur perquam festive scurrari.

20 Non sentit stolidum hoc caput: quod
 si mea disputatio uno aliquo sensu vera
 conceditur, presertim in spiritu: quod mihi concedit Catharinus, iam
 plane vici etiam adversarii accedente calculo.

DEINDE pergit homo festivus facete scurrari iactitans crasse sibi
 25 philosophandum esse, coram crasso et pituita laborante capite: quia
 nihil esset asinus ad lyram, et ideo Catharinum Lutherus, omissa lyra
 lepidus illudit litteris, et velut puerum, docet per .A. et .B: tamquam
 demonstratione geometrica rem probaturus sic enim scribit:

30 Quod si A. disputet cum B: et eo res
 procedat: ut A. concedat B. optime, et
 in spiritu locutum esse, se vero alium sensum externum sequi: et tamen

hoc ipso facto, A gloriatur sese vicisse, illumque confutasse, deinde conviciis totum agat triumphum. Quid hic spectator iudicabit? An non Bacchas, aut Corybantes insanire putabitur?

130

5 HA. HA. he, facete, laute, lepide Luthere, nihil supra. Catharinus plane perditus. Risu omnes qui audiunt emoriri. Denique metuunt omnes iam te. Sed, quaeso te Luthere bona cum venia tua, liceat nobis hominibus crassis, istam demonstrationem tuam, ut ipse fateris crassam, crassius adhuc excutere. Fac igitur disputent inter se .A. et .B: et dicat. A. Mosen fuisse ducem filiorum Israel ex Egipto: B vero
10 illud omnino perneget. Deinde dicat ipse B. deum fuisse ducem, et id ii concedat A. et fateatur ipsum .B. in hoc optime et verissime dicere, et maxime in spiritu, et tamen id nihilo minus verum esse, quod dicit ipse. A. videlicet ducem filiorum Israel fuisse Moisen. Iam si .B. propterea quod .A. concedat ii verum illud esse, quod dicit ipse, et
15 maxime in spiritu gloriatur ex eo se vicisse, et conviciis totum agat triumphum, quid hic Luthere spectatores sentient? An non vere bestiam esse B? an non fuste dignum sentient eius vere crassum et pituitosum caput?

IAM, quale est illud: quod ais: praesertim in spiritu? Nuper
20 dicebas non spirituale sensum, et mysticum probare quicquam: sed litteralem tantum. At nunc subito quum tibi Catharinus concederet verum esse spiritualiter, quod Christus sit petra: sed Christum tamen illo apud Mattheum loco, non de sua praecellentia loquutum: sed de praeficiendo suo gregi vicario, placet ilico tibi sensus spiritualis,
25 et ad rem probandam praefertur litterali. Nam ex eo quod te concedit, aliquo sensu verum dicere, praesertim in spiritu, concludis eum falsum dicere: quum sanctorum patrum calculis obsistat tibi subvertenti litteram. Nam etiam si verum sit, ut est: quod Christus est
30 verissima et solidissima petra, verissimum caput ecclesiae et verissimum ecclesiae fundamentum lapis angularis: qui fecit utrumque unum: tamen in illo loco non de sua praesidentia loquutum Christum: sed de substituendo in ecclesia sua primatu, non solum sancti

testantur, et christianus orbis consentit: sed etiam ipse contextus litterae aperte videtur ostendere: neque enim admodum belle quadrare videtur sensus: quem assignas ipse: tamquam Christus ita loqueretur. Tu es petrus, et ideo ego aedificabo ecclesiam meam
5 super me ipsum.

AT non est, inquis, nisi unus sensus: ergo si meus est verus: falsus est Catharini. Ipse non negas alium interdum esse mysterii sensum, alium litterae: quem tu solum dicis efficacem ad probandum. Hunc igitur sensum assentientibus interpretibus plerisque omnibus,
10 Catharinus asserit sibi, tibi concedit mysticum: qui nihil praeiudicat litterae. Sed hic rursus oblateras, et clamare non desinis.

Tu Catharine non negas meam disputationem esse in aliquo sensu veram: ergo tua est falsa. Nam si aliquid est verum quod ego dico: totum est
15 falsum quod dicis tu. Nam aut mea funditus et in totum nega aut tua funditus inania esse concedas.

QUAM aequam legem offers Luthere. An non apud Vergilium, aliquid veri dixit et Synon? et tamen magno stetit Troianis qui veris illecti crediderunt assutis mendaciis. Nihil ne contra te dicit, nisi
20 qui tua omnia funditus et in totum sustulerit? Ergo si tuis mendacissimis dogmatis intermisceas apostolorum symbolum: aut negandum est, quicquid illi dicunt veri: aut simul concedendum quicquid ipse mentiris. O acumen Lutheranum.

SED ILLUD videlicet est inevitabile telum, et gladius fortunatus: quo Catharinum confodias: quod etiam si Petrus ecclesiae primas institutus fuerit: papa tamen non possit primas esse, nec Petro succedere possit in officio: nisi qui Petro succedit in moribus. Hic regnas, rides, gestis, illudis, et omissis omnibus sanctis viris: qui in sacrosancta sede praesiderunt, velut corvus et vultur, sola involas ac
25 depascis putrida: nisi quod non raro sanctissimos quosque velut ravidus canis arrodas, et dente tabifico, mel ipsum et antidotum, tibi vertis in venenum. Sed altum interim tibi silentium est, de illis omnibus: quae tibi ad illa responderat ante Catharinus: qui tibi probavit evidentissime sic seiunctam esse causam hominis, et officii,
30

morum et magistratus: virtutis, et potestatis: ut malis etiam et
 flagitiosis viris quamvis tollatur in caelo vita: quam deus despondit
 virtutibus, in terra tamen non tollatur auctoritas quam deus coniunxit
 officio. Quamobrem Luthere si vir videri vis, abeas oportet
 5 prius atque ad illa respondeas Catharino: cui postquam non more
 simii gesticulis et nugamentis, sed quod hominem decet solida ratione
 responderis: tum demum redeas licet ac rideas ad Calendas graecas.
 Interim profecto insanus, et Aiacis risu furiosior est iste risus tuus:
 quo tacitis, et dissimulatis adversarii rationibus, tamquam nihil
 10 audires, nihil respondes: sed nugaris tantum ac velut amens, et
 insanus irrides, et mirifice te facetum putas dum in id iocaris, nugaris,
 scurrarisque: quod si Petrus dici posset petra: qui sanctus erat ac
 pius, aliquis ita desiperet ut petrae nomen putet in papam quempiam
 15 posse competere: qui Petri non respondeat virtutibus. O perplexum
 nodum, et explicatu difficilem. Quum Christus, Petrum propter fidei
 suae firmitatem, tamquam petram aliquam sibi substitueret ecclesiae
 suae caput, et primatem, non qui immortalis esset: ut aeternum
 potiri posset officio: sed in quod per vices multi succederent, nec
 20 omnes aequalis meriti etiam si petrae nomen in illos non quadraret,
 an ideo non est eadem potestas officii? Quid si sic dixisset Christus?
 Ego te Petre bonum et sanctum virum ob egregias virtutes tuas,
 ecclesiae meae primum praeficio: ut tu sis exemplo cuiusmodi velim
 tibi successores suffici: certe si successor eius aliquis esset talis: de quo
 25 neque boni neque sancti nomen posset praedicari: tamen eadem esset
 auctoritas in officio: nisi nemo fuit sacerdos in Israel post Moisen, et
 Araonem: nisi qui utrumvis eorum aequipararit sanctimonia: aut
 nisi nemo sit episcopus: qui non sit omnino talis: qualem describit
 apostolus: certe Paulus ipse detulit episcopo etiam impio, et Caiphae
 30 scribit evangelista, et impio, et ignoranti, prophetiae datum spiritum,
 propter episcopatus officium. Quin Christus ipse quum pronunciat
 scribas et phariseos, viros nimirum et impios et improbos: qui aliorum
 humeris graves imponerent sarcinas: quas ipsi digito suo nolebant
 attingere: sed interea supine vivebant et male: Christus tamen, ut

dixi propter officium iussit illis obtemperare populum.

QUAM validum et illud: quod tibi
videtur absurdum: ut petrae vocabulum.
qui significabat pium, in eum aliquando
5 competeret: qui sit impius. Opto tibi mentem, vel tantisper sanam,
dum possis perpendere eam rem quam ridicule derideas. Nam
quaeso te Luthere, petrae nomen sanctius ne censes esse quam
Christi? At Christi vocabulum etiam in malum competebat, et
reprobum: nisi Luthero sit ridiculus David: qui de Saul dixit peccavi
10 tangens Christum domini.

MIROR Luthere tibi, qui solus videri vis legisse scripturas, adeo
videri novum: si quod figuratum vocabulum diversis interdum rebus
competat. Rogo te an non gigantes in scriptura sacra, velut superbi
et violenti vitio dantur: et tamen Christus ipse gigas dicitur? Quid
15 serpens, quoties in scriptura designat diabolum? An non idem exaltatus
in deserto, figurabat Christum: etiam si non nesciam cuidam et
ex doctissima et sanctissima classe theologorum, videri serpentem,
ibi quoque designare diabolum: quod in Christi crucem sublatus,
affixus et mortuus venenum et nocendi vires amiserit. Sed mihi
20 fortius est: quod ad se figuram Christus traxit ipse: quum dixit:
Sicut Moses exaltavit serpentem in deserto:
sic exaltari oportet filium hominis: Iam
illud opinor non est ambiguum, leonis
vocabulum non semel in scripturis inditum esse diabolo: et tamen
25 nihilo minus de Christo dicitur. Vicit leo de tribu Iuda. Electus et
apostolus an non sancta sunt nomina: et tamen utrumque competebat
in fratrem tuum Iudam, etiam tum cum in eum competebat nomen
diaboli: ut videas quam argutus sis: qui disputes absurdum esse: ut
aliquid petra dicatur nisi sanctum: quum videas Christum
30 dici: qui non sit sanctus, et apostolum dici: qui sit diabolus: et idem
vocabulum et deo datum et daemioni: et eiusdem animalis figura sit
designatus et servator et Sathanas. I nunc Luthere, et gloriare cum
tuis: quod de primatu pontificis, Ambrosio Catharino fortiter et
festive respondeas.

MIHI lector non erat propositum hoc in loco, de pontificis quicquam
 potestate tangere: nec tam huc illexit me libido docendi: quam
 similis semper sit Lutherus sui: quam pertraxit invitum confusanea
 viri tractatio: qua sic intricavit ecclesiae quaestionem, cum quaestione
 5 pontificis: ut ii respondere de altero non potuerim: nisi aliquid
 de utroque attingerem. At de ecclesia, quae nam sit hic in terris,
 quum vel maxime res tractari postulet, non erat consilium eorum
 quicquam intactum praeterire: quae Lutherum senseram, nec sine
 Theseo ea de re tam acute tractasse: ut nullo usquam loco aut saepius
 10 gloriatur aut impudentius. Nam et hoc quoque habet perpetuum: ut
 semper gloriosissime triumphet verbis: ubi re ipsa turpissime se
 victum videt. De ecclesia igitur tractaturus abstinere voluissem
 libenter, non solum a causa pontificis, sed etiam a quovis alio Lutheri
 dogmate, quatinus pateretur praesens argumentum: quo non aliud,
 15 quam eas nugas eius desumpsi refellere: quas in istum congescit
 librum: quo nebulo respondet principi. Nam scelerata eius dogmata,
 apud aequos ac bonos viros, satis se
 refellunt ipsa, et a multis eruditissimis
 20 viris abunde confutata sunt, A Prierate,
 Catharino, Eccio, Gaspere, Cocleo, Empsero, placentino Radino,
 Fabro, multisque itidem aliis: quos partim audio,
 partim video, solidis et veris rationibus hominis amentiam pulcherrime
 traduxisse. Cuius assertiones, ita retexuit ac revicit reverendus
 25 pater Ioannes Fyscherus, episcopus Roffensis, vir eruditionis
 ubertate clarus et vitae puritate clarissimus: ut, si quid est frontis
 Luthero: magno iam sit empturus, assertiones suas olim iam combustas
 a se: immo vel secum quoque: potius, quam cum tanta et tam
 aeterna infamia sua, monstruosum fetum suum et spurcum Erycthomim
 30 conspiceret christianus orbis. Certe quod ad pontificis
 primatum pertinet, ita rem dilucidam
 reddidit idem reverendus episcopus, ex
 evangeliiis et actis apostolorum, et toto corpore veteris testamenti, et
 omnium consensu sanctorum patrum, non latinorum modo, sed quos

maxime repugnasse iactare solet Lutherus etiam graecorum, postremo
 generalis definitione concilii victis, et victos se fatentibus, qui
 pertinacissime tum restiterant, armenis et graecis: ut frustra mihi
 facturus viderer, et rem actam acturus: si de pontificis primatu
 5 scribere, de integro rursus ordire. Cui sedi ut obedenter obtemperem
 cum illa movent omnia: quae docti sanctique in eam rem collegerunt:
 tum illud profecto non movet minime: quod toties sumus
 experti, non modo neminem inimicum fuisse christianae fidei: qui
 non illi sedi bellum simul indixerit: sed etiam neminem unquam
 10 exstitisse qui se professus sit eius sedis
 inimicum: quin idem paulo post se
 declararit insigniter, Christique, et religionis
 nostrae capitaliter hostem, et proditorem
 esse. Valde me movet et illud quod si ad istum modum
 15 hominum vitia imputentur officiis, non modo non consistet papatus,
 sed et regnum, et dictatura, et consulatus, et omnis omnino
 magistratus corruet et erit populus absque rectore, sine lege, et
 ordine. Quae res, si aliquando contingat, id quod aliquot Germaniae
 locis videtur imminere, tum demum magno cum damno sentient,
 20 quanto magis intersit mortalium, vel malos habere rectores, quam
 nullos. Certe quod ad papam pertinet quid mali fuerit caruisse novit
 deus: qui eum suae praefecit ecclesiae: nec optandum puto ut res
 christiana periculo perdiscat. Quanto magis optandum: ut tales deus
 faciat esse pontifices quales e re christiana et apostolici muneris
 25 dignitate fuerit, ut sua sponte contemptis
 divitiis et terrenis honoribus toti caelum
 spirent, pietatem in populo promoveant,
 pacem procurent, et auctoritatem quam acceperunt a deo adversus
 mundi satrapas et robustos venatores exercent, diris omnibus
 30 persequentes et tradentes Sathanae: si quis aut alienam dicionem
 invadat, aut male tractet suam, brevi sentiret christianus orbis, ab
 uno aut altero tali pontifice, quanto fuerit satius emendari papas:

quam auferri. Nec dubium est, quin iam olim pastorem sui gregis respexisset Christus: si christianus populus salutem patris potius precari, quam persequi, et nuditatem patris tegere, quam pudenda ridere maluisset. Sed non deseret Luthere vicarium suum deus.

5 Respiciet aliquando: et nunc fortasse respicit: quum patrem, dolore quem patitur a perditissimo filio, flagellat. Nam plane, te Luthere puto flagellum dei esse, magno sedis illius bono, magno cum malo tuo. Faciet enim deus, quod pia mater solet: quae quum verberarit filium, lacrimas eius abstergit: et quo puerum placet, perosam

10 virgam, protinus in ignem abicit. Sed omisso papatu, quem nisi Lutherus immiscuisset ecclesiae, non fueram hoc loco tacturus, veniamus nunc ad Lutheri machinam illam totam qua se gloriatur ecclesiam Christi funditus evertisse et qua Catharinum iactat impietatis et haereseos demonstrative convictum: sed eo in

15 loco videbis Lutherum lector: qui multis in locis aliis impium sese demonstravit, ac stolidum, sedulo navasse operam: ne id usquam alias videretur demonstrasse manifestius. Itaque hunc in modum scribit.

20 Christus, quod Catharinus fatetur, Primo de petra et ecclesia, Secundo fatebitur, quod Christus promittat portas inferi, non praevalituras adversus eam. Clara ne sunt haec Catharine? Non enim bestia, sed Christus ea dicit. Stet ergo, portas inferi non praevalere adversus, neque

25 petram neque ecclesiam. Portae autem inferi tunc praevalent: quando in peccatum perpellunt. Aut dic tu quid sit portas inferi praevalere aliud. Sicut econtra. Edificari super petram, est in gratia et bonis operibus crescere, ut dicere possis, hoc esse portas Sion praevalere. Sic. I. Pet. ii. dicit. Vos tamquam lapides vivi supraedificamini domus spiritualis. Et Ephe. ii. In quo et vos coaedificamini,

30 in habitaculum dei in spiritu sancto. Et ne mihi elabaris. Esto, fidem informem habeat, Papa, vel petra tua, vel ecclesia tua: nihilominus, si in caritate non fuerit: sub potestate diaboli, et portis inferi fuerit, Quia Ro. viii. dicit. Qui spiritum Christi non habet, hic non est eius. Et Matth. vii. Qui fide informi fuerant, et miracula

fecerant, et recte docuerant audiunt sibi dici: Discite a me omnes
 operarii iniquitatis. Obsecro te Catharine homo Itale, Tomista,
 digneris hic, bestiam parumper audire. Concedere cogo te per haec
 dicta, eum qui sine caritate est sub diabolo esse, et ad Christum non
 5 pertinere, ac per haec portas inferi in eum praevaluisse et dominari,
 tamquam in servum peccati. Sicut Christus dicit Ioannis. viii. Qui
 facit peccatum servus est peccati. Sunt ne etiam haec satis
 clara? An hic Origene, Chrysostomo, aut etiam toto patrum Catalogo
 opus est? Ultimo id quoque concedis, papam quem tu petram vocas,
 10 et aedificatos super hanc petram, ii subiectos visibili administratione
 ecclesiam appellas, aliquando peccare et peccasse. Nonne concedis?
 Immo si verum fateri voles, non est sceleratior gens in terra: quam ea,
 quae papae hodie pertinacissime adhaeret: et qui maxime super eum
 sunt aedificati: ac per hoc portis inferi subiecti, et omnium scelerum
 15 servi. Responde nunc. Ubi est tua verbosissima farrago, totius huius
 disputationis? da ecclesiam illam, da petram in quam non praevalent
 portae inferi. Quin das? Audin Catharine? Non papam dabis, scio,
 neque papistas. Quam ergo dabis? Nullam externam ecclesiam,
 20 nedum Romanam. Quia hanc solam dabis, si Christum audis, quae
 sine peccato est domina scilicet portarum inferi. Quamcumque enim
 dederis, incertum est, an sit in peccato et sub portis inferi. Si Romam
 dederis ipsamet testabitur se esse scelerum lernam. Concludo ergo
 adversus te, demonstrative convictum verbum Christi Matth. xvi. ad
 nullam personam pertinere, sed ad solam ecclesiam in spiritu aedificatam
 25 super petram Christum: non super papam, nec super Romanam
 ecclesiam. Quam cito enim non dederis papam sanctum, tam cito non
 dedisti petram neque ecclesiam, sed
 sentinam peccati, et Sathanae synagogam.
 Cum autem etiam Sanctus Petrus
 30 si praesens esset non possit sciri an
 sanctus esset, et permaneret sine peccato, ideo necesse est, nec ipsum
 esse petram sed solum Christum, quem solum sine peccato esse et
 permanere certissimum est, et cum eo ecclesiam suam sanctam in
 spiritu. Revertamur ad conditionis pactum. Uno ego te Catharine hoc

errore comprehendi, et indissolubili
 vinculo constrinxi, quare te haereticum
 proclamo convictum, et cum tanto libro
 condemnatum et maledictum. Habes
 5 quod hic mutias, Catharine? Surge homo Tomista, et contere bestiam
 hanc maledictam: quae tam subito ad universa tua portenta, non
 solum respondit: sed etiam ea ad nihilum redegit.
 Igitur sicut petra ista, sine peccato invisibilis et spiritualis est, sola fide
 perceptibilis: ita necesse est ecclesiam sine peccato invisibilem et
 10 spirituales, sola fide perceptibilem esse: Oportet enim fundamentum
 esse cum aedificio eiusdem conditionis sicut dicimus. Credo ecclesiam
 sanctam catholicam, at fides est rerum non apparentium. Quare hoc
 verbum. Matthei. Tu es Petrus, perdis diapason a papatu, et visibili
 ecclesia eius distat, immo eam funditus subvertit et synagogam
 15 Sathanae facit. Uterius si per petram papa, et per ecclesiam aedificatam,
 intellexeretur obediens papae congregatio, sequitur papam
 non esse papam, nec ecclesiam esse ecclesiam. Quod evidenter probo
 sic. Quia petra et ecclesia sine peccatis esse debent, non subiectae
 portis inferi. At cum nullus in mundo possit esse talis, certo et infallibiliter,
 20 et tamen certa debet esse petra
 certaue ecclesia sequitur nullum esse
 papam nec ecclesiam. Cum ergo haec
 Christi auctoritas repugnet papae et ecclesiae papisticae: manifeste
 patet, Catharini et sui Thomae et omnium quos inducit opinionem
 25 esse extreme haereticam. Quia haereticus est: qui scripturas sanctas
 alio sensu quam spiritus flagitat exponit, at Catharinus non modo id
 facit, cum Thoma suo haeretico, sed
 etiam blasphemum sensum eis tribuit
 appellans petram hominem peccati,
 30 diaboli servum.

EN lector vere maledictam bestiam: de qua dicitur Apocalypseos.
 xiii. Quis similis bestiae, et quis poterit pugnare cum ea. Et, datum
 est ei os loquens magna, et blasphemias. Et aperuit os suum in
 35 blasphemias ad deum blasphemare nomen eius, et tabernaculum
 eius, et eos qui in caelo habitant. Sed veniet tempus quum bestia
 mittetur in stagnum ignis ardentis, et sulphuris. Interea bene habet:

quod providit deus: ut haec tam invicta et maledicta bestia, semper
 pugnaret secum. Nam quae fatetur ecclesiam esse certam: sic tamen
 tractat: ut reddat incertissimam: et quae non contenta est
 humano more sentire, dum sectatur et ostentat abstrusam quandam
 5 ac reconditam sapientiam: crassam istam,
 et vulgo notam ecclesiam traducit ad
 invisibilem, ab externa ad internam, ab interna prorsus deducit ad
 nullam: id quod statim videbis manifestum. Sed primum Luthere, ut
 tecum ad initium redeam, ex quo praeclaros istos syllogismos
 10 deducis, quum Christus promittit portas inferi non praevalituras
 adversus ecclesiam, quid si quis neget hoc eum promittere, quod tu
 tibi velut manifestum sumis, nempe diabolum non futurum tam
 potentem: ut ecclesiam percellere possit in peccatum? Sed dicamus
 15 proba nobis istud Luthere: quid aliud respondebis: quam ut vicissim
 quaeras a nobis quid significare possit aliud? Nam si aliud significare
 potest, interea nihil dixisti: quoad ratione aut scripturis ostenderis
 interpretationem tuam esse veriore. Dico igitur primum, portas
 inferi non significare diabolum: neque enim idem esse portas domus,
 20 quod dominum: et portas inferi quod daemonem. Aliud igitur
 quippiam hoc figurato sermone sensisse Christum: et licet hoc verum
 sit, quod neque adversus Petri fidem neque Petro datam solvendi
 ligandique perpetua successione propagatam potestatem, diabolus
 praevalebit: atque id Christus alibi sit non uno loco pollicitus: tamen
 hoc in loco ubi non Sathanam nominat, non inferos, sed portas inferi:
 25 non tam probabile sit eum dixisse de diabolo: quam de quopiam alio
 adversus ecclesiam suam, non praevalituro: neque enim daemonem
 magis dixerim inferi portas esse quam viam. Quod si quaeras, quid
 aliud esse possit inferi porta, quam Sathan: duas tibi non ex commento
 meo, sed ex veterum interpretatione depromam.
 30 Alteram praesides et tyrannos
 mundi: qui nascentem persequantur
 ecclesiam: nec praevalere tamen adversus
 eam. Alteram portam esse dico, te tuique similes, si quis umquam
 similis tui fuit, haereticos et antichristos: qui inter triticum unanimis

et concordis fidei, non desinunt seminare zizania sectarum et schismatum:
nec solum dividere student inconsutilem Christi tunicam:

150

5 sed et nomen eius fidemque, subdole per cuniculos evertere. Nam et
per haereticos, miseri quos decipitis velut per apertas et patulas
inferorum portas ingrediuntur ad inferos. Sed tamen stabit verbum
Christi. Quantumvis impugnetis ecclesiam, non praevaleritis
adversus eam. Restabit frementibus et freudentibus vobis ecclesia
Christi.

10 VIDES hic bone vir, praeclaram istam demonstrationem tuam,
nihil demonstrare nisi demonstres prius in isto loco, Christum per
inferi portas designasse diabolum: quas veteres interpretati sunt illos
corporales ecclesiae persecutores tyrannos: et vos spirituales
impugnatores haereticos. Sed nunc ut demus tibi, portas inferi
15 significare diabolum adhuc liceret negare id quod ais portas inferi
praevalere, eo in loco pertinere quicquam ad peccatum: sed id
promisisse Christum, nullas diaboli machinas satis valentes fore: ut
fidem ecclesiae, cui Petrum praeficiebat, exstinguerent: aut ipsius
auctoritatem ac potestatem ligandi solvendique possent infringere:
20 sicut adhuc usu venisse videmus. Atque istud, quum verius vero sit:
tamen ut multis modis videas quam nihil omnino dicas, quum tibi
videris dixisse bellissime, demus adhuc tibi, si voles, non solum
portas inferi significare diabolum: sed eam rem, ad peccatum totam
pertinere: negabo tamen etiam sic, in illo Christi verbo, hoc esse
praevalere: quod tu interpretaris: videlicet ut praevalere sit, in
25 peccatum quomodocumque percellere. Neque enim praevaluit inferi
porta contra quemlibet: quem diabolus deiecit: sed adversus eum
dumtaxat praevalet: qui tandem sic deicitur: ut non resurgat in
pugnam. Nam nec in duello victus dicitur qui prostratus in terram
rebellat tamen: et in pugnam conatur assurgere. Quid, quod hoc
30 ipsum videtur portae nomen ostendere: nisi quis otiose, positam
putet. Nam quum portae sit officium duplex: ut vel intrare conantes
excludat, vel inclusos coerceat: et non patiatur exire: nec inferi portae
quemquam excludant, nam volentibus intrare. Noctes atque dies

patet atri ianua ditis. Sed revocare gradum, superasque evadere ad
 auras, hoc opus, hic labor est, patet profecto quod non adversus
 quemlibet quem daemon pellexit, praevalent portae inferi: sed dumtaxat
 adversus eum: quem sic tenet inclusum: ut numquam possit
 5 erumpere. Nam qui se proripuit foras, praevaluit adversus portas.
 Itaque non praevalere portas inferi adversus quemlibet, quem adicit
 in peccatum, vel illud indicat: quod septies in die cadit etiam iustus.
 Manifestum est igitur adversus nullum praevalere portas inferi,
 praeterquam adversus eum, quem sic incluserint, ut numquam possit
 10 exire: quod, quum nemini contingat in hac vita, patet illud Christi
 verbum non obsistere: quo minus et peccatores in hac vita possint esse
 de ecclesia. En bone vir praeclaram demonstrationem tuam. Cuius
 nulla pars quicquam demonstrat aliud quam stolidam et scurrilem
 impietatem tuam.

15 NAM, et ostendi nunc istorum verborum interpretationem,
 veterum sanctorum sententiis et scripturis ipsis consentaneam: quae
 plane refellit et confutat tuam. Nunc illud addam: quod si faterentur
 etiam quicumque legerunt umquam sacras litteras, non satis intellegere
 se quid sibi voluerit Christus in eo, quod dixit inferi portas adversus
 20 ecclesiam suam non praevalituras: nemo tamen possit nescire sensum
 quem affers ipse falsissimum esse, et doctrinae Christi
 repugnantissimum.

QUAESO te candide lector, istud considera (ut ab isto nebulone
 revertar ad te) quod Lutherus non hoc solum dicit neminem esse de
 25 ecclesia, quamdiu est in peccato: qui si tantum istud diceret, et falsum
 diceret et impium, sed multo dicit impudentius et magis impie: quod
 qui est de ecclesia non peccat: immo nec peccare potest. Ait enim portas
 inferi non praevalituras, idem esse quod in peccatum non posse
 percellere: ex quo plane sequitur: quod qui semel sint de ecclesia:
 30 numquam possint in peccatum percelli: et qui in peccatum perpulsi
 sunt eos numquam fuisse de ecclesia. Et, ne quid dubites eum istud
 plane sentire, non aliud omnino dicunt celebres ille collectiones:
 quibus hoc pacto lutulente syllogisat sus.

35 Nullum cedens portis inferi, est ecclesia
 supra petram aedificata: sed secta paparum,
 cedit portis inferi: ergo secta paparum non est ecclesia.

CEDERE portis inferi, nihil appellat aliud: quam peccare: quod alio declarat syllogismo sic.

154

5 Omnis ecclesia peccans cedit portis inferi:
sed ecclesia papistarum peccat: ergo
ecclesia papistarum cedit portis inferi.

10 VIDES hic lector, eum manifeste dicere: quod ecclesia quae peccat non est ecclesia Christi: neque de peccato quicquam distinguit: sed ponit simplicissime, adversus eum praevalere portas inferi: quem in quodcumque peccatum perpulerint: quod quum dicat, manifeste ponit, omne peccatum esse mortale: et eos qui sunt de ecclesia, in nullum omnino peccatum posse percelli: et qui percelluntur, de ecclesia non fuisse etiam antequam percellerentur, de qua eius sententia, si quis adhuc dubitet, expendat et istud quod ait.

15 Quam cito enim non dederis papam
sanctum, tam cito non dedisti petram,
neque ecclesiam, sed sentinam peccati et Sathanae synagogam.

20 EN interim severitatem censoris huius: apud quem non satis est, aliquem mediocribus esse virtutibus: sed aut omnino sanctum, aut omnino Sathanam, quales hic syllogismos offert occasionem hoc in loco colligendi de se, quem, quum non admodum sit difficile probare, non esse sanctum: ipse iam absolvit et conclusit reliquum, peccati se esse, et sedem Sathanae. Sed relinquamus eius sanctitatem in sentina Sathanae, tu lector expende quod sequitur.

25 Etiam sanctus Petrus si praesens esset
quia non posset sciri an sanctus esset et
permaneret sine peccato ideo necesse est nec ipsum esse petram.

QUOD de petra dicit Lutherus idem dicit et de ecclesia eiusdem ait conditionis esse oportere petram et ecclesiam fundamentum et aedificium.

30 Sicut petra ista nempe Christus sine peccato est et ita necesse est et ecclesiam sine peccato esse: oportet enim fundamentum esse cum aedificio eiusdem conditionis.

5 Necesse est solum Christum esse petram
 quem solum sine peccato esse et
 permanere certissimum est et cum eo ecclesiam suam sanctam in
 spiritu.

10 QUID illam? nempe esse et permanere sanctam certissimum est:
 quae est eiusdem conditionis cum sua petra: et ideo certum esse
 contendit, illam et esse sanctam et permanere: quaecumque sit illa:
 sed non esse certum de ullo homine utrum sit de illa. Et ideo manifeste
 vides ex his locis et ex eo quod ait, eos qui de ecclesia sunt non
 posse percelli in peccatum: Lutherum aperte ponere non aliter esse
 christianos de ecclesia: quam si non solum sancti sint verum etiam
 sancti permansuri sint: nam alioqui ne interea quidem dum sancti
 sunt esse ecclesiam. Nam si sanctus petrus adhuc viveret: incertum
 15 esset an esset petra: non tantum quia incertum esset, an sanctus esset:
 sed etiam quia incertum esset an sanctus permansurus esset.

20 QUAESO te lector, quum istud dicit quam ecclesiam relinquit in
 terris? An non omnem tollit funditus, et externam et internam, visibilem
 et invisibilem, spiritualem et carnalem? Nam quis est usquam
 20 qui non peccat? quis tam spiritualis est: ut in eo nihil delinquat
 infirmetas carnis? quis tantum habet divini spiritus: ut eum numquam
 quoquam perpellat diabolus? An non omnes peccavimus et egemus
 gratia dei? An non si dixerimus quod peccatum non habemus veritas
 in nobis non est? Iam istud miror: quo fugit interim celebre illud
 25 dogma Lutheri: quod iustus etiam benefaciendo peccat. Nisi hoc
 verum est: et illud item: quod tam diu tanto conatu defendit: Omne
 opus bonum peccatum esse: sequitur certe: ut aut nulla sit omnino
 ecclesia in terris: aut usque adeo falsum esse, quod dicit eam
 non peccare: ut contra sit necessarium eam et peccare totam et
 30 peccare perpetuo. Nam cum alio dogmate tollat actus omnes indifferentes:
 quicquid faciat quisquis est de ecclesia, bonum opus faciat
 oportet aut malum. In opere malo quin peccet non est dubium: quod
 si peccat etiam in omni opere bono: quis non videt consequi necessario:
 neminem esse in ecclesia qui non peccet perpetuo? tantum

abesse ut qui sint ecclesia non cedant portis inferi, si portis inferi cedere sit, id quod dicit iste, nihil aliud quam quomodocumque peccare. Sic enim nemo non cedit.

5 SED propemodum divino quid velit. Vult opinor omnino omne opus bonum peccatum esse: quia potest esse occasio superbiae: et contra omne opus malum virtutem esse: quia sit occasio humilitatis: et quum quodcumque malum fiat a fidelibus, fidelibus inquam fide non in formi sicut est papistica: sed fide formata secundum formam quam docet Lutherus, hoc est fidendo firmiter: quod nullum
10 peccatum potest damnare christianum praeter incredulitatem solam: tunc illud malum qualecumque sit, si stet aut redeat fides absorbetur in fide sine satisfactione, sine contritione, sine confessione: nisi si quis (ut ait ille) consolationis causa confiteri velit mulieribus. Nam et has etiam sacerdotes nobis consecrat Lutherus. Luthero igitur omnia bona
15 opera sunt peccata: et tamen ecclesiae suae nulla sunt peccata nam non solum non imputantur sed etiam donantur premio. Nam iustis omnia cooperantur in bonum: et ideo papistarum bona opera vigiliae, eleemosynae, orationes, castitas, ieiunia atque id genus alia nihil aliud sunt quam mera peccata propter infirmam fidem: qua non
20 confidunt solam fidem sine bonis operibus sufficere sed Lutheristarum opera mala ebrietas, adulterium, rapina, blasphemia, et denique totus huiusmodi malorum catalogus propter eorum fidem firmam qua confidunt firmiter solam fidem sufficere, et bonis operibus nihil opus esse, nihil sunt aliud: quam virtutes merae. Nihil
25 igitur opus est ecclesiae Lutheranae: ut pro peccatis suis precentur: non enim peccant. Sed ecclesia Christi, quam Lutherus disputat peccare non posse, docetur ab ipso Christo peccata sua precibus expianda: Clamatque quotidie, dimitte nobis debita nostra.

IAM si Lutherus diceret, ex hac promiscua multitudine christianorum,
30 qui subinde peccant, et subinde a peccato resurgunt, eos dumtaxat esse ecclesiam, non qui numquam peccant (nam tales nulli sunt) sed qui sunt extra peccatum, etiam si et peccarint saepe et saepe peccaturi sint, et eosdem homines in hac vita, mutatione crebra, nunc esse de ecclesia, nunc de ecclesia non esse, suo peccato etiam quantulocumque
35 deiecti, quamquam nulla humana denuntiatione depellantur,

adhuc absurde diceret. Nam nos, quum quaerimus, quae sit illa
ecclesia: cuius auctoritate fatetur Lutherus commendatam nobis esse
scripturam sacram, an dumtaxat illos dicet qui sunt extra peccatum?
Nam his, qui in peccato sunt, nihil esse credendum: tantisper enim,
5 non esse de ecclesia. Hac ratione, eidem homini eadem de re crederemus
hodie, cras non crederemus, crederemus in aurora, non crederemus
vesperi. Immo adeo nemini crederemus omnino: neque enim
scire possemus de aliis, quis esset in peccato, quis extra, quum nemo
de se ipso satis sciat, utrum sit odio dignus an amore. Lutherus
10 invehitur in episcopos: quod tam cito christianos excommunicent,
quum ipse neminem non excommunicet citius, siquidem extra
ecclesiam illico eiciat quemlibet: qui quoquo modo peccarit. Qua in
re, quis non miretur Lutheri sententiam: quum Lutheri fratrem
videat Iudam traditorem, etiam post conceptum, et perpetratum
15 scelus, adhuc fuisse tamen de ecclesia: neque quoad vixit ex apostolatu
depulsum: quamquam ipsius Christi voce diceretur esse diabolus.
At Lutherus, vir aequissimus, non modo fratrem suum Iudam ab
ecclesia depellit post peccatum: sed nec ipsum, nec sanctum Petrum
admittit in ecclesiam, etiam antequam peccaret. Nam si ante fuissent
20 de ecclesia, portae inferi non potuissent eos, ut disputat, in peccatum
perpellere. Ergo si verum Lutherus dicit: ne tum quidem Petrus erat
in ecclesia: quum ii dixit Christus beatus es Simon Bar Iona, et tu es
Petrus et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam. Nam postea
adversus eum praevaluerunt portae inferi, si praevalere est, quod
25 Lutherus ait, in peccatum perpellere. Nam paulo post, Christo
consuluit ne pateretur, et audivit ab illo. Vade retro me Sathana.
Post et ter abnegavit dominum. Quare, si praevalent portae inferi
adversus omnes qui peccant, nemo vero non peccat maxime, si
verum sit dogma Lutheri, perspicuum est in terris ecclesiam omnino
30 nullam esse.

SED opere pretium est videre: quam sibi tenuiter obiciat, quid
sequeretur absurdi, si ecclesia nihil esset nisi quiddam spirituale, nec
sciri posset ubi esset, quanto magis tenuiter illud solvat, quod sibi
obicit ipse.

Dices autem. Si ecclesia tota est in spiritu, et res omnino spiritualis.

5 Nemo ergo nosse poterit, ubi sit ulla eius pars in toto orbe: quod vehementer absurdum est. Nam ideo papam asserimus: ut certo loco ecclesiam inveniri liceat. Alioquin, quid docet Christus oves pascere, et Paulus ecclesiam regere, et Petrus gregem Christi pascere: si nusquam in orbis certis poterunt locis inveniri habitantes, corporaliter fideles? Quis enim spiritibus praedicet, aut quis spiritus vobis praedicat. 10 Corpus ergo et locum necessario habebit ecclesia, deinde inter corpora et loca, aliquem primum locum et primum corpus.

AUDISTI lector, quam tenuiter obiciat sibi: quasi ideo tantum cognosci deberet ecclesia: ut sciri posset cui congregationi praedicetur evangelium: quum contra multo magis cognoscenda sit ecclesia: ut sciri possit a quo praedicetur evangelium: ut si alius aliud praedicet, 15 auctoritas ecclesiae certum faciat auditorem de vero evangelista: et reiciat falsum: sicut eius auctoritas, etiam fatente Luthero, certum facit lectorem quae sint verae scripturae sacrae. Nam, quod ille sibi tamquam ex nobis obicit, ideo ecclesiam cognosci debere: quo in loco possit reperiri: ut certa sit congregatio Christi: cui praedicari debeat 20 evangelium: istud nescio quis ii fuisset obiecturus nisi ipse: quum nemo tam stolidus sit praeter eum: quin intellegat verbum dei praedicandum esse, etiam extra ecclesiam Christi: et benefacturum, si quis illud praedicet infidelibus. Alioqui male fecissent apostoli: qui fidem sua praedicatione propagarunt apud gentes. Sed istud ipsum, 25 quum tam tenuiter obiciat, audi quanto adhuc magis tenuiter solvat.

Respondeo. Quamquam ecclesia in carne vivat: tamen non secundum carnem vivit, ut Paulus dicit Gal. i. et Corin. i. Ita in loco, rebus operibusque 30 mundi versatur: sed non secundum haec aestimatur. Christus

enim omnem locum tollit, dum dicit. Regnum dei non venit cum
 observatione, neque dicent hic aut hic est. Et ecce, regnum dei intra
 nos est. Paulus omne corpus tollit, dum dicit. Non est personarum
 acceptio apud deum. Sicut enim ecclesia, sine esca et potu non est in
 5 hac vita, et tamen regnum dei non est esca et potus secundum Paulum:
 ita sine loco et corpore, non est ecclesia: et tamen corpus et locus, non
 sunt ecclesia neque ad eam pertinent. Sicut ergo non est necesse,
 certum panem, certum potum, certam vestem esse ecclesiae, et
 fidelibus omnibus, licet sine pane, sine potu, sine veste non queant
 10 vivere in hoc seculo. Sed omnia sunt libera, et indifferentia: ita, non
 est necesse, certum locum, certamque personam habere, licet sine
 loco personaque esse non queat. Sed omnia sunt indifferentia et
 libera, omnis locus christiano quadrat, et nullus locus christiano
 15 necessarius est, omnis persona pascere eum potest, et nulla certa
 persona necessaria est quae pascat, libertas enim spiritus hic regnat:
 quae facit omnia indifferentia, nulla necessaria quaecumque corporalia
 et terrena sunt. Et quid hoc mirum? cum ad hoc ut sis, homo
 corporaliter nullo loco certo, nulla certa persona indiges, sed omnibus
 20 locis, omnibus personis homo esse potes. Immo quae res mundi
 necessario alii adhaeret et alligatur: ac non potius libere, et indifferenter,
 se quaelibet ad quamlibet habetur: ut libertate spiritus
 plena appareat tota creatura, sicut canimus, Pleni sunt caeli et terra
 gloria tua. Quis ergo furor papistarum impiissimorum, ut ecclesiam
 25 dei, quae omnium maxime libera est, loco suo et personae suae certis
 et necessariis alligent: ut christianum esse negent: qui non hunc
 papam etiam impium, hoc loco habitantem adorarit. Nec iuvet
 quemquam, si quemlibet pastorem indifferenter, quolibet loco
 habuerit. Haec est illa abominatio stans in loco sancto et operatio
 erroris. Sed de hoc alias.

30 QUAESO te lector quid umquam audisti tale. Nam ut omittam
 scripturas, tam absurde citatas: ut nihil allegari
 possit absurdius: nonne sic tractat hunc locum, quasi nos exigeremus:
 ut sic assignetur ecclesiae certus locus: ut alio in loco ecclesia esse non
 possit? At quaeso te, quis umquam sensit sic certum esse debere, quo
 35 in loco reperiatur ecclesia: ut idem senserit aliquem esse locum: in
 quo ecclesia non possit coalescere? quum contra potius credamus

aliquando fore: ut nullus in orbe locus sit: in quo ecclesia Christi non sit futura, quum tempus venerit in quo fiet unum ovile, et unus pastor. Deinde ita rem tractat pontificiam, tamquam hi qui papae primatum asserunt, sic illud sentiant: quod sit ecclesiae caput, 5 tamquam Romanus: non tamquam successor Petri: quum nemo nesciat eam sedem alias fuisse alibi. Et quamquam urbem Romam, velut locum totius orbis celeberrimum videtur delegisse deus: nemo tamen ex his qui sedis eius primatum asserunt, habet pro dubio: quin, quocumque transferatur Petri sedes: eodem etiam Petri transferatur auctoritas. At, nec istud quisquam dubitat, etiam si verum est nullum esse locum in toto orbe terrarum: in quo non possit esse congregatio fidelium: tamen oportere necessario aliquem esse locum: in quo ecclesia certa sit cognobilis et indubia. Alioqui, fore ut neque certum cuiquam sit, quae sint verae scripturae: neque scire possit: quo pedem tendat: qui adhuc infidelis, fide cupiat imbui, et dogmata christiana perdiscere.

SED iam opere pretium fuerit, scripturae loca perpendere: quae supra citavit pro se: tamquam ex his manifeste probaturus, ecclesiam in terra militantem, non esse cognitam, istam crassam et sensibilem: 20 sed aliam christianorum multitudinem quandam, nescio quam, insensilem et mathematicam, Platonis ideis cognatam: quae, et in loco sit, et in nullo loco sit, in carne sit, et extra carnem sit: quae tota sit obvoluta peccatis, et tamen omnino non peccet. Nam hic, utrumque pariter ponit: quum omne bonum opus asserit esse peccatum: et ecclesiam facit homines, qui non peccant. Sed iam 25 scripturas eius expendamus.

Paulus, inquit. Gal. i. et Corinth. i.
dicit: quod, quamvis ecclesia in carne
vivit: tamen non secundum carnem vivit.

30 ROGO te Luthere, an tu aliquando peccare vocas, secundum carnem vivere? Certe, quisquis sapit, dixerit, secundum carnem vivere, non illum qui dum obluctatur carni, et conatur servire spiritui,

tamen aliquando carni cedit, ac vincitur conditione fragilitatis
 humanae: sed qui voluptatem quaerens
 carni se servum dedit: et carnis
 operibus dedicat vitam: hoc est Luthere secundum carnem vivere,
 5 non aliquando peccare. Quamobrem, non secundum carnem vivit
 ecclesia, etiam si nemo vivat sic, quin opus habeat assidue precari: ut
 debita sua sibi remittantur. Et tamen sunt in ecclesia: qui secundum
 carnem vivunt: non futuri, quum ecclesia vivet in caelo: quos
 interim saepe monet, ac taxat apostolus. Apud Corinthios eiecit etiam:
 10 qui novercam stupraverat, et recipit postea paenitentem. Et idem
 tamen erat de ecclesia, post patratum facinus, quoad eum eiecit
 apostolus.

IAM illud quam validum est, quod ais: Christus tollit omnem
 locum, dum dicit. Regnum dei non venit cum observatione: neque
 15 dicent: ecce hic est: aut ecce illic est. Saepe clamas, Catharinum
 loqui in equivocis: et tamen derides distinctiones: ut tibi liberum sit
 ludere in equivocis. Nam quid longius abest a
 proposito: quam hic scripturae textus: qui loquitur de adventu
 Christi ad iudicium? quando ecclesiam tollet in caelum: quum nobis
 20 quaestio sit de ecclesia, quae iam peregrinatur in terris. Sed illud
 quanto adhuc citas absurdus: Regnum dei intra vos est: quod haud
 dubie dictum est de quolibet bono, et sincere christiano pectore:
 intra quod non est opinor ecclesia: quae est congregatio fidelium.

SIMILIS est vigoris et illud, quod ais: Paulus tollit omne corpus
 25 dum dicit: Non est personarum acceptio apud deum: quasi, quoniam
 deus et ex iudaeis et graecis vocavit ecclesiam ad fidem, ideo deus nec
 Petri personam praeposuit ecclesiae, nec ipsius Christi, et quia non
 est acceptio personarum apud deum, ideo multitudo christianorum
 non est ecclesia: et quia deus neminem accipit in caelum acceptione
 30 personae, sed meriti: ideo nemo tenetur in terra suis obedire praepositis.
 Lutherus initio cum scriberet, promisit se sua probaturum, aut

scripturis evidentibus, aut evidenti ratione, aut interpretatione
 sanctorum patrum, aut decretis pontificum: postea eo furoris adactus
 est: ut interpretationem sanctorum, tamquam fallacem, contemneret:
 naturalem rationem, tamquam fidei et religioni adversariam,
 5 sperneret: pontificum leges et decreta, quoniam ipsius haeresibus
 adversabantur, exureret: nunc, ne nihil servare fateatur, iactat se solis
 credere scripturis: et tamen inspice scripturarum textus: quos citat:
 et expende loca: nec dubito, quin facile sentias, eum non magis cum
 pontificum decretis, quam cum ipsis pugnare scripturis: nec magis
 10 pugnare cum scripturis: quam pugnat cum sensu communi. Nam
 quaeso te Luthere, qualis est haec ratio.

Si locus et persona necessaria sunt ad
 salutem: tunc qui eiusmodi habent et
 colunt, salvi et sancti sunt. Nam in his consequentia a particulari
 15 optime valet, cum posterioristicis constet propositionibus: cogor enim
 et meam dialecticam ostentare istis admirandis dialecticis. Impossibile
 est enim, ut qui unum necessarium ad salutem habet, non etiam
 omnia necessaria simul ad salutem habeat. Et impossibile est: ut qui
 unum non habet, aliquod ad salutem necessarium habeat. Quod
 20 facillimum est inductive probare. Sed de hoc alias.

CUM TU Luthere hoc alias aliter probabis, tum nos alias aliter
 tibi respondebimus. Interea neminem esse puto, qui sapiat: quin te
 plane videat desipere, nisi non satis sapiebat apostolus: nam is et
 fidem putabat esse necessariam ad salutem, cum dixit: sine fide
 25 impossibile est placere deo: et tamen idem non tecum sentit: quod qui
 fidem haberet, quam necessariam dixit esse ad salutem: idem protinus
 haberet caritatem: quam vel amplius fide ad salutem sensit
 esse necessariam. Nam, si protinus habita fide, sensisset consequi
 caritatem, cur istud scripsit? si fidem habeam, adeo ut montes loco
 30 dimoveam, caritatem autem non habeam, nihil sum. Sed istud
 videlicet erat in re, quod in eo tempore natus nondum est Lutherus:
 qui suam ostentaret dialecticam, et docere posset apostolum, talem
 consequentiam a particulari valere, propterea quod, propositionibus
 constet posterioristicis. Sed hoc alias.

QUONIAM igitur certum est, incertum esse qui sint boni: consequitur
 ut haec multitudo quae facit ecclesiam catholicam: istam
 dico, ex qua fides discitur, et scriptura discernitur,
 sit multitudo promiscua profitentium Christi nomen et fidem, etiam
 5 si professioni non respondeat vita. Iam istud lector, adeo verum est:
 ut nec Lutherus, qui libenter dissimulat quicquid non potest solvere,
 potuerit subterfugere. Fatetur enim, ecclesiam certam esse oportere. Sed
 ne cogatur illud item fateri: quod verum est istam multitudinem esse
 ecclesiam, quam nunc omnes noscimus, nomine christiani populi: qui
 10 fere omnes agnoscunt primatum pontificis: vertit omnem lapidem, et
 ecclesiae suae spiritualis, signa quaedam dat, per quae vult eam satis
 certam reddi: quae signa omnia nec satis certam reddunt ecclesiam,
 quam praescribit ille et competunt omnia in hanc ipsam, quam ille
 veram negat: et vocat papisticam. Ita, bis stultus est: qui nec eo
 15 pervenit, quo tantopere tendit: et in illud incidit: quod maxime
 conatur effugere. Ait enim hoc pacto.

Si per petram papa, et per ecclesiam
 aedificatam intellegeretur obediens papae
 congregatio: sequitur papam non esse papam: nec ecclesiam
 20 esse ecclesiam, quod evidenter probo sic: Sine peccatis esse debent,
 non subiectae portis inferi. At quum nullus in mundo possit esse talis,
 certo et infallibiliter: et tamen certa debet esse petra, certaue
 ecclesia: sequitur nullum esse papam nec ecclesiam.

VIDES lector, ut hic fateatur, non solum petram sed ecclesiam
 25 quoque certam esse oportere. Sed illud obiter quaeso te perpende
 diligenter. An non hic manifeste colligit illud: quod si tam evidenter
 verum esset: quam evidenter falsum est: non modo ecclesiam istam
 quam impugnare nititur: sed quantum ad terram attinet, omnem
 omnino tolleret. Nam pone Luthere, quamcumque velis, et eam, unica
 30 ratione tua, bis probo nullam esse. Quod ut tuis verbis utar,
 evidenter probo sic. Ecclesia sine peccatis esse debet, non subiecta
 portis inferi. At quum nullus in mundo possit esse talis, certo et
 ineffabiliter: et tamen certa debet esse ecclesia: sequitur igitur nullam
 esse ecclesiam.

VIDES LUTHERE, QUOD HOC praeclarum argumentum
 tuum, non magis adversarium tuum petit: quam te: immo illum nihil
 petit: te vero perfodit penitus. Nam nos in tuto sumus: ut qui
 negemus id necessarium esse: ut ecclesia, dum in terra militat: sit
 5 absque peccato: sed tu qui sentis id oportere, et tamen fateris neminem
 esse sine peccato: et praedicas etiam bona opera esse peccata: et
 iustum benefaciendo peccare, tu inquam, etiam si non oporteret
 ecclesiam esse certam: tamen aperte revinceris, omnem e terris
 ecclesiam sustulisse: quod rursus ut verbis tuis utar evidenter probo sic.
 10 Ecclesia debet esse sine peccato: sed nemo est sine peccato: ergo nulla
 est ecclesia. Extrica tete Luthere, ex hac trica, qua tua te stoliditas
 intricavit. Sed istud obiter: quum propositum mihi non aliud fuerit:
 quam ut ostenderem etiam Lutherum fateri ecclesiam debere esse
 certam. Igitur ad id revertor, ut ostendam per quae signa Lutherus
 15 conetur efficere, ut certa videatur ecclesia illa interna spiritalis, et
 occulta: quam solam definit ecclesiam. Scribit enim hunc in modum.

Quo ergo signo agnoscam ecclesiam:
 oportet enim aliquod sensibile signum dari:
 quo congregemur in unum ad audiendum verbum dei. Respondeo.
 20 Signum necessarium est: quod et habemus, Baptisma, scilicet, panem,
 et omnium potissimum evangelium. Tria haec sunt christianorum
 symbola, tesserae, et characteres. Ubi enim baptisma et panem et
 evangelium esse videris, quocumque loco, quibuscumque
 personis, ibi ecclesiam esse, non dubites. In his enim signis,
 25 vult nos Christus concordare, ut Ephe. iiii. dicit. Una fides, unum
 baptisma, unus dominus. Ubi idem evangelium est, ibi eadem fides,
 spes, eadem caritas, idem spiritus est: et revera omnia eadem. Haec
 est unitas spiritus, non loci, non personae, non rerum, non corporum,
 de qua servanda, Paulus nos praecepit esse sollicitos. Ubi vero
 30 evangelium non esse videris (sicut in synagoga papistarum, et
 Thomistarum videmus) ibi non dubites ecclesiam non esse, etiam si
 baptizent et vescantur de altari: nisi parvulos et simplices exceperis:
 sed Babylonem ibi esse scias, plenam lamiis pilosis, Ululis, onocrotalis,
 aliisque monstris, id est magistris nostris eximiis refertam. Evangelium
 35 enim prae pane, et baptismo, unicum certissimum et nobilissimum
 ecclesiae symbolum est, cum per solum evangelium concipiatur,
 formetur, alatur, generetur, educetur, pascatur, vestiatur, ornetur,

roboretur, armetur, servetur, breviter, tota vita et substantia
 ecclesiae, est in verbo dei, sicut Christus dicit. In omni verbo quod
 procedit de ore dei vivit homo. Non de evangelio scripto sed vocali
 loquor. Nec de quavis contione, quae in templis de suggestu declamatur,
 5 sed de germano et genuino verbo quod fidem Christi veram, non
 informem, et Thomisticam doceat: quod per papam et papistas
 extinctum et suffocatum, per orbem totum conticuit. Ideo enim,
 Christus nihil tanta instantia exegit ab apostolis: quam ut evangelizarent.
 Sic a Petro in persona omnium pastorum exegit: ut pasceret
 10 oves: id est evangelium doceret, viva voce. Quod verbum Catharinus,
 vere Catharinaliter, exponit, non de evangelio, iterum faciens e
 simplici sensu verborum Christi, quotuplicem visum ii fuerit: quia
 sciebat evangelizandi significationem quae sola in eo verbo est, non
 posse convenire tot occupationibus mundi oppresso pontifici, ideo
 15 fingenda fuit alia significatio, de regimine dominante, sicut. ii. Pet. ii.
 Praedixit, et fictis verbis, in avaritia de vobis negotiabuntur: de qua
 re nunc supersedeo, abunde alias tractata.

QUID ais lector, an non pulchre se nunc expedivit dominus
 doctor? An non ecclesiam suam, dilucide certam reddidit? Pone
 20 ecclesiam ex solis bonis constare, eam congregationem ait esse certam
 his tribus signis, baptismo, pane, et evangelio: sed non illo scripto,
 nam illud habent et papistae sed vocali, nec tamen quavis contione,
 qualis in templis papistarum de suggestu declamatur: sed de
 germano et genuino verbo loquitur, quod fidem Christi veram, non
 25 informem et Thomisticam doceat: sed Lutheranam istam, videlicet
 solam fidem sufficere sine bonis operibus: et quod nihil quemquam
 damnare potest, praeter solam incredulitatem: quia omnia peccata
 absorbentur a fide: et quod nullae leges obligant christianum quemquam:
 et quod nulla sit libertas arbitrii: sed divina bonitas necessaria
 30 causa sit humanae maliciae: et mille articulos huiusmodi: quos papa
 et papistae per orbem totum, perperam conantur extinguere. Certe
 tali praedicatione certa est ecclesia malignantium.

Verum initio, quem non miserae sortis nostrae miserescat? quos tu
 velut margaritas et corebos irrides: et tuo lepidus arbitrato ludis. Dum
 persuasisti tibi, papistam nullum, per stuporem posse potistae
 repugnantias apertissimas deprehendere. Nam primum dicis, ob id
 5 oportere certam esse ecclesiam: ut possit esse certum: ubi praedicari
 debeat evangelium: nam dicis nec debere praedicari, nec posse
 sonare, nisi in ecclesia: ex quo vides consequi, prius oportere
 cognosci ecclesiam: quam praedicetur evangelium. Postea dicis,
 10 signum per quod unicum, ecclesia certo cognoscitur, esse praedicationem
 evangelii: nam reliqua signa, fateris esse etiam apud papistas:
 apud quos negas esse ecclesiam: ex qua positione
 tua sequitur, prius evangelium praedicari oportere: quam cognosci
 possit ecclesia: quum ea praedicatio per te, sit unicum signum: per
 quod ecclesia certo cognoscitur. Vides ergo pater prudentissime, qui
 15 numquam tibi repugnas, quam constanter et circumspecte, duo sibi
 invicem contraria conectes: videlicet et prius cognoscendam ecclesiam,
 quam praedicetur evangelium: et prius praedicandum evangelium,
 quam cognoscatur ecclesia. Iam quaeso te doctor insignis, ac
 posteriorista peritissime, quum demonstras ecclesiae certitudinem,
 20 per certitudinem evangelii: et viceversa, demonstras evangelii
 certitudinem, ex certitudine ecclesiae, liceat ex te scire quo canone
 posterioristico, posterior propositio in hac demonstratione tua
 posterioristica, ex priore sequatur. Quippe si hoc tibi satis explicatum
 ducis, quum primum perdiscendum praecipis, quaenam sit vera
 25 ecclesia, ut huic dumtaxat praedicetur evangelium: dein rursus
 inquirentibus ecclesiam, constare eam censes ex evangelii praedicatione:
 aut tibi sit necesse est alia posterioristice quam hactenus fuit
 omnibus aliis, aut te parum posterioristices peritum esse. Nempe cum
 etiamnum incertum relinquis, quibus sit evangelium declamandum,
 30 nec verum vis, nisi quod praedicetur quibusdam, nescio quibus, quos
 tu non satis definis: sed tamquam ideas Platonicas animo concipis, et
 dum id tua ratione demonstrandi requirimus, redibit ad caput

currulus: ac si centies colligere, ac recolligere aggrediamur: easdem
 semper propositiones, ultro citroque veluti labyrinthi errores
 repetemus: dicemusque cognoscere nos evangelium: propterea quod
 ecclesiam cognoscimus: deinde illam nosse, eo quod evangelium
 5 scimus: porro iterum evangelium, quia ecclesiam sciamus. Itaque his
 claustris perpetuo septi, dum quaerimus egressum, et certam
 tandem metam optamus attingere, cogimur eodem recurrere. Atque
 haec est domini doctoris posterioristice qui, quum sibi iam prius fas
 esse scripserit, coronam regiam conspergere et conspurcare stercorebus:
 10 an non nobis fas erit posterius, huius posterioristicae linguam
 stercoreatam, pronunciare dignissimam: ut
 vel meientis mulae posteriora lingat suis
 prioribus: donec rectius ex prioribus, didicerit
 posteriores concludere, propositionibus.
 15 Qui ideo se certum de ecclesia iactitet: quia certus sit de vero
 evangelio: certum autem de evangelio: quod certus est de ecclesia.
 Rursusque de ecclesia sibi constare ex evangelio: et tamen ecclesiam
 prius inquirendam: ut ii soli evangelium praedicetur. Ceterum eam
 investigari non posse, nisi per evangelii praedicationem. Quis non
 20 credat hunc hominem, aut insanire ipsum, aut alios prorsus omnes
 insanire putare: qui nihil habet considerari, quid, apud quos, in quos,
 ubi, quando, vel quomodo eblateret: extra omnem locum et rationem,
 citra omne pensum, quicquid in buccam venerit effutiat: atque
 quaelibet in quemvis eiaculetur opprobria, more Cynicorum, si quis
 25 vel ausit hiscere contra eius placita, etiam absurdissima?
 SED quaeso te Luthere, satin tibi sanus videris: quum scribas
 ecclesiam veram, hoc est per te bonorum dumtaxat: et qui sine
 peccato sunt, et sine peccato permanebunt, hoc est etiam per te
 nullorum, quum neminem ponas absque peccato. Sed istud omitto.
 30 Sint ista simul vera, et aliquam in terris esse ecclesiam, et de ea
 neminem esse: nisi qui sit absque peccato: et neminem esse sine

peccato: et tamen, ut dixi, quandoquidem tu ita vis, sit aliqua in
 terris ecclesia talium, quales in terra nusquam sunt. An tu nunc
 censes ecclesiam istam tuam, bonorum et impeccabilium virorum,
 satis certam et perspectam esse, tribus hisce signis, baptismo, pane, et
 5 vera praedicatione evangelii? Primum ista tria signa, manifeste sunt
 in ecclesia nostra: quam tu vocas papistarum. Nam de baptismo, et
 pane, nec ipse dubitas, haec duo esse apud nos: et ideo tertium dicis
 esse signum, longe certius: nempe veram evangelii praedicationem,
 hanc omnino negas esse apud nos. At nos interpretamur et praedicamus
 10 evangelium, ex sententia sanctorum patrum, quamobrem si illi
 vere praedicabant, et in hac ecclesia vere praedicatur: in qua tu
 neminem dicis esse de ecclesia vera: nisi si quis forte parvulos
 excipiat et simplices. Nam parvulos et simplices, non prorsus affirmas
 eictos ex ecclesia Christi: quamquam sunt de ecclesia papae, hoc est
 15 per te de synagoga Sathanae: et tamen eos excipi pateris ab his: qui
 non sunt de ecclesia Christi: ratus quod illi fortasse sine peccato sint,
 et sine peccato quoque permansuri sint: et ideo in ecclesia Christi,
 numerentur etiam sine vero, ut ais, evangelio: quod unum ponis
 certissimum signum ecclesiae: et quod nusquam esse contendis in
 20 ecclesia papae, de qua sunt illi simplices et parvuli: quia nos papistae,
 in perpendendo scripturae sacrae sensu innitimur vestigiis sanctorum
 patrum. Sed tu solus vere praedicas evangelium, et ante te nemo.
 Nam tu scripturas expendis, et de sensu soli credis tibi: nec sanctis
 quicquam credis patribus: gnarus, eos quantumvis sancti fuerint,
 25 fuisse tamen homines et errasse saepe, ita enim tu saepe iactas: quum
 interim, opinor te scias hominem omnino non esse, sed doctrinam
 tuam certus es habere te de caelo: et certus es te non magis errare
 posse, quam asinum, angelum volui dicere. Verum istud, abs te
 Luthere quaesierim: quo nam signo discernis eum scripturae
 30 sensum veriore esse: qui videtur tibi: quam eum quem vides visum
 esse tam multis, tam doctis, et tam sanctis patribus? ex collatione
 locorum inquis. An igitur, non conferebant illi? An tu illis rationem
 censes, et iudicium defuisse, quod nunc supersit tibi? quum illi

rationem rectam sint secuti, vos eam propemodum studeatis extinguere:
 sed deus videlicet aperuit petenti tibi, iuxta illud: Petite et
 accipietis: nam id iactare soles, certum te esse doctrinam tuam habere
 te de caelo: petisti videlicet certa cum fiducia homo spiritualis: ut
 5 duplex Heliae spiritus inspiraretur in te: in quem perspicuum est
 spirituum nequam aliquot, sese intrusisse, myriadas. Quid ergo
 censes de sanctissimis patribus, aut voluntatem defuisse, aut opem dei
 non implorasse, aut in deo non habuisse fiduciam? Si deum contendis
 tam multa, tam utilia, tam necessaria, nunc indicare tibi, cur illum
 10 putes cum tanto totius ecclesiae suae detrimento, illa omnia tam diu
 celasse tam sanctos? Sed non caelavit Luthere. Immo aperuit eorum
 oculos deus, et se accomodavit eorum modestiae: quum tuam aversatus
 arrogantiam, patitur te sapientem videri in oculis tuis, ut cum
 philosophis, quos toties improbas, dicens te esse sapientem, stultus
 15 fias: et evanescas in cogitationibus tuis: et itidem fiat, et evanescat
 tecum: quisquis in quaestione virtutis, et fidei, non malit animam
 suam periclitari cum tot sanctorum cuneis: quos in caelis esse non
 dubitat: quam cum uno scurra blasphemus: quem, valde caecus est
 20 quisquis non videt, ad inferos ire praecipitem. Igitur Luthere, si
 verum est, quod ipse dicis, quod ubicumque haec tria sunt, baptismus,
 panis, et verum verbum dei, ibi non est dubitandum veram
 esse ecclesiam, quia signum verbi, ut dicis, impossibile est sonare, nisi
 in ecclesia per spiritum sanctum: certe quum in ecclesia nostra sit
 verum evangelium scriptum, et sancti patres illud vere sint interpretati,
 25 et multi apud nos in templis, ut vocas papistarum: et idem
 evangelium scriptum legant, et ex sanctorum patrum interpretatione
 praedicent. necessario sequitur, etiam per te, id verum esse: quod tu
 tantopere pernegas: ecclesiam istam quam appellas papisticam,
 ecclesiam esse vere Christi catholicam. Sed et istud ex te quaero: si
 30 in his populis, qui parent pontifici, et tam diu paruerunt, toto hoc
 tempore non fuit ecclesia: dic ubi fuerit his annis quingentis proximis,
 ante natum te. Nam nunc, tu videlicet nova progenies caelo demitteris
 alto, ut ecclesiam malorum instituas, in bona, et ante te

incorrupta Saxonia. Quae et ipsa, et Germania tota, si tu verum dicis,
 hactenus fuit extra ecclesiam, et maiores eorum omnes descenderunt
 ad inferos. Verum illi, nunc in superis male praecantur tibi: qui
 eorum posteros ne illuc sequantur eos, per maliciam conaris avertere.
 5 Sed, quoniam probavimus ex Lutheri positione sequi, ut si sua signa
 certam faciant ecclesiam, necessario certum sit, ecclesiam veram esse
 quam ille falsam vocat, nunc examinare libet: quam prudenter ista
 tria signa statuat: velut infallibilia ecclesiae verae indicia: Memineris
 10 Lutheri, te ecclesiam ponere dumtaxat tam sanctorum: ut sint
 sine peccato. Age igitur, pone ob oculos quamcumque velis congregationem:
 et quoniam tibi libuit litteris ludere: et velut per demonstrationes
 agere, per A. et .B. dum dicis tibi crasse philosophandum
 esse, cum crasso et pituita laborante capite, atque ita colligis: Si A.
 15 disputet cum B. et cetera quae tu praeclare conectis: eodem modo
 nos homines crassi, et pituitosi, proponemus tenui et splendidae bili
 tuae. Esto igitur, tu sis A: auditores tui. B. C. D. sit aliquis, qui
 cupiat certus esse de aliqua vera ecclesia: quam sit persuasus non
 aliam esse: quam quae sit absque peccato: et audierit eam tribus
 20 signis, certo posse cognosci, baptismo, pane, et vera praedicatione
 evangelii. Sed ut pergamus per litteras. Sit hic si voles .E. pone igitur,
 quod .E. veniat in ecclesiam A. B. C. D. quos novit esse baptizatos, et
 vidit usos eucharistia: audiat praeterea ipsum A. suo more praedicantem
 evangelium, apud B. C. D. et pone per impossibile: quod
 praedicatio quam praedicat A. vera sit, et sincera praedicatio.
 25 Utrum ex his signis certo sciret E. quod A. B. C. D. sunt vera ecclesia,
 eo modo quo ille accipit ecclesiam veram, hoc est quod A. B. C. D.
 sint viri boni, et sine peccato: et respondeo, quod non: quod, ut tuis
 verbis utar, evidenter probo sic. E, aut novit ipse scripturas, et
 dogmata christianae fidei, et venit ut nota rursus audiat, et crebra
 30 auditione pietatem augeat: aut illa nondum novit: sed audito Christi
 nomine quaerit ecclesiam, a qua perdiscat fidem. Si scripturas novit,
 et christianae fidei dogmata: iam certo sciet E. istam ecclesiam .A.

B. C. D. per ista signa, certam esse non posse. Incertum enim adhuc esse sibi, utrum .A. B. C. D. boni sint an mali. Nam et dissimulari vitia possunt, et simulari virtutes. Cognoscet praeterea, et apud malos bene praedicari posse, sicut Christus ipse
 5 praedicavit saepe Scribis, et Pharisaeis, et non solum a malo viro posse praedicari veritatem, sed etiam a diabolo: et illud falsissimum esse, quod dicis tu, videlicet verum verbum non posse sonare, nisi in ecclesia vera: quae sit absque peccato, nisi mentitur propheta: quum ex persona dei dicit: Peccatori autem dixit deus, quare tu
 10 assumis testamentum meum per os tuum. Aut nisi falsum fuit: quod dixit diabolus: quum per os hominis insani Christum confessus est, esse filium dei. Vides ergo Luthere: quod si E. scripturas intellegat, et dogmata fidei christianae: iam ex ipsis, ipse certus erit, se incertum esse de ecclesia, A. B. C. D. utrum sit vera, an falsa: hoc est utrum sit
 15 bona an mala: quia quantum ad virtutem pertinet ac vitium, E. per nullum istorum signorum tuorum potest esse certus, utrum A. sit albus an ater: utrum B. sit bonus an bufo: utrum C. sit creta an carbo: utrum D. sit deus an diabolus. Atque haec Luthere, vides esse vera, etiam posito per impossibile, quod praedicatio, quam praedicat A. recta foret et indubie vera. Ex quo facile vides: quam longe tibi retro
 20 res nunc labatur, apud E. videlicet intellegentem, et pium: quum praedicatio quam praedicat A. vere sit et indubie falsissima.

SED iam videamus alteram partem. Si .E. nesciat adhuc neque quae sint scripturae verae, neque quae sint verae christianae fidei
 25 dogmata: sed de sua salute sollicitus, audita Christi fama, velit eius fidem religionemque cognoscere: tunc dico quod E. veniens in ecclesiam .A. B. C. D. et audiens A. more suo praedicantem talia: qualia solet apud .B. C. D. et videns B. C. D. assentientes, et asserentes hanc esse veram praedicationem. Primum si illa talia essent
 30 vera: tamen E. non posset habere rem pro explorata: propterea quod audierit A. B. C. D. non esse nisi minimam particulam eorum: qui profitentur fidem Christi: nec posset ipsis solis auditis certus esse: utrum .A. B. C. D. aut veras scripturas profiterentur, aut veras vere interpretarentur: nec iudicare posset: utrum id quod apud

eos audiret verum esset evangelium an non: nec de tanta re tam
 paucis esset crediturus, nullo permotus miraculo. Ergo, quum E.
 postea, tot nationes christianas perlustraret: et quantum ad salutis
 necessitatem pertinet, ubique videret eandem fidem, eadem dogmata.
 5 Quum ex veterum sanctorum scriptis intellexeret, eisdem de rebus
 eadem sensisse constanter omnes doctores sanctos: quicumque fuerunt
 a Christo passo, in haec usque tempora: iam non dubitaret E. si qua
 sit in terris ecclesia Christi vera, hanc esse congregationem quae per
 Christum coepta, propagata per apostolos, edocta per sanctos,
 10 speciali dei cura perpetuo, per tot secula permansit in unitate
 christianae fidei, Ergo, si postea redeat rursus E. in ecclesiam
 .A. B. C. D. et rursus audiat A. suo more, qualia solet, apud .B. C. D.
 praedicantem, et asserentem se praedicare verum, et genuinum
 verbum dei: et illos omnes christianos: quos E. in tot populis audivit
 15 alibi, decipi prorsus, et errare damnabiliter: fieri certe non potest:
 quin E. quum videat ecclesiam .A. B. C. D. non nisi rivulum quendam
 esse, ab illa magna dimanantem: et nunc ab ea divulsam: et
 quum non aliud quam scripturas admittat: alias tamen scripturas
 non habeat: sed aliter eas, contraque, tractet: quam tota illa, tot
 20 terrarum, tot aetatum tractet ecclesia: et de earum sensu sibi arroget,
 contra tot aetatum, tot et tam doctos, tam sanctos
 interpretes, contra totius orbis christiani consensum: quem consensum,
 ex scripturis iam didicit .E. spiritu Christi coalescere: quumque
 videat .E. apud .A. B. C. D. maximis de rebus, multa perabsurda
 25 dogmata, non solum ecclesiae illi catholicae contraria: sed in publicos
 etiam mores perniciosissima. Fieri, inquam, non potest: quin .E. certo
 sit intellecturus ecclesiam .A. B. C. D. non esse ecclesiam Christi, nec
 bonorum coitum: sed pessimorum scurrarum gurgustium, et conciliabulum
 Sathanae: et iam ex his interpretaretur .A. vel alpha esse
 30 haeticorum, vel Antichristum. Sed nec fieri potest: quin .E. quum
 certo iam et pernorit ecclesiam illam veram: quae perpetua quadam

serie propagata est, ab ea: quam olim instituit Christus: et semper
 incorrupta mansit in fide stirpis, facile sit cogniturus, quantacumque
 pars ab ea se divulgavit: ramum arefactum fore, divini spiritus expertem:
 qui nusquam manebit, nisi in sua vinea, in quantulumcumque,
 5 rescissis palmitibus, sit redacta. Ecce Luthere: qui te tam impudenter
 exclamas Ambrosium demonstrative convincere: habes ne quicquam,
 quod hic possis hiscere: quo minus te fatearis, tui generis demonstratione,
 victum ac revictum evidentissime, probatumque nobis, et
 tuam ecclesiam conciliabulum esse Sathanae, et promiscuam
 10 christianorum multitudinem, vulgo notam et sensibilem ecclesiam
 esse Christi catholicam: cuius milites modo vincunt modo vincuntur:
 dum adhuc ecclesia militat in terris.

IAM quum Lutherus tam pulchre pronunciet, de tot christianis
 gentibus: quae obediunt papae: ut eas omnes asserat esse omnium
 15 sceleratissimos: nec dubitandum esse quin ibi ecclesia non sit:
 nisi quis ut ait parvulos excipiat et simplices, libenter ab illo
 quaesierim, ubinam gentium sint illi grandes et duplices: qui numquam
 peccant: quos veram vocat ecclesiam. Nam sceleratissimam
 plane, et Sathanae synagogam esse, totam dicit Italiam, totam
 20 Angliam, Scotiam, Hiberniam, totas Hispanias, ac lusitanam, et
 usque ad suum evangelium, totam fuisse Germaniam. Nam has
 gentes omnes, satis constat reverenter hactenus agnovisse successorem
 petri. Nos tamen benignius sentimus de Saxonia: quam serpentis
 istius pestifer infecit halitus. Nam et ibi quoque, speramus deum
 25 reservasse sibi grandium et sapientum septies septem millia: quae non
 curvarunt genua sua ante Baal. Sed age, magna parte temporis, quod
 Christi salutiferam mortem, et Lutheri mortiferum ortum intercessit,
 si istae nationes, non faciebant maximam saltem partem ecclesiae:
 dic quibus in terris erat ecclesia. Nam etiam si ecclesia non obligatur
 30 ad ullam partem terrae, necesse est tamen aliqua in parte sit. Certe,
 si in istis partibus terrae non fuit iamdiu aut mire pusilla fuit, aut
 nusquam fuit. Constat igitur, etiam si ecclesia non sit christianorum
 multitudo promiscua, sed bonorum hominum numerus, aut qui sic

resipuerint: ut numquam denuo peccaturi sint, aut qui subinde
resurgentes, subinde casuri sint: tantisper in ecclesia censendi: quam
diu steterint, eieci quum ceciderint, recepti quum redierint: tamen
ne sic quidem quicquam confecisse te. Nam, et horum certum est
5 multo maximam partem, longo iam tempore in his fuisse gentibus:
quae sedem Petri reverentur ut matrem. Neque
enim usquam est, aut diu fuit alibi, tantum populorum profitentium
fidem Christi. Sequitur igitur, ut si non hae nationes sint ecclesia:
saltem in his nationibus sit ecclesia: aut quod negari non potest,
10 multo maxima pars ecclesiae. At hactenus in his nationibus, optimi
quique maxime paruere pontifici, pessimi quique maxime rebellarunt
pontifici, leges sanctissimi viri condiderunt: optimi quique maxime
servaverunt: pessimi quique maxime contempserunt. Sacramenta
concorditer venerabantur universi, vix unus aut alter e tot populis, in
15 tot aetatibus exortus est: qui quicquam contra mutierit: et eidem
semper notae nobilisque maliciae. Quaecumque ergo vera sit ecclesia,
quae quidem sit aut fuerit, diu in his populis, qui maximi sunt in
professione christianae fidei, dogmatis adversatur et semper est
adversata tuis. Quod si tibi parum videtur istud, quod plane tua plus
20 quam pessumdat omnia, profer tu gentem aliquam, ubi umquam in tot
aetatibus, ante natum te, tue probatae sunt haereses. Ostende apud
quos christianos, sacerdos nihil distarit a laico: apud quos christianos,
mulieres admissae sint ad audiendas confessiones: ubi credite sint
feminae sacerdotes esse: et idoneae quae conficerent eucharistiam:
25 ubi sit receptum nullas leges obligare christianos: et mille absurditates
eiusmodi. Quod si non potes, ut certe non potes, non est quod
amplius arguteris de ecclesia. Nam, quaecumque tot aetatibus vera fuit
ecclesia, sive illa fuit bonorum malorumque multitudo promiscua,
sive numerus dumtaxat bonorum, sive in his regionibus quae parent
30 Romano pontifici, sive alibi ubicumque terrarum, semper contra te
sensit illa: et tua damnavit insanissima dogmata. Nam, quod

ais papistarum esse figmentum: quod aliud sit iurisdictionis, aliud
 fraternae caritatis officium: et dicis evangelium et ecclesiam nescire
 iurisdictiones (nam eas non ais esse, nisi tyrannicas inventiones
 hominum) certe nisi tu totus esses potista, facile cerneres non esse
 5 prorsus idem iurisdictionem et caritatis officium: etiam si verum est
 nullam esse iurisdictionem christianam: quae non ex caritate sit
 instituta. Sed tamen multa potest et debet praesidentis auctoritas:
 quae sibi, nec potest nec debet arrogare, cuiusque privati hominis
 caritas. Alioqui si iurdictio nihil est omnino, cur Paulus iurisdictionem
 10 exercuit? Cur hominem tradidit Sathanae in interitum carnis?
 Cur planissime proponit. Qui potestati resistit ordinationi dei resistit.
 Cur servari praecipit, quae tradidit ipse? Cur praecepit obedire
 praepositis? Cur ipse Christus obedire iussit Scribis, et Phariseis super
 cathedram Moysi sedentibus? Cur ipse praebuit iurisdictionis
 15 exemplum, et flagello vendentes eiecit e templo? Immo cur ipse turpiter
 dissimulas, inter ipsa verba Christi pasce oves meas, verbum esse,
 quod te confutat? Neque enim ignoras, sed dissimulas turpiter: quod
 vir citra ullam controversiam eruditissimus, et de ecclesia Christi
 optime meritus, Erasmus Roterodamus annotavit, esse in illa repetitione
 20 verbi ποιμαίνειν, quod significat regere: sed quum istud nemo
 non videat, tibi satis est, si te dissimules cernere. Non opinor expectare
 quemquam, ut ad praeclaram allegoriam tuam respondeam, qua
 scribis tria signa figurari, per duo capita vectium, in templo Solomonis
 extra arcam exstantia: quippe quum nihilominus concinne
 25 potuisses, eadem figurare per duas Moysi tabulas, aut duo Moysi
 cornua.

IAM istud, nescio quanti facias ipse: quod bis immittis in nos,
 nempe quod in symbolo confitemur, nos ecclesiam sanctam catholicam
 credere. Ex quo colligis, quum fides argumentum sit rerum non
 30 apparentium, si ecclesia creditur, et est materia fidei, nulla modo
 ecclesiam esse sensibilem istam bonorum et malorum multitudinem:
 quae cuivis apparet et humano sensu percipitur. Hoc telum, bis in

manum sumis: bis intorques fortiter: sive quod tibi videbatur
splendidum, et quod contrectare delectabat: sive quod sentiebas esse
tam obtusum, ut saepius oporteret incuti. Hac in re, primum miror
symbolum, quod ut est, ita debet esse magni ponderis apud omnes
5 fideles, quicquam habere ponderis apud te. Nam symbolum constat
opinor traditionem esse, non scripturam: nam nec intra scripturam
canonicam numeratur: nec sanctorum patrum quisquam, quod
sciam, quum ii propositum fuisset, aliquid probare scripturis, umquam
probavit ex symbolo. Quare, si tu Luthere, qui toties adversus
10 traditiones exclamas: qui te toties clamas nihil recipere praeter
evidentes scripturas, ecclesiam credis propter auctoritatem symboli
manifeste profecto, decedis de sententia: et traditionibus credis, non
scripturis. Nec istud eo dico: quod te hac in parte vituperem. Immo
adeo laudo: vellemque idem ut faceres saepius. Esset enim plaudendum:
15 si incipias aliquando in melius esse mutabilis: qui quavis aura
incertior, et quovis folio levior, subinde te mutas in peius.

SED interim, te quaeso, quid lucraris in causa? Nam quum planum
sit, aliam esse ecclesiam triumphantem in caelo, aliam hic militantem
in terris: quid probasti tu, de hac? si articulus loquatur de illa:
20 ut quum percensusset quae de divina trinitate credenda sunt, et
humanitate Christi: tandem speratum credentium premium proponat:
credendum etiam illud: quod alioqui certo sperari non possit:
admonitos itaque mortales, qui fidem profiteri velint: ut indubitanter
crederent ecclesiam fore catholicam: quae sancta societate, remissis
25 peccatis, rediviva carne, redditisque corporibus, vita frueretur eterna.
Sed et in terris quoque, tametsi non sit incertum quae sit: aut ubi sit
ecclesia Christi catholica, cuius consentientis auctoritas, certum
quemque facit et de scripturis veris, et de necessariis articulis fidei,
atque ita certum, sit istud: ut hac ratione sit ecclesia sensibilis: tamen
30 et ipsa multis modis pendet a fide. Nam, etiam si sensui patet: quae
sit illa: quae de fide consentit: sensui tamen non patet, hunc consensum,

non humana conspiratione fieri: sed nasci atque inspirari
 divinitus: nam id, nemo nisi fide concipit. Iam, quamquam ecclesiae
 corpus sit sensibile: tamen, quod Christus eius mysticum caput sit:
 id quoque non sensus ostendit, sed fides. Quin et istud, quod quicumque
 5 sanctus est in terra, pars est huius ecclesiae: quae etiam hic adeo
 sancta dicitur, non quod nemo sit in ea, qui peccat: sed quod nemo
 est in terra sanctus: qui non est membrum huius ecclesiae: istud
 inquam fide docemur non sensu. Quamobrem, et recte credimus
 ecclesiam catholicam, propter multa, quae sensui non apparent, sed
 10 omnino pendent a fide: et tamen nihilo minus constat evidenter,
 hanc promiscuam et sensibilem multitudinem, profitentium nomen et
 fidem Christi, esse ecclesiam catholicam: qua docente, scriptura
 discernitur: et certo discitur, et cognoscitur fides. Sed decies ad id
 recurrit: quod ecclesia non potest esse multitudo ista promiscua: quia
 15 peccatores non sunt de ecclesia: nec meminit, quod in archa
 Noe, quae praefigurabat ecclesiam, animalia immunda commixta
 sunt mundis. Quaeso te Luthere, quum apostolus scriberet Corinthiis,
 an non scripsit ad ecclesiam? An igitur, nihil peccati taxat in
 ecclesia. Quid, quum scribit ad Galathas non ibi quoque scribit ad
 20 ecclesiam? et tamen insensatos vocat, et usque adeo clamat errare,
 ut miretur etiam, quis eos fascinaverit. Iam in revelatione Ioannis
 evangelistae, quum septem ecclesiis loquitur spiritus, nihil ne reperit
 usquam vitii? Quam severe minatur, quosdam eiectionem se ni
 resipiscant? Ceterum, quamquam peccantes, et si perstiterint
 25 evomendos: interea tamen numerat in ecclesia. Quin Christus ipse,
 de ecclesia sua praesens praesente pronuntiavit: non omnes esse
 bonos. Vos, inquit, mundi estis: sed non omnes. Et iterum. Nonne
 duodecim elegi vos: et unus ex vobis diabolus est? Quod si commemorare
 vellem sanctorum patrum sententias: quae huic sententiae
 30 subscribunt: et longum esset, et apud te supervacuum: qui flocci facis
 unus universos: apud quem, nec totius ecclesiae consensus quicquam
 habet ponderis: quae non aliquos habere peccatores, sed se confessa
 peccatricem totam quotidie clamat ad dominum: Ecclesiae tuae deus,

peccatis ignosce. Nec id humano docta consilio: sed ab ipso docta
 Christo: qui et apostolos suos orare docuit: ut deus eis debita sua
 dimitteret. Itaque ecclesia Christi, dum versatur in terris, non adeo
 adhuc depurata est: quin et peccata quaedam assidue maculent
 5 bonos: et inter bonos ubique vivant mali: qui interea, non aliter sunt
 in ecclesia: quam morbidae partes in ulceroso corpore. Nam adhuc,
 etiam si sani non sunt: tamen utcumque vivunt, et aluntur calore
 quodam divini spiritus: qui animat et conservat ecclesiam,
 penetrans omnia fortiter, et disponens omnia suaviter. Nec desinet
 10 aegras partes circumferre secum: quam diu in terris peregrinatur
 ecclesia, nec desinet Christus pro partibus aegris interpellare patrem:
 qui mystici corporis morbos ingemuit, ac deploravit in cruce: longe
 sunt, inquam, a salute mea, verba delictorum meorum. Verum quum
 15 defluentibus tabidis illis, et putrefactis visceribus, restabit ecclesiae
 corpus undique purum ac nitidum: quod interea gestat gestabitque
 morbidum: sed quantumvis morbidum, numquam gestabit mortuum.
 Erit enim cum eo Christus, et verbum eius quod sive scriptum sit,
 sive sine scripto traditum, utroque modo spiritus est et vita cum fide
 20 quae per dilectionem operatur, credentibus: quod genus fidei, ne
 deficiat umquam, aut desit ecclesiae, cui Christus praefecit Petrum,
 Christus ipse rogavit patrem. Praefecit autem, non Romanae solum,
 sed universae ecclesiae: quae et hodie successorem Petri non
 25 dedignatur obedienter agnoscere. Nam, et si, quidam se separant, ac
 divellunt ab illo, quemadmodum Dathan, Abyron, et Chore cum suis
 complicitibus, magno cum malo suo se separarunt a Moyse: tamen
 omnes fere populi, qui sincere profitentur fidem Christi, Petri
 successorem velut Christi vicarium suspiciunt ac venerantur. Quod si
 30 isti populi, noti nobis et christianae fidei professione coniuncti, non
 sunt ecclesia catholica, nec ulla pars horum sit ecclesia Christi, sed
 hinc inde conventus aliquot occulti, atque incogniti: qui et ab ecclesia
 reliqua, et inter se quoque de fide Christi dissentiunt, apud quem
 illorum quaeretur is cui dictum est? Si nolit emendare: dic ecclesiae.

Cui quaeso, ecclesiae, non obtemperando, fiet tibi sicut ethnicus
 et publicanus? an aliam dicit Christus quam notam illam ac publicam?
 an quaeri iubet alicunde duos aut tres haereticos: qui Donatistarum
 more denegent ecclesiam catholicam esse catholicam? Sit
 5 igitur e turcis quispiam: qui venire velit in fidem Christi: persuadeatur
 illi, non hanc ecclesiam veram esse: quam nos appellamus
 catholicam: hoc est, omnium gentium congregationem, Christi
 nomen ac fidem undiquaque profitentium: etiam si plerique professioni
 parum moribus et virtute respondeant, sed ecclesiam veram
 10 esse hinc atque illinc duos aut tres, in Christi nomine congregatos
 bonos: illic inter virtutes vigere fidem veram. Hanc vero nostram,
 notam atque vulgatam, non esse veram: sed ut moribus malis
 inficitur, ita verae fidei loco, falsis opinionibus erroribusque seduci.
 Dic iam Luthere quaeso, quo perget, ut
 15 discat fidem? ad eos ne, quos, qui sint,
 scire non potest? Neque enim scire potest, qui sint boni. Scripturas
 igitur in manum sumet ipse? atque hinc eliciet omnes articulos fidei?
 quum nec scriptura comprehendat omnes: et quaedam comprehendat
 sic: ut sine doctore legenti facile obrepat error: doctorem vero,
 20 qui discernet orthodoxum ab haeretico? An deus docebit intus?
 doceret certe: nisi reliquisset ecclesiam: ad quam docendos remittit.
 Quam qui contemnit, persuadens sibi tam unicum esse dei delictum
 se: ut seorsum solus doceatur a deo, aliud quam publice credit, ac
 profitetur ecclesia: is quantumvis sibi
 25 videtur humilis: arrogantiae certe damnatur
 apud deum: qui se maiori curae deo
 credit esse, quam ecclesiam totam: et deo dicit: non ut docet Christus
 Pater noster, sed ut superbus ait quidam amicus Iob, Pater mi:
 et deo non credit ecclesiae pollicenti: Ego vobiscum sum usque ad
 30 consummationem seculi. Nec meminit, aut reformidat quicquam:
 quod sicut omnia, quae scire sit opus: spiritus dicit ecclesiae: sic
 ecclesiam, qui non audierit: iubet Christus pro ethnico habendum et

publicano. Nam si quis, inquit, admonitus coram testibus duobus aut
 tribus, non emendatur, dic ecclesiae. Non dicit, dic duobus aut
 tribus. Non ergo duos aut tres appellat ecclesiam: nam totidem testes
 erant quos ab ecclesia distinguit. Quod si ecclesiam contendas a
 5 testibus non numero differre, sed merito: ut in alteris sufficiat
 numerus: in altera spectetur pietas, rursus te rogo; quonam signo
 discernes ecclesiam illam bonorum trium a tribus qualibuscumque
 testibus? nam et dissimulari vitia possunt: et simulari virtutes.
 Quibus ergo tribus dices: quum sis
 10 dicturus ecclesiae? Alia est igitur, velis
 nolis, ecclesia catholica, quam ea, quam fingis tu: nec ob aliud fingis:
 quam quo licentius contemnas, ecclesiam vere catholicam: quae nisi
 esset cognobilis ac nota, non esset certe, apud quam de proximi
 peccato quaeri possis. Apud quam, si Christus quaeri iubet de moribus:
 15 certe multo magis iubet de fide: cuius iudicio, qui non audierit: sit,
 inquit, tibi sicut ethnicus et publicanus: quorum alter peccat in
 moribus: alter aberrat in fide. Vides ad
 ecclesiae iudicium in fidei causa, morumque
 20 recurrendum. Cuius ecclesiae iudicium,
 quum tu de fide non audias: immo scurriliter illudas, subsannes,
 irrideas, et opera bona contemnas: ad mala praepes provoles: et ad
 pessima quaeque currentibus addas calcaria: promissa per solam
 fidem, sine bonis operibus, impunitate pessimorum scelerum:
 merito christianis omnibus, ipsa Christi voce denunciatus es ethnicus:
 25 et digne eiectus ex ecclesia catholica, quam discindere conaris: et
 comminuere in duos aut tres haereticos: qui si fors conspirent diem
 non honorare dominicam, et dominicae diei loco, mercurii diem aut
 veneris sibi festum facere, contendunt
 nimirum praecepto se satisfacere, colere
 30 videlicet diem festum, nempe diem illum, quem ipsi sibi sumpserunt

pro festo. Liberum enim istud esse, quod nullus dies certus ulla sit
scriptura definitus, nisi forte sabbatum. Quod si quis dicat, ad
ecclesiam pertinere, spiritu sancto gubernatam, determinare: quis
potissimum dies deo dedicandus sit:
5 eamque statuisset dominicam, respondebunt
istud statuisset papisticam. Ecclesiam
enim veram atque catholicam esse sese tres videlicet congregatos in
nomine Christi. Atque hoc pacto futurum est: ut colere diem festum
non sit aliud, quam verum profanare festum, ac festum facere:
10 quem cuiusque libido voluerit: ut iuxta
Tychonii dictum, id demum sanctum sit:
quod cuique sanctum sit. Sed cui nauseam non faciat haec tam
absurda finitio ecclesiae catholicae? Nam quum apostolus dicat: quae
extra nos nihil ad nos: extra quos nos dicit? an non extra notam illam,
15 quae tunc nota erat, ecclesiam? Quum idem scripsit. Qui contemptibiles
sunt in ecclesia: eos constituite ad iudicandum: de qua dicit
ecclesia: an de alia videlicet, quam quae tum nota erat Christi
ecclesia? Quae quantumvis diffundebatur: una Christi professione et
iungebatur: et catholicae nomine cognoscebatur. In qua quicumque
20 aliam profitebantur fidem, quam publicam: semper habiti
sunt haeretici: nec eorum conventus Christi fuit ecclesia: nec umquam
in eum numerum crevere: ut reliquum gregem superarent,
idem Christi nomen profitentem. Nam licet infideles et ethnici in
tantam molem aucti sint: ut eorum collatione Christiani videantur
25 pusillus grex: numquam tamen sic excreverunt haeretici, profitentes
Christi nomen, et sibi vendicantes ecclesiam: ut dubium cuiquam
relinquerent: ubi censeretur ecclesia catholica. Nam licet in ecclesiae
vitia, homo et extra ecclesiam et vitiosissimus insultet: numquam
efficiet tamen: ut ager domini desinat eius esse: propterea quod in
30 hoc crescendi tempore, zizaniae multum ferat inter triticum: aut
Christi rete desinat esse Christi: propterea quod dum in hoc mari
trahitur: malos pisces mixtos habet cum bonis: quousque dominus et
triticum colliget, et pisces bonos: ac
seponet sibi: Lutherum vero, ac suos

complices, foras ablegabit in ignem. Interea vero ecclesiam sponsam suam, cum qua se futurum promisit, usque ad finem seculi: quamquam alias peccantem, et saepe castigatam: ita tamen servat sua praesentia: ut eam per infidelitatis fornicationem, in aliorum deorum cultum non patiatur incidere: sed suo spiritu sancto, qui ducat eam
5 in omnem veritatem: sic eam fovet, et instruit: ut neque in fide sinat, neque sacramentis errare. De qua, si adhuc moveas controversiam, et quaeras, quatenus sit illa: respondebo rursus, illa eadem ecclesia, per quam cognovisti evangelium esse evangelium: eadem, inquam,
10 ecclesia est illa catholica: quae te docet sacramenta septem esse sacramenta: quae docere non potes: cur in altero magis falli possit, quam in utroque. Si nihil omnino fuisset scriptum, ecclesiae credidisses de omnibus: quae iam scripta sunt? Ecclesiae credis veros Evangelistas fuisse, veros apostolos, qui scripserunt ea: quae scripta
15 sunt: ex his, qui scripserunt: nemo scripsit scripta esse omnia. Immo scribunt aperte: quod omnia scripta non sunt. Cur igitur de reliquis, quae adhuc scripta non sunt: non credis ecclesiae cui fueras alioqui crediturus, de omnibus:
20 quae iam scripta sunt? An, quia quaedam scripta sunt: ideo contemnenda sunt reliqua? Cur ecclesia minorem apud te fidem habet de parte: quam fuerat habitura de toto? an quia quattuor aut quinque scripserunt: qui se fatentur quaedam scripsisse, non omnia: ideo fidem amiserunt universi? Quos alioqui dignos habuisses: quorum
25 fidei, sine scripto, de his etiam rebus, quae iam sunt scriptae: credidisses?

- NIMIUM diu videor, in re tam aperta, cum isto nebulone contendere.
Qui, si quid obicitur: id dissimulat: aut si quid commemorat:
5 false recitando depravat: et contra sua verba, tamquam adversarii,
potius nugatur, quam disputat. Ait nos, articulos fidei facere, ex
quovis verbo patrum: nec pudet tam
aperte mentiri nebulonem. Quis, tamquam
necessarium articulum fidei, protulit umquam tibi Luthere, unum
10 dictum cuiusquam patrum? Certe tamquam probabile proferimus: ac
multo magis probabile, quam tuum, vel ob hoc, quod illis pietas
aperuit oculos: quos tibi claudit impietas.
Illi studuerunt intellegere: tu
laboras intellecta corrumpere. Quod si qua
15 in re constet, veteres olim patres omnes idem sensisse: tantum bonorum
consensum uni stolidissimo nebuloni non dubitamus opponere:
quando planum est, per illum spiritum eos idem sensisse: qui facit
unanimes in domo. Eodem modo nugatur: dum tenedia bipenni rem
in duo genera partitur, hoc modo.
- 20 Si usum vel auctoritatem hominum,
quae manifeste pugnat contra scripturas
allegasses, quale est, inquit, quod stolidus rex producit, de altera
parte sacramenti, anathema sit, usus, auctoritas, rex Thomista,
satan, et angelus de caelo.
- 25 Immo anathema sit iste abusor, exauctoratus fraterculus, Hussista,
Satanista, de tartaro: qui scripturam Christi sacram in sensum
sacrilegum, adversus Christi sacramenta detorquet: Et hominum
bene dicta, male narrando depravat. Nam
quod hic vanissimus nebulo cupit, ignoratione
30 lectoris abuti: nihil ei proderit: quum ad locum fuerit perventum:
in quo videbis lector apertissimam nebulonis sycophantiam: qui

regem fingit obicere auctoritatem hominum: qui aperte obicit
auctoritatem spiritus sancti, non hominum.

214

5 Sin autem eum, inquit, usum, vel
auctoritatem hominum allegat: quae non
pugnent scripturis, non damno: sed tollerari volo: Hoc tantum
adiecto, ut libertas christiana salva sit, et in arbitrio nostro sit ea
sequi, tenere, mutare, quando, ubi, quomodo
placuerit. Quod si hanc libertatem
10 nobis captivare volent, et necessaries fidei
articulos statuere, anathema sit, qui hoc
praesumpserit, sive sit insulsus Thomista, sive stupidus papista, sive
rex, sive papa, tale est, quod dominus noster rex urget, pro articulis
fidei sua sacramenta confirmationis, matrimonii, ordinis, unctionis, et
mixturae aquae in vinum.

15 EXPENDE lector, ea, quae scripsit rex de sacramentis istis: et
facile videbis, ac ridebis improbam nebulonis calumniam: qui nihil
omnino respondens ad ea, quae rex probavit: tantum mentitur regem
obicisse auctoritatem hominum: pro quibus allegavit princeps
auctoritatem sancti spiritus. Contra cuius ordinationem, qui recalcitrat:
20 ac sacramenta, quae Christus in sacrosancta consecravit
ecclesia: blasphemat: anathema sit: qui hoc praesumpserit: sive sit
insulsus satanista, sive stupidus potista, sive frater, sive apostata.

25 Pulcherrime declarat, quam inepte, immo quam
prorsus amenter Lutherus adducat atque applicet
scripturas. Ca. XII.

SED NUNC operae pretium est videre: qui nihil admittit praeter
scripturas, et easdem etiam evidentes: quam pulchre scripturas
proponat ipse: quas evidenter quisque videat neque caelum (quod
aiunt) neque terram attingere.

30 Nobis, inquit, adversus has stipulas, et
stuppas Thomisticas, plusquam nimis
sunt divina fulmina: ubi Christus Matthaei.xv. decernit, super omnes

traditiones hominum, dicens. Sine causa colunt me doctrinis, et
 mandatis hominum. Quid est universa
 fex huius larvatae Thomistae adversus
 unam hanc vocem Christi, ut alia
 5 plurima transeam alias memorata? Si frustraneum est, quicquid
 hominum mandatum est, qua fronte stolidus rex, nobis articulos fidei
 ex eo faciet? Itaque hac sola voce Christi, prostratus iacet, infelix
 et miserabilis defensor Ecclesiae Henricianae, cum toto suo libello.

CUIUS expectationem non superat impudens istius nebulonis
 10 stultitia: qui Christi verba illa, Sine causa colunt me doctrinis et
 mandatis hominum: fulminat, videlicet homo nugax, et Antichristus,
 adversus eum: qui dixit, ac probavit, sacramenta traditiones esse dei,
 non hominum. Et tam impudentis amentiae convictus, iam velut
 victor ac triumphator exultans,

15 Hac, inquit, sola voce Christi prostratus iacet infelix et miserabilis
 defensor ecclesiae Henricianae cum toto suo libello.

Et ista prae furore clamat Lutherus, conscius interim sibi, neminem
 non videre tam stolide citata scriptura, quam turpiter prostratus
 iaceat, infelix et miserabilis impugnator ecclesiae catholicae, cum toto
 20 suo stolidissimo cerebello. Quod cerebellum tam stupidum est: ut in
 ea re in qua stultitiam eius omnes rident:
 adhuc se putet perquam festive ludere.

Ubi estis, inquit, domine Henrice?
 25 producite vestrum egregium contra
 Lutherum libellum. Quid asserit dominatio
 vestra? septem sacramenta? Quibus doctrinis? Dei an hominum?
 Audiat ergo Thomistica vestra dominatio iudicium, non Lutheri, sed
 eius, quem tremunt cardines orbis, frustra colunt me doctrinis
 hominum.

30 VIDISTI lector aliquando caecum: qui pugno se cuperet irritatus
 ulcisci? Verum ut scire possit: quam in partem dirigat ictum: elicit

ab adversario vocem: quam prolatam protinus prosequitur verbere:
 nisi citius alter se subduxerit: quam ut a caeco possit attingi. Hunc
 caecum mihi videtur agere Lutherus: sed ita, ut nemo umquam magis
 egerit ridicule. Nam quum rex appellatus
 5 ei respondet ad dextram: ille contra ictum
 proicit in sinistram. Itaque, specta quaeso, quam festiviter Lutherus
 hunc ludit ludum. Cogita nunc videre te illum, obcaecatis oculis
 intentum stare, ad ingerendum colaphum. Ubi estis, inquit, domine
 Henrice? Hic in proximo. Adhuc invitat: ut accedat propius: nempe
 10 ut feriat certius. Producite, inquit, vestrum egregium contra
 Lutherum libellum. Produco. Adhuc propius. Quid asserit vestra
 dominatio: an septem sacramenta? Assero. Adhuc propius paululum.
 Quibus doctrinis? dei an hominum? Dei. Iam feriendi certus scilicet,
 en quam recte librat ictum. Audiatur, inquit, ergo dominatio vestra.
 15 Frustra colunt me doctrinis hominum. Spectatum admissi risum
 teneatis amici: qui videtis hunc caecum inscium, quam longe aberravit
 in diversam partem: sic exultare prae gaudio, ut compos non sit
 sui: quasi egregium colaphum infregerit adversario?

20 Eat, inquit, nunc dominatio vestra, et
 doceat dominationes papales hanc frustraneam
 fidem, et religionem, eamque
 sicut optime novit strenue defendat.
 Verum ab ecclesia dei, os vestrae dominationis
 impurum, et sacrilegum abstinete, quae non nisi verbum dei
 25 admittit.

IMMO reverende pater potator, eat dominatio vestra: et dominabus
 sororibus, quibus praedicatis confitenda virorum peccata: praedicate

perfidam fidem vestram, et religionem ruris Bohemici, ubi matrimonium
 nihil est aliud. avam crescere et
 multiplicare: et tamquam canes catervatim
 coire in ecclesia. Haec est ecclesia: in
 5 cuius gratiam vestra paternitas, quae procul exulat a Christi gratia:
 negat matrimonium esse sacramentum: et ei prorsus tollit omnem
 gratiam. Hanc ecclesiam indicat vestra paternitas, ecclesiam dei: et
 per os illud impurum, et sacrilegum, veram ecclesiam Christi
 blasphemat: et verbum dei labiis mendacio pollutis, contaminat:
 10 et illa Christi verba, Frustra colunt me doctrinis hominum, velut
 fulmen et tonitrus, adversus eos iaculamini: in quos non misit
 Christus, ita fulminatis et intonatis ficticiis fulminibus et tonitribus
 adversus regem: ut olim simili praestigio Cacus adversus Herculem.
 Quamobrem seposito reverenter fulmine
 15 dei, dominatio vestra, quae Caci gygantis
 in morem, fictile fulmen efflavit: digna
 profecto fuerit, in cuius os impurum, et
 fulminibus efflandis patulum, Cacus debeat aliquis incacare.

20 Lepide refellit insulsum Lutheri lemma impugnantis
 diuturnitatem fidei catholicae, illata
 pariter diuturnitate supers titionis
 iudaicae Turcharum et
 gentilium. Cap. XIII.

25 SED postquam ita fulminavit scripturis: ilico ratione pugnat haud
 minus corusca. Ait enim.

Denique adeo stultum est hoc regis propositum,
 ut et communi hominum sensui
 repugnet. Quis enim non rideat, pro fide nostra christiana
 nihil afferri roboris per tantos Sampsonas, nisi longitudinem temporum,
 30 et multorum hominum usum?
 Qua ratione probabimus Turcarum
 fidem esse erroneam, quae iam ad millesimum fere annum durat, ante

orta quam Germania ad fidem conversa est? An hoc satis est, quod
 dum per intervalla terrarum semoti, non cogimur cum illis disputare,
 interim in nostris angulis, quicquid visum fuerit, licet nugari? Sic et
 iudaeos quis non merito iustificet, huius invicti Thomistae exemplo,
 5 cum tanta nos superent longitudine temporum? Et cur gentes per
 orbem novam Christi fidem non dicentur, auctore Henrico
 Angliae merito fuisse persecutas, cum idolatria eorum hoc pulcherrimo,
 et Thomisticissimo argumento, recta et sana fides censi
 debuerit, quod tot millibus annorum, tot regionibus populorum, tam
 10 constanti usu firmabatur? Atque eodem Henrico magistro etiamnum
 asseramus impiorum hominum errores, esse sanam fidem, quod ab
 initio mundi illorum superarit multitudo, et diuturnitas, et potentia
 piorum paucitatem et ignobilitatem. Summa. Si hominum dicta
 valent articulos fidei, cur non et mea verba faciunt articulos fidei?
 15 An ego non sum homo? Quin nova regis
 sapientia, omnes homines omnium hominum
 verbis credere cogamus. Et ipse rex
 quoque, ut levetur cura scribendi, sequatur suum principium, et dicat,
 Homo sum, qui sic loquor, ergo oportet sic esse, Non potest aliter esse.
 20 Stulta, ridicula. et verissime Henriciana
 et 'Thomistica' sunt haec, quasi res
 spiritualis metienda sit praescriptionibus
 temporum et usu, aut iure hominum, ceu fundus aut pratum aliquod
 sit.

25 ECCE lector invincibilem rationem, quam magnificis verbis, quam
 Phormiana fiducia phaleratam, cuius summa est: Publica Turcarum
 fides, per aliquot aetates, et gentilium per aliquot annorum millia
 perdurans est erronea: et item iudaeorum:
 ergo et ecclesiae catholicae fides publica,
 30 per quantumlibet multas aetates continuata,
 potest esse erronea. O acumen iudaeis, turcis, et ethnicis
 plaudendum: Sed quod Christianorum quivis videt, obtusius esse
 pistillo. Nam quum infidelium superstitio regatur a diabolo: et
 ecclesiae catholicae fides a deo: haec est nimirum argumentatio
 35 reverendi patris, fides populi spiritu mendace gubernati, potest esse

falsa: ergo etiam fides populi gubernati spiritu veritatis potest esse
falsa. Haec ratio talis est et tam fortis Achilles: ut ego non audeam
congrredi. Hac ratione, plane prostrati iacent omnes defensores
ecclesiae. Illa tamen ratio, quam subiungit Lutherus, et argumentatur
5 a simili: aliquanto est imbecillior: quum ita quaerendo
colligit. Si hominum, inquit, dicta valent articulos fidei: cur non et
mea verba faciunt articulos fidei? numquid
ego sum homo?

10 Huic argumento saltem responderi potest: quod reverendus pater
non est homo: quia nullus asinus est homo: quum ille vere sit asinus:
qui adhuc non intellegit, aliud esse hominum dicta: qui ex se loquuntur:
aut (quod ille facit) loquuntur ex diabolo: aliud, quod ecclesia
Christi loquitur: quae loquitur ex spiritu sancto. Non estis, inquit, vos:
15 qui loquimini: sed spiritus patris vestri: qui loquitur in vobis. Alioqui
quoniam Paulus erat homo: iam nisi Lutherus esset asinus: videtis
plane consequi, ex asinino Lutheri lemme: quod aequalis auctoritatis
esset Lutheri verbum, cum verbo Pauli. Sed hoc tamen loco, a solito
sibi more deflexit. Consuevit enim, quicquid potest obici dissimulare
totum: et praeterire silentio. Hic vero, sibi confisus, ausus est id
20 commemorare: quod sibi videbat obstare. Quod eum facile videtis
numquam fuisse facturum: si non habuisset in promptu machinam:
qua posset obicem illum protinus amoliri. Audiamus igitur, quid ait.

25 Si dixerint, inquit, suam praescriptionem
in hoc differre, ab illorum praescriptione,
quod papistarum sit ex spiritu sancto, illorum ex hominibus.

Hoc plane dicimus Luthere nos, quos tu papistas vocas: sed ecclesiae
fidem ex spiritu sancto, turcarum non ex
hominibus sed ex diabolo: quid tu nunc ad
ista respondes? Ridebit hoc, inquit, Turca. Ain vero? et tu, religiose
30 pater, habes pro ridiculo quicquid ridebit turca? Tam belle tuae

fidei, cum turcae fide convenit. O christianum pectus: qui nihil
 probat: nisi quod turca comprobat. Nunc video, quare sacramenta
 subsannas: videlicet ne turcis videare, non satis sapere. Ideo panem
 restare vis et vinum in eucharistia: ne te
 5 turca derideat. Eadem ratione, propediem
 corpus et sanguinem ibi negabis in totum: quod alioqui certum est
 fidem tuam non posse te satis probare turcis.

FIDEM et religionem, reverendi patris, abunde iam vides lector:
 quum videas ad quam normam, fidei componat articulos: vide nunc
 10 isti religioni plane parem sapientiam.

Dicet, inquit, Turca tibi: quum tu hoc
 asseras absque scripturis, et sine signis,
 mera hominum auctoritate, nihil magis efficis, quam si ego meam
 quoque fidem esse ex deo dixerō. Et qua
 15 facilitate tu meam contemnis: et ego assentiret
 tuam contemno: et qua auctoritate tu
 tuam probas, ego meam probo. Quid hic, inquit, fiet? nisi ut moriones
 etiam intellegant, Henricianos Thomistas, pro sua insigni inscitia,
 fidem nostram ludibrio exposuisse: et
 20 omnium gentium impietatem stabilivisse,
 dignos quibus os, lingua, et manus
 praeciderentur, ne in aeternum aliquid,
 aut dicerent aut scriberent.

DIXI ne divinum prorsus esse hominis istius ingenium: qui
 25 viderit: quid turca dicturus sit, adversus eos: qui fidem ecclesiae
 proponerent absque scripturis? Nam si quis afferat aliquid ex
 scripturis: tunc facile videt reverendus
 frater, nihil habiturum turcam: quod
 contra possit hiscere. Ita semper consuevit scilicet scripturis christianorum
 30 credere: praesertim si quis eas alleget, ita commode: sicut solet
 iste reverendus pater. Etenim quamquam alleganti consuetudinem
 nostram, turca non dubitaret allegare consuetudinem suam:
 tamen alleganti scripturas nostras, numquam auderet scilicet allegare
 scripturas suas, et adversus evangelium obicere Alchoranum: non
 35 quin praeferat Alchoranum Machometi evangelio Ioannis: quod a

nobis ait esse vitiatum: sed ne pudefaceret reverendum patrem,
 hominem suae fidei consonum apud papistas: qui fuerit tam stolidus,
 et asinus ipsa asininitate asinior: ut crediderit Turcam crediturum
 esse scripturis christianorum. Iam quicumque scribunt, quod turca
 5 riserit, hos reverendus pater zelator fidei dignos clamat, quibus os,
 lingua, manus praeciderentur: ne quid in aeternum aut dicant aut
 scribant. Quis illum contra non dignum
 putet: cuius os aureum, et lingua melliflua,
 ipsum suadelaе domicilium, numquam conticescat: et manus ei
 10 subserviens aureis ornatur annulis: ut semper aliquid aut dicat, aut
 scribat huiusmodi: quod miseros mortales inter erumnas et labores
 exhilaret: ac relaxet risu? modo sic usquam abesset impietas: ut adest
 ubique stultitia. Sed tamen admiror: quo pacto hic acciderit: ut homo
 natura clemens ac placidus, hoc loco praeter morem suum, sic
 15 excandescat inclementer: ut os, linguam, ac manus praecidere velit
 omnibus fidelibus: quicumque dicant aut scribant quicquam: quod
 tamquam stultum rideant infideles. Nec interea quicquam aut linguae
 aut digitis Pauli prospexit apostoli: qui se
 fatetur, non tantum aliquid praedicare:
 20 quod stultum videatur gentibus: verum
 etiam nihil praedicare praeterea. Nos, inquit, nihil praedicamus
 aliud, quam Iesum Christum, Iudaeis quidem scandalum: gentibus
 autem stultitiam. At id quod in Luthero sequitur: haud facile dixeris,
 magis ne stultum sit, an magis impium.

25 Sed hoc agit, inquit, inquietus satan: ut
 nos a scripturis avocet per sceleratos
 Henricos, et sacrilegos Thomistas: et fidem nostram super hominum
 mendacia collocet. Neque enim iam
 scriptura sancta opus est: si sufficit novis
 30 hominum dictis, extra scripturam roborari.

Sagatiam esse putas lector: quod satanae propositum Lutherus
 apprehendit? stupidior est: quam qui tantum possit. Sed diabolus
 ipse dixit ei. Neque enim intimior Christo fuit eius evangelista

Ioannes: quam internus est satanae ipsius
 cacangelista Lutherus: qui non una cena,
 sed diebus ac noctibus incubat, super pectus diaboli: immo diabolus
 non incumbit: sed infigitur ipsius pectori. Alioqui non potuisset tanta
 5 cum auctoritate pronunciare: quod fides catholica de sacramentis
 super hominum mendacia collocetur: quamquam iam evicit: ne
 collocari possit super spiritum sanctum: nisi quatenus id probatur
 apertis scripturis: videlicet ne id non approbet turca: qui nihil
 10 admittit absque scripturis nostris. Ceterum prolata scriptura
 Christianorum, protinus Turca sese sentit et fatetur victum. Qua in
 re si Lutherus non credas: paratus erit iusiurandum dare: Turcarum
 quemlibet omnia Christianorum sacramenta, articulos omnes fidei
 christianae, quatenus probari possunt scripturae christianae testimoniis:
 15 non minus credere ac venerari: quam credit ac veneratur
 Lutherus ipse. Neminem ego certe credo
 tam incredulum: qui istud Luthero non
 modo iuranti, sed vel iniurato non sit crediturus. Verum sine
 scripturis, neque Turca quicquam credit, neque Lutherus: ita ipsis
 20 inter se belle convenit. Quam in rem hanc pro se rationem reddit:
 quod iam scriptura sancta non esset opus: si sufficiat novis
 hominum dictis extra scripturam roborari.
 Hic cogit me reverendus pater addubitare: an quisquam sit usquam
 turca tam stultus: ut dignetur hac sane parte, socius esse Lutheranae
 stultitiae: qui non videt: cuiusmodi sit ista consequentia. Ecclesia
 25 Christi gubernata spiritu Christi, tradita certa fide, servat Christi
 sacramenta: ergo ecclesiae Christi nihil opus est scripturis. Si
 Lutherus fuisset evangelistarum temporibus: hac ratione deterruisset
 eos a scribendis evangelis. Nam si tum ea, quae audiebant homines:
 ab hominibus tradita credebantur illis: qui ea narrabant a deo: atque
 30 ita fidem faciebant audientibus: quid opus foret evangelistas, eorum
 quicquam scriptis comprehendere? An ideo videlicet, quia Christus,
 qui hanc operabatur in ecclesia sua fidem: aut aliquando foret prorsus
 deserturus ecclesiam, aut fidem: quam sine scripto fecerat: sine

scripto conservare non poterat: quum ipse priusquam nasceretur:
 legem promississet semet, inscripturum cordibus: et in carne natus,
 cum ecclesia futurum, usque ad consummationem seculi? Hac
 ratione non puto futuros fuisse, sic deterritos evangelistas: ut fuerint
 5 supersessuri a scribendis evangeliis. Immo et alia multa, et hoc fortassis
 etiam respondissent. Numquam defuturum quidem ecclesiae suae
 Christum: cum qua se promisit ipse, ad
 finem usque seculi permansurum. Numquam
 defuturum spiritum paracletum, qui ecclesiam ducat in omnem
 10 veritatem. Ita vera sacramenta, nec veros articulos fidei ullo umquam
 tempore perituros ecclesiae catholicae: nec errorem in rebus tam
 necessariis exoriturum, quod sponsae spem ac fidem in species inanes
 avocet, atque devertat, a sponso: etiam si ipsi nullam umquam litteram
 scriberent: se tamen haud frustra scripturos esse: etiam si omnibus
 15 omissis articulis, et sacramentis fidei: quae deus sine scripto, et doceri
 fecerat: et erat servaturus vitam Christi, ac miraculorum partem
 aliquam: atque e tam multis aliqua complecterentur: quae Christus
 docuit, ad formandos in grege suo mores, ac virtutes dignas Christiano
 pectore.
 20 DEINDE cuius impudentiae est, appellare ecclesiae sacramenta
 nova dicta hominum: quum illa praeter Lutherum dubitet nemo,
 ipsis esse evangeliorum libris antiquiora? Ita sacramentum ordinis
 vocavit novum. Novum dixit: quod panis credatur in carnem versus,
 et vinum in sanguinem: et illud ait natum esse intra annos trecentos:
 25 quum rex hominis impudentiam, vetustissimorum patrum testimoniis,
 pulcherrime redarguit in utroque: nec minus in ceteris
 sacramentis omnibus.

Rursus ostendit: quam absurde Lutherus
torqueat scripturas: quibus probare
conatur, nihil certo credendum
quod probari non possit evidente
scriptura. Caput. XIII.

234

5

SED IAM rursus revertitur ad scripturas:
et nova praefatione anathema crepat, ac
maledictum, os eius maledicum et maledictione
plenum, si quis aliud ponat fundamentum: praeter id quod
positum est. Quasi id quisquam faciat, praeter ipsum, qui
Christianam fidem conatur, positus fundamentis suis, e fundamento,
quod est Christus, evertere. Sed age, videamus quale fundamentum,
quam apte concinnet ad aedificium suum.

10

15

Paulus, inquit, pri. Cor. ii. magna sanxit
auctoritate fidem nostram, oportere niti
in verbis dei, ubi dicit, Sermo meus, et praedicatio mea, non in
persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus,
et virtutis fuit, ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in
virtute dei.

20

QUIS audivit unquam morionem tam nihil cohaerentia, tam nihil
ad propositum producere? ita satis putat dicere: quicquid ei venit in
buccam: tantum cavet, ne taceat. Probaturum sese iactitans, nihil
auctoritatem obtinere certam, praeter scripturas. Producit illud apostoli:
nemo potest aliud fundamentum ponere: praeter id quod positum
est. Quasi id fundamentum, quod
positum est: esset scriptura: et non quod
apostolus ilico subiungit Iesus Christus. Et
ibi suis anathematis, ac maledictis, subtracto Christo, nititur nos
adigere: ut scripturam credamus illud esse fundamentum, non
Christum: Aut idem esse scripturam quod Christum: tamquam idem
sit liber de Caesare scriptus, quod Caesar. Deinde, quum nemo neget
innitendum esse verbis dei: sed ex his dicamus, aliud esse scriptum,
aliud pari auctoritate non scriptum: et utrique pari fide credendum:
quorum ille tacite contemnit alterum, alterum contemnit aperte: ille

25

30

- velut rem magnam producit, ad fulciendum dei verbum, illa verba Pauli: quae ne verbum quidem ullum faciunt de verbo dei. Sed de ostensione spiritus et virtutis dei. Et iam, velut re gesta strenue, conviciis invadit regem: quod fundat humanae sapientiae persuasibilia verba. Quasi ipse toti terrarum orbi miraculis inclarescat: quibus an suam praedicationem approbarit Bohemis: adhuc non audio: sed persuasibilia humanae sapientiae verba, nemo illi (quod sciam) potest imputare: a quibus nullus abest morio longius: quod quo longius progreditur: eo reddit manifestius.
- 10 Proinde nos, inquit, nostrae ecclesiae defensori adhaeremus, qui dicit Mat. xvi. Aedificabo ecclesiam meam, non super longitudinem neque super multitudinem hominum, neque super oportet sic esse, neque super usum, aut dictum sanctorum. Denique nec super Ioannem Baptistam, 15 nec super Eliam, nec super Hieremiam, aut ullum ex prophetis, sed super solam et solidam petram, super Christum filium dei. Hoc est robur nostrae fidei, hic tuti sumus, adversus portas inferi. Hic mentiri et fallere non potest. Omnis 20 homo mendax. Et sancti cum extra hanc rupem agunt, aut dicunt, homines sunt, purissimum, et solum ac certum verbum dei, nostrae fidei supponendum est. Si quis, inquit, loquitur quasi sermones dei, Et omnis prophetia sit analogia fidei. Ro. xii.
- 25 VIDE quaeso, vel ex hoc loco lector: quo rem perducatur impius, probaturus nihil esse credendum, praeter evidentem scripturam. Allegat istud: quod ecclesiae fides aedificata sit, super solum Christum: et inde concludit, solum Christi verbum esse credendum. Quod, ne quis interpretari possit, ita dictum: tamquam nihil credendum sit: nisi quod scriptura sacra complectitur: propterea quod nullum 30 aliud verbum dicat certum esse: quod dicatur a deo: sensum istum plane tollit ipse fidem auferens, non solum ecclesiae consuetudini, et universis antiquis patribus: sed nominatim quoque Ioanni Baptistae, Heliae, Hieremiae, et ceteris prophetis omnibus, et rationis suae

consequentia omnibus prorsus apostolis:
 Haeretico Fausto longo intervallo deterior:
 qui ex illo Christi verbo omnes, qui ante venerunt, fures sunt et
 latrones, Mosen et prophetas omnes habuit pro maleficis. Hic vero
 5 fidem abrogat, et antiquae legis et evangelii proceribus prorsus
 omnibus nihil relinquit certum: nisi forte quae legitur Christus ipse
 dixisse: idque tam evidenti sententia, ut nulla possit in verbis esse
 controversia. Nam ceteros universos reicit, tamquam dubios: quod
 et mentiri potuerint: quum essent homines: et incertum putat esse:
 10 quum illa scriberent: in petra ne an extra petram steterint. Vides ergo
 lector hominis impietatem summam: qui suas haereses, quum sciat
 omnium sanctorum testimonio plane damnatas esse: nihil agit aliud:
 quam ut vicissim sanctorum omnium
 auctoritatem tollat: Christo paulisper
 15 deferens, donec ad plenum perveniat
 iniquitas: tum eius maiestatem recta procul dubio temeraturus, quam
 interim quoque oppugnat oblique. Nam si sic mendax est omnis
 homo, et tam incertum, an quae sancti locuti sunt, aut scripserunt:
 fecerint illud stantes in petra fidei: ut etiam dubius auctor sit Helias,
 20 Hieremias, et Ioannes Baptista: certe sequetur: ut dubius itidem
 auctor sit Ioannes evangelista. Nam eodem omnino spiritu et illi
 loquebantur et iste. Sed nunc vicissim vide mirificam Lutheri
 stultitiam. Nam postquam id probavit: quod nullus umquam negavit:
 Christum ecclesiam suam fundasse supra petram: a qua petra (quod
 25 nemo nescit) in Barathrum Lutherus excidit.
 Rursus ex eo, quod Christus unus
 est fundamentum: probat solam scripturam esse fundamentum:
 quasi verbum dei unigenitum, sit verbum quodlibet, in sacris litteris
 perscriptum. An non isti necesse est, aut nihil esse frontis, aut nihil
 30 esse cerebri? Et tamen quum illud comma clausisset, illo Pauli verbo:
 si quis loquitur quasi sermones dei. Et item illo, omnis prophetia sit
 analogia fidei: quorum neutrum quicquam ei dicto cohaeret: cui
 utrumque subnectit: iam velut acie profligata
 suam sibi victoriam bucinat.

Haec sunt, inquit, robor nostra,
 adversus quae obmutescere coguntur,
 Henrici, Thomistae, papistae, et quicquid est fecis, sentinae, et latrinae
 impiorum, et sacrilegorum eiusmodi. Neque habent, quod possint hic
 5 respondere: sed confusi et prostrati iacent, a facie verborum istius
 tonitruui, et expectamus quoque, quid adversus hec mutire audeat rex
 nugigerulus iste, cum omnibus suis
 sophistis. Stat enim fixa sententia, fidem
 non deberi, nisi certo verbo dei, sicut
 10 dicit Ro. x. Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi,
 proinde quicquid ultra verbum dei producitur, hoc nostri sit arbitrii
 ceu dominorum, credere, non credere damnare probare sicut scriptum
 est, omnia vestra sive Apollo, sive Cephas, sive Paulus, vos autem
 Christi.

15 Consideremus lector, quorsum tendat hoc totum Lutheri fulmen et
 tonitrus: Christus aedificavit ecclesiam suam super se. Si quis
 loquitur quasi sermones dei: omnis prophetia sit analogia fidei: fides
 ex auditu, auditus autem per verbum Christi, quid ex his omnibus
 tandem confecisti Luthere? Hoc, inquit,
 20 confeci: quod stat fixa sententia: fidem
 non deberi nisi certo verbo dei, et proinde
 quicquid ultra verbum dei producitur: hoc
 nostri sit arbitrii ceu dominorum, credere, non credere, damnare,
 probare.

25 VIDE iam, quam egregius fulminator ac tonitor sis: cui, si
 quis haec concedat omnia: tuum tamen fulmen ac tonitrus neminem
 prorsus attingeret, praeter te. Te vero
 totum, tamquam Semelem subito perflaret
 incendio. Rex, si potes meminisse (nam nullus lupus magis obliuiosus
 30 est: si toties obliuisceris: quoties ad ea, quae te maxime tangunt:
 nihil omnino respondes) verbum dei probavit aliud scriptum esse,
 aliud non scriptum: sed vel ab apostolis tradita quaedam, vel a

Christo ecclesiae suae dicta divinitus.
 Multa itaque scripto comprehensa: et
 multa adhuc nullo esse scripto comprehensa. Sacramenta septem: et
 reliquos articulos fidei: partim scripto, partim non scripto, sed tamen
 5 dei verbo fulciri: utrumque verbum ex aequo verum, ex aequo
 certum, ex aequo venerabile. Haec si vera sunt: quamquam cetera
 omnia concederentur (quod tamen non conceditur) tui esse arbitrii,
 in quibus credendis, non credendis, damnandis, probandis, posses
 tamquam rex ac dominus regnare: tamen de sacramentis interim, et
 10 publicae fidei articulis, nihil prorsus quicquam confecisses: nisi aut ea,
 quae dixi, falsa sint omnia: aut aliqua
 saltem pars. Negabis ergo aliud dei verbum
 scriptum esse, aliud non scriptum: et
 contra evangelistam contendes scripta esse omnia: contendes nihil
 15 omissum, saltem e necessariis articulis: quum praecipuum evangelistam
 videas praecipuum omisisse sacramentum? quum Paulum
 audias, pleraque sine scripto tradidisse: quum Iacobus clamet
 apostolus: Suscipite insitum verbum dei: quod salvare potest animas
 vestras: quum scriptura testetur: Unctio eius docebit vos. Negabis
 20 utrumque ex aequo verum, et scriptum verbum et non scriptum:
 quum sit utrumque dei? Sed negabis videlicet verbum dei: quod
 scriptum non est, certum esse cuiquam posse, vel cognitum. At ipse
 iam olim fassus es, hoc ecclesiae datum esse a deo: quod potest
 discernere verbum dei, a verbis hominum: Ergo cum utriusque
 25 generis verba dei sint, et scripta videlicet, et non scripta: potest
 ecclesia per te quoque in utroque genere verba dei discernere, a
 verbis hominum: Ergo per te quoque, verbum dei non scriptum
 certum est a verbis hominum. Nec est
 causa: cur certior esse possit ecclesia
 30 Christi hodie: quare evangelium Ioannis
 iam olim scriptum, sit Ioannis: quam quare quodvis sacramentum
 habeat gratiam ex verbo dei non scripto: quod si neges ecclesiam
 catholicam quam tu vocas papisticam, hoc habere, quum aliquam

ecclesiam hoc habere fatearis: profer aliquam praeter hanc, quam
 appellas papisticam: quae verba dei non scripta discrevit a verbis
 hominum. Immo profer aliquam praeter hanc quae tibi, non dico
 maioribus tuis, sed tibi discrevit verba dei scripta a scriptis verbis
 5 hominum. Sed ne te, nimium tuis verbis
 urgendo, reddam deteriolem: et te, quod
 semper soles, revocare cogam, quicquid
 dixisti bene: omitto, quod tu concessisti: quaero, quid ad illud dicis:
 quod confessus Petrus ecclesiae nomine: Iesum esse Christum filium
 10 dei vivi: protinus audivit a domino: Beatus es Simon Bar Iona: quia
 caro et sanguis non revelavit tibi, sed pater meus, qui in caelis est.
 AGE Luthere, hoc verbum. quod confessus
 est Petrus: quibus evidentibus scripturis
 didicit: quum nec ulla scriptura
 15 iudaeos, satis evidenter id docere potuerit:
 nec Petrus idiota piscator, ulla fere litteras didicisset: quum
 illud certe, quod confessus est: Christus eum dicit, non scripto verbo
 foris, sed patris interim, infundente se spiritu didicisse. Non fuit ergo
 certus, hoc verbum esse dei: propterea quod sensit, non legit: quod
 20 intus audivit non extra? quod affers: ergo fides ex auditu: quaeso te,
 an non intus audivit Petrus quod intus locutus est deus? An dumtaxat
 auditur: quod scribitur? An prius quam scripta sunt evangelia
 Christiani non audierunt apostolos? Ecce iam nugigerule Luthere
 quam nihil opus est, ad ista tua praeclara robora quemquam respondere:
 25 quae citra nostrae causae praeiudicium, citra ullum commodum
 tuae, licet universa concedere. Tam acer es Luthere disputator?
 tantus fulminator es: tam terribilibus intonas
 tonitribus? Reponantur igitur ab ore
 sacrilego, in suum locum divinum fulgur
 30 ac tonitru. Deinde in os illud impurissimum, non tantum meiere fas
 est. Quod quanto furore fertur in praeceps, vel illud ostendit: quod
 sequitur.

Scriptum est, inquit, omnia vestra, sive
 Apollo, sive Cephas, sive Paulus, vos
 autem Christi. Si solius Christi sumus, quis est stolidus rex, qui suis
 mendaciis nos papae facere molitur? Nos non sumus papae, sed
 5 papa noster est, Nostrum est non iudicari
 ab ipso, sed ipsum iudicare. Spiritualis
 enim a nemine iudicatur, et ipse iudicat
 omnes: quia verum est. Omnia vestra,
 10 etiam papa, quanto magis sordes istae, et labes hominum Thomistae
 et Henrici.

Dispaream, si phrenesis ipsa, tam phrenetica sit, aut furor ipse tam
 furiosus: quam sit istud lepidum Lutheri capitellum. Papa noster est,
 inquit: ergo nostrum non est ab ipso iudicari, sed ipsum iudicare.
 Eadem ratione, medicus noster est: ergo
 15 non est nostrum ab ipso curari: sed ipsum
 curare. Et doctor discentium est: ergo non est ipsorum ab illo
 discere, sed docere eum.

IAM quod ait nostrum est, non iudicari a papa: sed ipsum iudicare.
 Quid sibi vult illud, nostrum est: an universorum dicit? an singulorum?
 20 Si universorum dicit: nihil pro se dicit: quia universitas
 ecclesiae pro papa est, adversus illum: at in sacramentorum causa
 multo minus iuvat illum: ubi et populus et papa tam praesentes quam
 praeteriti, sunt pro sacramentis adversus illum: Sin singulorum est,
 iudicare de papa, de sacramentis, de vero sensu scripturae sacrae. Iam
 25 quum ex tot iudiciis, unius prope Lutheri iudicium sit ex altera
 parte: qua praerogativa debet eius unius calculus, ceterorum
 omnium calculis praeponderare? Quia
 spiritualis, inquit, a nemine iudicatur: et
 ipse iudicat omnes: quia verum est omnia vestra sunt: etiam papa.
 30 Non videris tibi lector, audire deliramenta? Solus Lutherus ergo
 spiritualis est? aut solus papa non est spiritualis? ut aut Lutherus
 omnes possit iudicare: et iudicari prorsus a nemine: aut papa
 iudicari debeat ab omnibus: et iudicari neminem? Quem non

delectet hominis tam suaviter insanientis amentia: qui se non videat:
 quicquid eblatterat in papam: idem etiam eblatterare in Petrum
 ipsum ac Paulum? Nam omnia, inquit, vestra sunt: non dicit papa,
 sed Apollo, Cephas, et Paulus. Quamobrem sicut Lutherus ait, nos
 5 non sumus papae: sed papa noster est: nostrum est ergo, non iudicari
 a papa: sed ipsum iudicare: quia spiritualis omnia iudicat: et iudicatur
 a nemine: ita necesse est ei dicere, nos non sumus Petri aut
 Pauli: sed Petrus et Paulus nostri
 sunt: nostrum est ergo non iudicari a
 10 Petro et Paulo, sed iudicare Petrum et
 Paulum. Immo adeo non nostrum est, sed meum inquiet, quia spiritualis
 iudicat omnia: et a nemine iudicatur. Iudicabit ergo Lutherus
 homo spiritualis hac ratione non Thomistas et Henricos, sed Petrum
 et Paulum, et reliquos omnes apostolos.
 15 I nunc lector: et nega e Iovis capite natam Minervam unam:
 quum istius caput unum videas, tot parturire phreneses.

Quamquam ego stultus, inquit, sum, et
 satis ineptus, qui amentibus istis, et
 deploratis cerebris, toties frustra inculco, et surdis, induratisque
 20 capitibus, sine fructu semper incanto, Traditiones hominum, seu
 diuturnum usum in rebus fidei nihil valere.

SATIS profecto stultus es (ut dicis) nec ineptus modo, sed et
 amens, et insanus, et cerebri deploratissimi: qui sine fructu velut
 cuculus eandem semper cantilenam canas: Traditiones hominum in
 25 rebus fidei nihil valere: quum ita surdus Surdus Lutherus
 sis et indurati capitis: ut millies tibi ad
 aures inclamatum non audias dei traditiones esse: quas tu vocas
 traditiones hominum: neque ad ea quicquam respondes: quibus ea
 quae dicis fuerunt ante diluta quam dicta.

30 Quoties, inquit, dixi, etiam Augustini
 sententia solis canonicis libris eum
 deberi honorem: ut firmissime credatur nihil erroris in illis esse,

ceteros, quantalibet sanctitate doctrinaque praepolleant, non aequo honore dignos esse.

250

DE diuturna ecclesiae fide, quam dixerat nihil valere: non affert probationem: Sufficit enim adversus illud Christi verbum: Ego
5 vobiscum sum usque ad finem seculi. Et item illud, quod spiritus
paracletus, ducet ecclesiam in omnem veritatem: et quod Christus
oravit: ne deficeret fides ecclesiae.
Adversus haec inquam omnia sufficit,
quod talia dicturos irriserit turca. Sed ne
10 quis moveatur quicquam auctoritate sanctorum patrum: affert illud
Augustini: ceteros libros extra scripturam canonicam, non aequo
honore dignos esse, quantalibet sanctitate auctores eorum, doctrinaque
praepolleant. Quasi quisquam sancti cuiusquam dictum sic
alleget: tamquam scripturam sacram. Et tamen haud dubito, eundem
15 Augustinum, si quid apud omnes ante se sanctos patres legisset,
praesertim cum sui temporis fide consentiens: numquam fuisse
dubitaturum: quin id verum esset: et Christianae fidei indubitatus
articulus. Nam eorum scripta, qui fuerunt
ante nos: suorum temporum fidem nobis
20 repraesentant. Neque enim aliter cum
defunctis loquimur: ut qua fide fuerint, possimus agnoscere. Ex
eorum ergo libris, qui vixerunt: illud deprehendimus, atque ita comperimus,
hanc fidem, quam Lutherus impugnat: non esse, quod ille
mentitur, novam: aut alicuius nationis propriam, sed multis seculis,
25 totius ecclesiae publicam: quam veram esse, et in re tam magni
momenti, non posse errare et falli, promisit ille, qui dixit: Paracletus,
quum venerit, ipse vos ducet in omnem veritatem. At Lutherus
contra, Scriptura, inquit, exigit: ut nulli credatur, nisi soli sibi. Rogo
te Luthere, ubi hoc exigit scriptura? profer scripturam, per quam
30 spiritus sanctus prohibet, ne quis ipsi credat, nisi proferenti scripturam.
Quum descendit super apostolos,
Lutherus ne deo quidem sine
syngrapha credit nihil ne docuit omnino, sine scriptura?
omnibus de rebus exegeerunt ab illo

scripturam? Uni tibi Luthere, tam male fidei est spiritus sanctus: ut
 ei nihil sis crediturus absque syngrapha? HAEC sunt, quae piis
 ac fidelibus, hoc est, ut ille vocat, surdis aspidibus incantator iste,
 semper frustra cecinit: qui sine fine, inquit, suas nenas iterant et garriunt.
 5 Augustinus, aut Hieronymus sic dixit: Ambrosius sic dixit: ergo
 Lutherus est haereticus: quia Augustini vel Ambrosii dicta sunt
 articuli fidei. Ego certe fateor illam consequentiam non valere: sed
 hanc opinor valere. Nemo Luthero sic umquam dixit: ergo Lutherus
 est impudenter mendax. At nec hanc negare potest ipse Lutherus.
 10 Lutherus negat ea, quae spiritus sanctus ecclesiam docuit, esse
 articulos fidei: ergo Lutherus est haereticus.

Quin et isti porci Thomistae, inquit,
 coguntur concedere, saepius sanctos viros
 errasse, ut eorum auctoritas pro stabilienda
 15 fide, et fulcienda conscientia, etiam communis sensus iudicio
 satis esse non possit.

VAH vix tandem sensi stolidus: cur sibi tantum sumat Lutherus:
 cur sibi magis de scripturae sensu credi velit, ac fide: quam
 universis sanctis patribus. Nunc rationem reddidit: videlicet, quia
 20 illi saepius erraverunt: ille errare non
 potest.

IDEO si quid in quaestionem trahat ipse solus, de quo ceteri
 consentiant omnes: ceterorum auctoritas omnium non sufficit ad
 fulciendam conscientiam. Quare? quia nemo est aliorum: qui non
 25 possit errare: sed auctoritas Lutheri sufficit. Quare? quia ille non
 potest errare: tamquam caecus aliquis diceret: Nemo est fere videntium:
 qui non erret aliquando in rerum coloribus: ego errare non
 possum. Si quis ergo nolit falli, de coloribus: diffidat ceteris
 mortalibus universis: atque uni credat mihi: et haec est, inquit,
 30 adversus regia illa Thomistarum principia, generalis mea
 responsio: quam non sani esse hominis: non sanus iuret Orestes.

Repetit quaedam absurda Lutheri dicta
quae ab ipso in principio
posita, auctor in hunc locum
distulit. Cap. XV.

254

5 QUAMQUAM TE iam diu lector, fastidire scio totum genus, generalis
responsionis istius: quam vides esse tam stupidam: ut non mirari
non possis: quae nam intemperiae temperarint hominem: quum eum
non puduerit tanta cum iactantia, tam insane respondere, tamen
10 orabo te: ut aliquid adhuc taedii devores: dum verba quaedam ab
illius libelli principio, in hunc dilata locum, recognoscas: ne ille me
causari possit imitari se: et si quid ille robustum putat, id praeterire
silentio: aut tu me lector censeas, vel tam obliviosum: ut non
meminerim: quod initio sum pollicitus:
15 aut tam malae fidei: ut nolim, quod
promisi praestare. Porro quo minori tibi
res fastidio sit futura, Lutheri stultitia, quae per singulas paene syllabas
asininas profert auriculas: tibi levabit taedium. Ait igitur hunc in
modum.

20 NONDUM intellegere possunt papistae,
pro qua re, mihi cum ipsis bellum sit.
Frustra tot libellis a me editis, et palam testantibus, hoc solum a me
quaeri, ut divinae litterae solae regnent, sicut dignum et iustum est,
humanae vero, inventiones et traditiones e medio tollantur, ceu
25 nocentissima scandala, aut exsecto veneno, et evulso aculeo, id est vi
cogendi et imperandi, et conscientias illaqueandi, erepta: liberae et
indifferentes tolerantur, ceu quaelibet alia pestis, aut infelicitas
mundi.

NIHIL audis hic lector novi, sed idem, quod ante decies inculcatum,
in generali eius responsione: decies, ut vidisti, revictim est
30 et confutatum: ne quid hic opus fuerit,
eadem rursus repetere: tantum libuit
admonere te, et sub oculis ponere:

cuiusmodi res vocet ille, inventiones et traditiones hominum. Nam
eas ipse commemorat paulo post: quum ait:

256

Alterum genus de his rebus est, quae sunt
extra scripturam, scilicet,
5 De papatu, De consiliorum decretis,
De doctoribus, De indulgentiis,
De purgatorio, De missa,
De Academiis, De votis monasticis,
De episcopis idolis, De traditionibus hominum,
10 De cultu sanctorum, De sacramentis novis,
Et si qua sunt similia scilicet zizania, per Satanam, principatu idoli
sui Romani, super agrum domini seminata:
quibus ecclesia, non modo potest
saluberrime carere, verum etiam. ne
15 consistit quidem, nisi careat, aut pro libero arbitrio utatur.

SAEPE audisti lector, eum omnia pro traditionibus hominum
ducere: quaecumque non sunt evidentibus comprehensa scripturis.
Nunc velut speciminis loco, vides eum producere, non papatum
tantum, aut indulgentias, aut omnia monachorum vota: quae ipsa
20 tollendo, satis se sacrilegum esse docuisset:
sed decreta consiliorum, sed doctores
sacros, sed sacramenta, purgatorium, cultum
sanctorum, et ipsam denique missam: quam alibi vocat merum
portentum, idolum, lueram, mendacium, et ipsissimam abominationem,
25 in loco sancto stantem. Haec igitur omnia, nisi saltem libera
sint, et indifferentia: censet ne consistere quidem ecclesiam posse: sic
autem posse utrumque consistere: non aliter tamen, quam consistit
homo cum peste. Quamobrem multo fore salubrius, ut velut
nocentissima scandala, tollantur omnino, papatus, doctores, Academiae,
30 episcopi, consilia, monachi, traditiones hominum, sanctorum
cultus, ac missa, sacramenta, spes omnis indulgentiae, et metus
purgatorii. Nam tum demum ecclesiam
fore felicissimam, si sublato papatu, et
consiliorum decretis, et monasticis votis, et

Academiis omnibus, et omnibus omnino doctoribus, populus neque legibus regatur: neque pareat magistratibus: neque doctores audiat: sed adeo liber sit, et effrenis, evangelica libertate scilicet: ut neque cogatur quisquam: neque iubeatur: neque consulatur: neque doceatur quicquam: nec sanctos colat: et sacramenta contemnat: missam vero, hoc est sanctis ceremoniis oblatum Christi corpus, abominetur etiam: quod quo possit impunius: credat tantum horum nihil libero se arbitrio facere: sed omnia mala imputet deo: firmam habeat fidem in promissione dei: quicquid omnino fecerit, salvum se fore per baptismum: ita si crediderit: beatus erit et felix. Namque metus omnes, et inexorabile fatum subiecit pedibus, strepitumque Acherontis Averni. Nam purgatorium, nihil miror, si non metuit: non est profecto, cur metuat: qui isthac fide fuerit: et ad istum vivat modum.

15 Refellit Lutheri calumniam: qui mentitur, falso regem imputasse ei haeresim hanc: fidem solam sine operibus ad salutem sufficere. Cap. XVI.

20 SED HOC in loco non est omittendum: quod Lutherus calumniatur principem: quasi haeresim hanc, falso imputet ei: Fidem solam sine operibus ad salutem sufficere. Et hoc dicit, regem falso de se dicere: quum ipse rursus idem dicat, in isto eodem libro: quo respondet regi: in quo verba sunt eius eiusmodi.

25 Unus furor est huius populi sacrilegi, velle per opera coram deo agere, et non sola fide. Unde necesse est Christum negari et fidem eius exinaniri.

QUID his verbis apertius? et tamen iste, quum idem rursus ingeminet: non dubitat, ac si numquam id dixisset: verum in contrariam

semper sententiam disputasset: regem nebulo conviciis impetere: quia dixit, eum id dixisse pridem: quod iam dicit denuo.

260

5 Progenies, inquit, ista viperae, ingenium
naturae refert, et parentum suorum
exemplum imitatur. Sic enim et Paulo, cum docuisset sola fide sine
operibus iustificari, omnes filios Adam: ut scribit Ro. iii. Qui dicunt
nos docere, faciamus mala, ut veniant bona. Sed quod manet illos
iudicium? quorum, inquit, damnatio
10 iusta est. Quid et ego meo Basilisco
dicam, de suo mendacio, nisi idem
damnationis iudicium?

QUIS non plane sit impius: qui Lutherum damnet, hominem
Pauli sodalem: et qui non aliter stilum temperet: quam quorum
linguam temperabat deus? Nam et rursus ait paulo post.

15 Orbi toti constat me de fide, de caritate,
de operibus, semper eadem docuisse, et
scripsisse, licet usu et studio, de die in
diem magis ac magis proficerem, et easdem res nunc sic, nunc sic
tradiderim, aliquando clarius, alibi locupletius, alibi copiosius, et
20 varie tractarem, quomodo et sacrae litterae easdem res tractant.

ECCE vir sacerrimus, qui nobis novas tradit sacras litteras: quibus
eam debeamus reverentiam: ut si quid manifeste blasphemet deum,
aequi bonique consulamus: certi nos potius falli, et sensum tanti patris
non posse capere: quam virum sanctum, et qui certum se dicit, suam
25 habere doctrinam de caelo, quicquam sentire perperam: atque idem
potius credamus, et album esse simul et nigrum, quam divum
Lutherum sibi quicquam esse contrarium. Nam si Paulo, qui ne quis
ansam male sentiendi capiat: interpretatur se, non possit imputari:
quod male senserit: Cur non itidem Lutherus excusetur: qui damnatus
30 malae sententiae, eandem identidem repetit? Et si de Paulo
recte sentimus: cuius pietas facit: ne dubitemus eum in verbis dubiis,
indubie recte sensisse: cur non impetret Lutherus: ut cuius impietas

reddit non ambigua modo: verum eius etiam benedicta propemodum
iure suspecta interpretemur in bonam partem, quaecumque scribit
aperte male.

262

5 Quam stolide Lutherus tergiversetur, de operibus, et
fide, impudenter fingens, verba sua perperam
calumniari principem. Ca. XVII.

NAM DE operibus et fide quid sentiat, ne quisquam dubitare possit:
subscribam ea: quibus prudentissimus princeps istam nebulonis
impietatem elegantissime redarguit.
10 “NON EST, inquit, hoc Luthero
novum, in rebus notis. tanavam novis nugari.
Qui, postquam hanc fidem verbis multis ostendit: deinde
fidei divitias, in hoc extollit: ut nos reddat pauperes bonorum operum:
sine quibus, ut beatus Iacobus ait: fides
15 omnino mortua est. At Lutherus sic fidem
nobis commendat: ut non solum permittat nobis vacationem ab
operibus bonis: sed etiam suggerat audaciam, qualiumcumque
facinorum. Ait enim.

20 Iam vides, quam dives sit homo christianus,
sive baptizatus, qui etiam volens,
non potest perdere salutem suam, quantiscumque
peccatis, nisi nolit credere. Nulla enim peccata eum possunt
damnare, nisi sola incredulitas.

25 “O vocem impiam, et omnis impietatis
magistram, ita per se exosam, piis auribus:
ut non sit opus eam redarguere. Ergo non damnabit adulterium? non
damnabit homicidium? non periurium? si tantum credat, se quisquam
salvum fore, per virtutem promissionis in baptisate?
Nam hoc dicit apertissime: neque quicquam corrigunt hanc sententiam,
30 verba quae statim subiungit: immo verius augent: ait enim:

Cetera omnia si redeat, vel stet fides,
 in promissionem divinam baptizato factam,
 in momento subsorbentur per eandem
 fidem, immo veritatem dei, quia se ipsum negare non potest, si tu
 5 eum confessus fueris, et promittenti fideliter adhaeseris.

“QUIBUS verbis, quid aliud dicit:
 quam quod dixit prius? si absit incredulitas,
 cetera flagitia omnia in momento absorberi in sola fide: si confessus
 fueris Christum: et eius promissioni fideliter adhaeseris: hoc est,
 10 firmiter credideris te salvandum per fidem: quicquid feceris. Et quo
 minus dubites, quo tendat:

Contritio (inquit) et peccatorum confessio
 deinde et satisfactio, et omnia illa
 hominum excogitata studia, subito te deserent, et infeliciorem
 15 reddent, si in ipsis tete distenderis, oblitus veritatis huius divinae.
 Cuius veritatis? nempe huius, quod
 nulla peccata possunt te damnare, nisi
 sola incredulitas.

“QUAE christiane ferent aures, pestilentem
 20 hunc serpentis sibilum: quo baptismum
 non in aliud levat: quam ut premat paenitentiam: et
 baptismatis gratiam, statuatur impune peccandi licentiam?”
 AUDISTI lector, quid ei princeps imputet: immo vero quid sua ipsi
 verba imputent, atque id tam aperte: ut ne adhuc quidem colorem
 25 ullum invenerit: quem contra posset
 opponere: et tamen impudens, velut nihil
 audisset: et idem dicit rursus: et simul
 quaeritur imputari dictum: perinde ac si numquam dixisset. Quod si
 videri vellet sensisse de fide formata
 30 caritate: quam necessario sequantur
 opera bona: quamquam id sensisse non potuit: qui non solum toties
 clamat, sufficere fidem solam: sed etiam removet opera nominatim,
 velut prorsus inutilia: ac manifeste clamitat, nulla peccata, nulla

quantumvis ingentia scelera posse damnare christianum, praeter
solam incredulitatem: princeps tamen ut nullum prorsus effugium
relinqueret haeretico, rursus audi, quid dicat.

5 “DEINDE quum dicit, quod per opera,
non satisfit deo, sed sola fide: si sentit, quod
non per sola opera sine fide, stulte bacchatur in sedem Romanam: in
qua nemo fuit umquam tam stultus: qui diceret, opera sine fide
satisfacere. Sin opera sentit superflua, et fidem solam sufficere:
10 qualiacumque sint opera: tum vero dicit
aliquid: et vere dissentit a sede Romana:
quae credit divo Iacobo: quod fides sine operibus mortua est.
Videtis igitur, quam inepte se commovet Lutherus: qui sic invehitur
in Romanam sedem: ut semet interea, vel stultitiae retibus vel
15 impietatis, involvat. Quamquam profecto propinquius opinor est
vero, Lutherum sentire fidem semper absque operibus bonis, satis
esse ad salutem. Nam id illum sentire, cum ex aliis locis multis
evidenter liquet, tum ex eo, quo dicit.

Opera deus nihil curat, nec eis indiget.
Indiget autem, ut verax in suis promissis
20 a nobis habeatur.

“QUIBUS verbis, quid senserit, Lutherus
viderit ipse: ego certe deum credo, et
fidem nostram, et opera nostra curare, et neque operibus nostris egere
neque fide. Nam ut bonorum nostrorum non eget: qui deus est: ita
25 curam habet omnium: quae faciunt homines: qui aliud ab his fieri
vetat: aliud iubet: sine cuius cura, ne unus quidem passer cadit super
terram: quorum duo veniunt dipondio.”

ECCE, quid umquam legisti candide lector apertius: quam quod ex
Luthero tibi produxit princeps? Aut quid umquam vidisti pestilentius?
30 Quod si Lutherus videri velit, aliud sensisse, quam scribit: cur
sua verba ne nunc quidem interpretatur
sanus? Si non censet esse peccandum: cur
impunitatem peccandi pollicetur? cur

orbem totum ad peccandi securitatem invitat? Si neget hoc habere
 sua scripta: ecce, princeps produxit loca: quae et per se manifesta
 sunt: et princeps tamen interpretatione fecit clariora. Lutherus
 ostendit ista legisse se. Si princeps igitur alio torquet eius verba, quam
 5 debet: cur ipse tam timide rem tantam transilit? Cur ipse vicissim
 non ostendit: quae verba depravet rex: quid assuat per calumniam:
 quod ipsius verba non habeant? Fecisset istud haud dubie
 lector, homo versipellis: nisi constrictum se vidisset angustius: quam
 10 ut quicquam haberet effugii: quo se posset
 vertere. Nam quod ita quidam conantur
 eum tueri: quasi non quaelibet opera censeat contemnenda, sed
 dumtaxat opera legis: Si legem vocat praecepta: quae Moisi data sunt
 in tabulis: in eodem luto haesitat. Neque enim sine illis etiamnum
 sufficit fides: nisi se fingat infantibus ista scribere, aut morionibus:
 15 quos a praeceptis implendis excusat inscitia. At de caerimoniis legis,
 aut quomodo vocant legalibus, non potuit ista blaterare. Quippe qui
 non ignorat neminem esse tam stultum nunc: ut ad ea sese censeat
 obligari. Quamquam frustra laborant eius fautores stolidum istud
 dogma, quoquam lenire glossemate: non vult Aethiops iste dealbari.
 20 Nam quem colorem recipiet istud: quod
 non solum contendit, nihil valere opera
 bona, sed etiam nihil nocere quaecumque opera mala. Nulla, inquit,
 peccata possunt damnare christianum, nisi sola incredulitas. Certe si
 Lutherus quicquam de Christo crederet: numquam talia fuisset ausus
 25 cogitare. Sed voluit videlicet homo pius, mundum traducere a
 bonorum operum fiducia, in fiduciam fidei: quasi populus tam assiduus
 esset in bonis operibus: ut inde periculum fuerit: ne quisque sibi
 nimium videretur sanctulus. Ei igitur malo ut mederetur: iubet: ut
 tantum credant Christo se salvos fore per solam fidem: et negligant
 30 prorsus non solum caerimonias, verum etiam opera bona quaecumque.
 Immo quo libentius oblectentur in libertate fidei: cognoscant,
 nihil nocere credenti qualiacumque scelera. Nulla enim peccata

posse damnare Christianum, praeter solam incredulitatem. O Satan Satan, aperuit regi deus astutias tuas: quas per os Lutheri moliris: ut evangelica libertas nihil sit aliud, quam infrenata licentia: qua populus Christi praeceps decurrat ad inferos.

270

5 Taxat, Lutheri improbam stultitiam: qui
leges omnes censeat abrogandas.
Cap. XVIII.

10 NAM ISTIUS haereseos, velut appendix quaedam est, praeclara ista
sententia: qua leges omnes humanas vellet extinctas. Immo iam negat,
earum omnium ullam obligare christianum quemquam. Sic enim
scribit in captivitate Babylonica.

15 Dico itaque, neque papa, neque episcopus,
neque ullus hominum, habet
ius unius constituendae syllabae super
Christianum hominem, nisi fiat eiusdem consensu. Quicquid aliter sit,
tyrannico spiritu fit. ideo orationes, ieiunia, donationes, et quaecumque
tandem papa, in universis suis decretis, tam multis, quam iniquis
statuit, et exigit, prorsus nullo iure exigit, et statuit, peccatque in
libertatem ecclesiae toties, quoties aliquid horum attentaverit.

20 Hanc nebulonis insaniam princeps his verbis attingit.
“DE LEGIBUS vero, demirror hominem
prae pudore, tam absurda potuisse cogitare:
quasi Christiani peccare non possent: sed tam perfecta foret,
tanta multitudo credentium: ut nihil decerni debeat, vel ad cultum
25 dei, vel ad vitanda flagitia: Sed eadem opera, et eadem prudentia,
tollit omnem potestatem, et auctoritatem principum, et praelatorum.
Nam quid faciat rex, aut praelatus: si neque legem potest ponere:
neque positam exsequi: sed populus absque lege, velut navis absque
gubernaculo, fluctuet. Ubi est ergo illud apostoli: Omnis creatura

potestatibus sublimioribus subiecta sit? Ubi illud: Obedite praepositis
 vestris, sive regi, quasi praecellenti? Et quae sequuntur. Cur igitur
 ait Paulus: Bona est lex? Et alibi: Lex est vinculum perfectionis.
 Praeterea, cur ait Augustinus: Non frustra sunt instituta, potestas
 5 regis, et cognitoris ius, ungula carnificis, arma militis, disciplina
 dominantis, severitas etiam boni patris? Habent omnia ista, modos
 suos, causas suas, rationes, utilitates: et
 haec cum timentur: et mali coercentur.
 et boni quieti inter malos vivunt. Sed de
 10 regibus dicere supersedeo: ne videar meam causam agere. Istud
 quaero: si nemo, nec homo, nec angelus, potest super hominem
 christianum legem ponere: cur tot leges ponit apostolus: et de
 legendis episcopis, et de viduis, et de velandis feminarum capitibus?
 Cur statuit: ne fidelis coniunx, ab infideli discedat: nisi deseratur?
 15 Cur audet dicere: Ceteris dico ego non
 dominus? Cur exercuit tantam potestatem:
 ut fornicarium Satanae iuberet tradi in interitum carnis? Cur Petrus
 Ananiam et Saphiram, simili poena percussit: quod e sua ipsorum
 pecunia, paulum reservassent sibi? Si multa statuebant apostoli,
 20 praeter speciale praeceptum domini, super
 christianum populum: cur non idem
 propter populi commodum faciant hi: qui successerunt in apostolorum
 locum? Ambrosius Mediolanensis episcopus, vir sanctus, et
 nihil arrogans, iubere non dubitavit: ut per suam dioecesim, coniunges
 25 in quadregesima coniugalibus abstinerent amplexibus: et
 indignatur Lutherus: si Romanus pontifex, successor Petri, vicarius
 Christi, cui Christus, velut apostolorum principi, tradidisse creditur
 claves ecclesiae: ut ceteri per illum intrarent, et pellerentur: ieiunium
 indicat ac preculas? Nam quod suadet corpore parendum esse,
 30 animo retinendam libertatem: quis tam caecus est: ut strophas istas
 non videat? Cur ignem gerit, et aquam, homo simplex et sanctulus?

Cur iubet, velut apostoli verbis, hominum servos non fieri? hominum
 statutis non subici? et tamen parere iubet, pontificis iniustae tyrannidi?
 An apostolus hoc pacto praedicat: reges nihil iuris habent in
 vos: iniustum feratis imperium: domini ius non habent in vos: feratis
 5 iniustam servitutem? Si Lutherus parendum esse non putet: cur parendum
 dicit? Si parendum censet: cur ipse
 non paret? Cur homo versipellis talibus
 ludit technis? Cur in pontificem, cui dicit
 10 obediendum esse: conviciis insurgit? cur tumultum suscitatur? cur in
 illum concitat populos: cuius vel tyrannidem (ut vocat) fatetur esse
 ferendam? Profecto non ob aliud, opinior, quam ut favorem sibi conciliet
 improborum: qui suorum scelerum impunitatem cuperent: et
 eum, qui pro libertate eorum iam decertat: caput ipsis instituerent: et
 15 ecclesiam Christi, tam diu supra firmam petram fundatam, dividerent:
 et ecclesiam novam, ex improbis et flagitiosis conflata, erigerent:
 contra quam exclamat propheta: Odivi ecclesiam malignantium: et
 cum impiis non sedebo.”

QUID ad haec respondit iste? profecto, id quod potuit: hoc est,
 omnino nihil. Quis enim color dici potest, aut fingi, pro re tam
 20 absurda? Et tamen hominem stolidissimum non pudet, eam toties
 asserere, tanto supercilio: tamquam aliter
 sentire sit nefas. At sibi visus est, praeclare
 moderatus ineptissimam sententiam:
 quum VVormatiae responderit, ita demum legem evangelicam unam
 25 satis esse futuram, et leges humanas inutiles: si magistratus essent
 boni, et fides vere praedicaretur. Quasi vel optimi magistratus
 possent efficere: ut aut totus populus christianus vivere vellet in
 communi: aut mali nolint furari: aut ulla fidei praedicatione posset
 impetrari: ut nulli usquam sint improbi. Si lex evangelica furtum non
 30 permittit: certe nec inutilis est lex humana: quae furtum punit: et
 obligat christianos lex humana: quae sola rerum proprietatem dividit:
 qua sublata, nec esse quidem furtum potest. Quod si dicat inde

argumentum trahi: quod utilius careremus ea lege: unde rerum
 proprietas nascitur: atque in communitate quadam naturali viveremus:
 sublata furandi materia, nihil adiuvat causam eius: etiam si quis
 istud ei concederet. Nam in communi quoque et si vivi posset multo
 5 paucioribus: tamen vivi non posset omnino sine legibus. Nam et
 certis ordinibus laborandi foret, praescribenda necessitas, et legibus
 coercenda flagitia: quae in illa quoque vita grassarentur. Nunc vero
 si verissime praedicata fide, sicut verissime praedicabant apostoli: ad
 haec optimis magistratibus undique praefectis populo Christiano:
 10 tamen et manere posset rerum proprietas, et multi manerent improbi:
 negare non potest: quin lex humana christianos obliget: ne quid aliud
 eriperet: quod lex alii diviserit: nec inutilis puniendo sit: si quis
 furtum admiserit.

NAM quod ait in Babylonica, magistratus
 15 bonos et prudentes, naturae ductu melius rem administraturos,
 quam legibus: quis non videt: quam sit
 absurdum? An bonus magistratus minus
 aequus erit in lege condenda, quam in reddendo iudicio: in quo plura
 possunt occurrere: quae corrumpant innocentiam? Ut non illud
 20 interim dicam: quod vix ullum iuste redditur iudicium: quod non ex
 aliqua lege lata redditur. Nam neque lex evangelica dividit possessiones:
 neque sola ratio praescribit formas discriminandi proprii: nisi
 rationi consensus accedat, atque is in communi forma commercii
 mutui publicus: qui consensus aut coalescens usu, aut expressus
 25 litteris, publica lex est. Leges ergo si tollas: et omnia permittas libera
 magistratibus: aut nihil neque praecipiant: neque vetabunt: et iam
 inutiles erunt magistratus: aut naturae suae ductu regent: et pro
 imperio, quidlibet exsequantur, et iam nihilo populus erit liberior, sed
 servitutis conditione deterior: quando parendum erit non statis et certis
 30 legibus: sed incertis ac mutandis in diem voluntatibus. Atque istud
 oportet, accidat etiam sub optimis magistratibus: quibus, ut optima
 praecipiant: tamen populus adversabitur: atque obmurmurabit,

utpote suspectis: quasi non ex aequo bonoque, sed ex libidine
 cuncta gubernent. Nunc vero quum Lutherus ipse fateatur, nullos
 usquam magistratus inveniri posse: qui non sint homines: hoc est, nec
 civibus, nec sibi satis explorati: quales intra triduum sint futuri: quam
 5 prudenter consulit homo sapiens omitti leges, et cuncta permitti
 magistratibus, tamquam sic victuro in libertate populo?

IAM illud obsecro, quale est, quod ait: Neque papa, neque
 episcopus, neque ullus hominum, habet ius unius constituendae
 syllabae, super christianum hominem sine ipsius consensu? Taceo
 10 interim de papa, et de ipsis, quibus deus potestatem dedit: ut multas
 syllabas statuerent: quibus populum promoverent in cultum dei:
 consideremus leges civium. Si nemo habet potestatem condendi unam
 syllabam super hominem christianum, sine ipsius consensu: neque
 rex, neque totus populus, ullam potest condere: quae valeat in
 15 quemquam: qui dissuasit rogatam. Felices
 ergo sunt fures et sicarii: qui numquam sic
 insanient: ut in legem consentiant: qua poenas dent. Quin hac
 ratione non videt prudens pater: quod si
 omnes ad unum consentiant: tamen
 20 diutius valere non possit lex: quam donec novus civis natus sit, aut
 inscriptus in civitatem. Sed ille nihil aliud sentit vere praedicari
 fidem, quam ita praedicari: ut saepe iam praedicavit ipse: nempe
 solam fidem sufficere, non solum sine bonis operibus, sed etiam
 cum quibuscumque sceleribus: quae nullo
 25 modo (ut ait) damnare possunt Christianum
 quemquam: modo stet aut redeat fides: Hoc est nimirum, si vel
 interea, dum committit scelus: credat tamen id, propter fidem in
 promissione dei, sibi nocere non posse: Aut si minus firmiter id
 crediderit in committendo scelere: atque ideo propter infirmam
 30 fidem, scelus commisit timidius: redeat saltem fides, peracto scelere:
 ne commisisse paeniteat: et frustra se conterendo torqueat. Certe si
 istius Lutheranae fidei praedicationi populus haberet fidem: propediem
 verum diceret: quod nullae leges obligarent quemquam:
 sed populus absque lege, quaevis provolaret in scelera

IAM vides lector, quam sapienter homo
 prudens amoliri studeat, omnes leges
 humanas, et quanto cum fructu populi christiani. Vides item, quanta
 ratione, quibus scripturae testimoniis fulsit decretum suum, contra
 5 doctorum omnium, contra bonorum omnium sententiam, contra
 publicum totius orbis consensum. Vides, ut in ea re, in qua vix ulla
 ratio potuit satis esse fortis: vir iste sagax nullam prorsus rationem
 afferat, nullum scripturae testimonium: sed qui aliis falso imputat:
 10 quod sibi solis credi postulent: ipse, ut sibi soli credatur, postulat,
 contra totum orbem, contra manifestas rationes, contra sacrarum
 testimonia scripturarum: idque cum populorum omnium summa et
 inevitabili pernicie. Atque haec in legibus humanis, quae verae sunt
 traditiones hominum. Nam ea, quae in ipsius catalogo recensentur,
 15 aliquae tolerandae sint: aut omnino tollendae tamquam nocentissima
 scandala: iam ante probatae sunt, esse traditiones dei, partim scripturis
 ipsis comprehensae, partim vivo dei verbo traditae. Atque id
 probatum est ratione, scripturis, et quod fortissimum est adversus
 Lutherum, ipsius confessione Lutheri. Nisi aut rursus neget: quod
 20 fassus est: hoc ecclesiam habere a deo: ut verba dei decernat a verbis
 hominum: aut aliam proferat ecclesiam catholicam: qua docente
 cognovit evangelium: aut probet nobis nihil ecclesiam didicisse sine
 scripturis, contra illud evangelistae: Non omnia scripta sunt in libro
 hoc. Et item illud apostoli: Servate, quae praecepi vobis, sive
 25 per sermonem, sive per epistolas. Item illud, ab eodem commemoratum
 apostolo: Dabo leges in cordibus eorum: et in mentibus eorum
 superscribam eas. Et illud item Christi: Spiritus paracletus, cum
 venerit: ille ducet vos in omnem veritatem. Aut nisi probet nobis
 Lutherus, tot aetates sanctorum patrum temporibus, Christum
 30 ecclesiam deseruisse, et fidem protinus ab apostolis defecisse: contra
 illud: Oravit Christus: ne fides ecclesiae deficeret: et tamquam
 Lutherus similis esset ac mendax veritas ipsa, quae dixit, se cum
 ecclesia futuram perpetuo, usque ad consummationem seculi. Haec
 nisi nobis evertat omnia: quae princeps ei obiecit omnia: quae

Lutherus hactenus dissimulat omnia: nec ob aliud dissimulat omnia:
 quam quod sibi conscius est, nihil habere se quicquam: quod ad
 eorum quicquam omnium respondeat. Haec inquam omnia, nisi
 Lutherus plane faciat: ego planissimum tibi lector feci: immo regem
 5 fecisse, plane demonstravi tibi: id quod initio promisi tibi, istum non
 tantum traditiones hominum tollere, etiam eas, quibus debet
 obtemperare: sed etiam tollere traditiones dei: quas os impurum
 nebulonis insanissimi contumeliosa blasphemia pestes appellat et
 nocentissima scandala.

10 Ostendit Lutherum id unum agere: ut demoliatur
 scripturas ipsas, pro quibus simulat
 se pugnare. Cap. XIX.

NUNC videamus, an non scripturam sacram ipsam, pro qua se
 pugnare simulat: quibus potest machinamentis oppugnet.
 15 Primum, ut omittam quam passim pessime, quam passim stolide
 scripturas torquet in defensionem perniciosorum dogmatum: quid
 magis potest aut manifestius evertere totam vim fructumque scripturarum
 omnium: quam id quod iste manibus pedibusque molitur: ut
 nemo quicquam de scripturae sensu doctorum cuiquam credat: nihil
 20 sanctorum cuiquam patrum, nihil universis credat: nihil toti credat
 ecclesiae, ab ipsis ecclesiae incunabulis in hunc usque diem consentienti:
 sed opponat omnibus sensum quisque suum? Quem
 fructum afferent scripturae: si tantum sibi quivis arroget: ut in eis
 intellegendis suo innitatur sensui contra ceterorum omnium: ut nulla
 25 prorsus auctoritate moveatur: quo minus ex affectu et libidine
 metiatur scripturas? Hic plane aperit fenestram: qua se praecipitet
 populus in perniciem. Quaeso te Luthere per furorem tuum, si tu in
 illa tempestate vixisses: qua procellis Arrianis agitata est ecclesia:
 suasisses ne, quod suades nunc: ut quilibet e vulgo se putaret idoneum:

qui de illa lite iudicaret: et sibi quisque crederet in scripturis
 intellegendis: quas legeret? et floccifaceret sanctorum patrum iudicium:
 qui fuerunt in consiliis: in quibus damnatae sunt haereses? ut
 cum fatearis ibi Christum esse: ubicumque sunt duo vel tres congregati
 5 in eius nomine: ibi neges esse: ubi sunt eodem nomine congregati
 sexcenti, idque ex omni parte christiani populi? Sed quis tam
 caecus est: ut hac in parte non videat, non
 aliud tibi consilium esse: quam ut sublata
 prorsus auctoritate consensus publici, possis ex temeraria privatorum
 10 dissentione tumultum suscitare? quo tibi liceat aliquos invenire tam
 stultos: qui sibi liberum putent, impune contra fidem ceterorum
 omnium, uni fidere nebuloni tibi.
 Contra quem, ne quid scripturae valeret
 auctoritas: non id solum agis: ut sensum
 15 sacrarum litterarum quisque trahat in dubium: et contra sanctorum
 patrum omnium, contra catholicam totius ecclesiae sententiam, suum
 tueatur somnium: verum etiam contra sententiam beati Pauli
 apostoli.
 HAEC tu fortasse lector sic intellegis: tamquam praebeat audaciam
 20 Lutherus, non agnoscendi, quid sentiat
 Paulus: et dicendi non hoc sentit, hoc aut
 illo loco Paulus: quod eum sentire credit ecclesia. Immo longe aliud
 lector, quamquam nec illud esset ferendum: sed iste non veretur:
 quum Paulus quippiam e scriptura sacra, pertinere docet ad Christum:
 25 nihil veretur inquam, rursus in dubium trahere: et controversam
 facere sententiam apostoli: et dicere: Paulus illud fortasse non ex
 deo dixit: sed ex sensu proprio. Itaque recognosce nebulo, verba
 sacrilega: quibus in captivitate Babylonica, vere captivus in servitio
 daemonum tu, scripturas invertis: et blasphemias apostolum. Sic enim
 30 blateras.

Paulus Ephes. v. verba illa de matrimonio,
 Genes. ii. dicta, vel proprio spiritu

O Satan Satan, quanto sincerius adhuc
scripturam tractas tu, quam discipulus
5 tuus Lutherus? Etenim, quamquam uno
textu, per fraudem conatus es abuti: tamen quae scripturae verba
pertinebant ad Christum: ea ad Christum retulisti. Scriptum est,
inquis, de te: Angelis suis deus mandavit de te. At Lutherus, quae
scriptura pertinet ad Christum, eam non ipse modo Christo
10 non tribuit: verum etiam apostolo tribuenti, minuit, quoad potest,
fidem. Exulta Satan: habes discipulum:
qui Christi quoque verbum faciat dubitabile.
Nam quum ille dicat: Non est
discipulus supra magistrum: sed sufficit ei: si sit, sicut magister suus.
15 Luthero discipulo tuo, non sufficit: si sit mendax, et sycophanta
Satan sicut tu: sed longe contendit superare te. Itaque quum primum
conetur, elevare auctoritatem sacramenti, ex eo quod videri vult: si
locus ille Geneseos quicquam pertineret ad Christum et ecclesiam:
non pertinere saltem, nisi tenuiter, quadam quasi generali sententia:
20 ne quid ad eam rem putetur pertinere proprie: conscius tamen,
Paulum non sic accipi posse: quum tam accurate tot modis exaggeret,
eius sacramenti magnitudinem, ex illo loco Geneseos de Adam
copulato cum Eva, tam proprie, tam germane relato ad matrimonium
Christi cum ecclesia: quid facit nebulo? quid? id quo nihil ad evertendam
25 vim scripturarum omnium potuit excogitare pestilentius.
Paulus, inquit, locum illum, proprio fortasse sensu, ad Christum
trahit. O nebulo nebulo, scrupulum
iniciis: quasi non ex dei spiritu, sed
proprio, videlicet humano (quem toties
30 appellas mendacem) scripturas interpretetur apostolus: nec interpretatur
modo: sed etiam trahit: tamquam in diversum obtorto collo,

torqueat renitentes. Hoc est, quod scripturis defers: qui nihil te
credere iactas, praeter scripturas? Qui nihil aliud nisi scripturas
recipis: scripturas recipis sic: ut de sensu earum nec ipsis credas
apostolis: qui scripturarum sensum didicerunt a domino? At quaedam,
5 inquis, a Christo dicunt: quaedam a capite suo: et illa
credi necesse est: de his dubitari potest.
Det ergo nobis regulam reverende frater,
vestra fraternitas: qua discernamus illa:
quae apostoli interpretantur e sensu dei ab his: quae trahunt ac
10 torquent, in scripturis sensu proprio. Audio vos domine doctor, dare
nobis regulam talem: quod indubie standum sit in sacris litteris
interpretationi apostolorum et evangelistarum: ubicumque addunt
interpretamentis suis: Haec dicit dominus: Cetera vero, quae dicunt,
dicere se: immo trahere, vel torquere scripturas: quo volunt, ex sensu
15 proprio, hoc est humano. Nec illis in talibus esse credendum: quia
omnis homo mendax: quemadmodum in isto furioso libro vestro
blaterastis, prius de Hieremia, Esaia,
Helia, et Ioanne Baptista. Ergo loca
omnia, quae ex prophetis, vel quocumque
20 loco scripturae toties allegant evangelistae:
toties producunt apostoli, pro Christo: controversa facit unus nebulo:
et viam aperit omnibus: ut negent haec fuisse praedicta de Christo:
sed quae prophetae scripserunt de aliis: ea proprio sensu evangelistas,
et apostolos ad Christum detorsisse. Quid hoc est lector: si non est
25 aperte scripturas oppugnare?
SED age tamen, sit istud, si voles, nihil: permitto Luthere tibi: qui
deterior es: quam cui ullum paene vitium vitium sit. Permitto, inquam,
tibi: ut leve sit, omnes doctores sanctos contemnere. Permitto:
ut documentum non sit hostilis in scripturas
30 animi: quod niteris ac laboras,
apostolorum interpretationes reddere suspectas
omnes. Illud saltem, nemo prorsus erit tam stupidus: ut non

sentiat: quam aperte, quam recta tendat in expugnationem
 scripturarum omnium: quod scripturam indubie sacram, non dubitas
 impius, velut profanam pellere. Immo, quod est adhuc detestabilius:
 si concesseris esse canonicam, et apostoli scriptam calamo: audes
 5 negare tamen, fidem adhibendam esse: et os in caelum ponens, lingua
 maledica, blasphemare non vereris apostolum. Rursus itaque
 recognosce nebulo, verba sacrilega: quibus, quum te suis verbis
 urgeret apostolus Iacobus, in sacramento unctionis extremae: tu
 velut comminus congressus cum apostolo: in apostolum dei scurra
 10 turpissime, oris impuri latrinam exhauris.

Omitto, inquis, quod hanc epistolam
 non esse Iacobi, et apostolico spiritu dignam,
 multi valde probabiliter asserant,
 licet consuetudine auctoritatem, cuiuscumque sit, obtinuerit. Tamen,
 15 inquis, si esset apostoli Iacobi, dicerem, non licere apostolum, sua
 auctoritate, sacramentum instituere, id est divinam promissionem
 cum adiuncto signo dare. Hoc ad Christum solum pertinebat. Sic
 Paulus sese accepisse a domino dicit, sacramentum eucharistiae, et
 20 missum, non ut baptizaret, sed ut evangelizaret. Nusquam autem
 legitur in evangelio, unctionis istius extremae sacramentum.

RELEGE quaeso lector, quid in haec verba scripserit princeps. Ibi
 statim reperies, in quam paucis Lutheri verbis, quam multa princeps
 repererit, atque revicerit absurda. Ostendit enim: quod Lutherus
 improbe reprehendit ecclesiam: quod impie redarguit apostolum:
 25 et ipse quoque stolide contradicit sibi.
 Atque haec tria in tribus fere versibus
 omnia, ut nullius umquam fuerit tam
 admiranda prudentia: quam sit istius demiranda stultitia. Quid dices
 hic Luthere? Quem cuniculum prospexisti tibi: per quem possis
 30 effugere? Negabis eum, quisquis illam scripsit epistolam:
 manifeste sacramentum describere: et ex tua ipsius sacramenti
 finitione discedes: quod constare voluisti, ex sensibili signo, et promissione
 gratiae aperte comprehensa in sacris litteris? An quod

fecisti, negabis illam epistolam in sacris
 litteris numerandam? At eadem ecclesia,
 quae inter sacras litteras numerat evangelia:
 eadem inquam ecclesia inter sacras
 5 litteras numerat hanc epistolam. Qua in re tu mentiris: sive falli
 potest ecclesia: sive falli non potest. Si potest falli in dignoscendis dei
 verbis: ipse mentiris: qui eam dicas, in eo falli non posse. si falli non
 potest: mentiris rursus: qui dicas probabile esse, hanc epistolam non
 esse apostolicam: quam ecclesia probavit pro apostolica. Quid restat
 10 igitur: nisi ut dictum revoces: et neges
 rursus, ecclesiam posse dei verba discernere:
 et iam in dubium voces etiam Paulinas epistolas, et evangelia?
 Et qui nihil contendis certum esse praeter scripturam sacram: iam
 ipsa scriptura sacra nihil reddas incertius. Sed illud adhuc nocentius,
 15 quod ausus es etiam contemnere: si fatereris epistolam esse apostoli:
 videlicet opinor, quod nostri sunt apostoli: non nos illorum, iuxta
 illud quod tam stulte profers quam saepe: omnia enim vestra sunt,
 sive Apollo, sive Cephas, sive Paulus. Non
 est ergo, inquires, nostrum iudicari ab illis:
 20 sed illos iudicare. Quomodo igitur dicis
 Luthere, hoc agere te: ut solis credatur scripturis: qui manifestam
 scripturam non admittas pro scriptura? Quod si nullam scripturam
 reiceres: tamen, quum universos interpretes floccifacias: eodem
 revolveris: quando nihil omnino credis: quod non clarescat scripturis
 25 evidentibus. Nam quae umquam
 scripturae satis evidentes erunt: si possit
 effici: quod tu conaris: ut nihil valeat bonorum, atque eruditorum
 sententia, adversus interpretamenta, vel imperitorum stolidia, vel
 vafra improborum? Quis non videt hoc pacto fore: ut nihil omnino
 30 probari possit e scriptura sacra, homini tam amenti: ut scripturae
 mentem aut nequeat, aut nolit intellegere? Immo nihil tam absurdum

esse, nihil esse tam impium, quod non aliquis tui similis, homo
 furiosus, et impudens, non possit contendere se probare scripturae
 sacrae testimoniis. Nam verbi gratia, si quis nebulo neget, Christum
 ad inferos descendisse: iactabit se nihil admittere praeter evidentes
 5 scripturas: et illud negabit ulla probari
 satis evidenti scriptura. Quod si quis
 alleget illud ex psalmo: Caro mea requiescet
 in spe: quoniam non relinques animam meam in inferno: Afferet
 contra commentum quodlibet e commentariis iudaeorum: et negabit
 10 illud, ad Christum quicquam pertinere. Quod si quis rursus obiciat
 apostolum Petrum: qui psalmum illum de Christo loqui declarat,
 actorum cap. ii. non dubitabit nebulo, dicere de Petro: quod iste
 nebulo dixit de Paulo: nempe Petrum illud ad Christum proprio
 sensu traxisse. Quod si quis alius nebulo, volet opera bona, non exigi
 15 ad salutem: afferet illud evangelii: Quicumque crediderit, et baptizatus
 fuerit: salvus erit: Nihil igitur ultra requirendum esse. Iam si
 quis neget sic intellegendum: et afferat
 genuinum sensum, cum testimonio doctorum
 omnium: despiciet doctores omnes,
 20 ac stabit interpretamento suo, tantum vociferans evidentem
 esse scripturam. Quod si quis illi quippiam obicitat e scriptura sacra:
 nebulo protinus commento quopiam inepto, non dubitabit eludere.
 Utpote, si quis obiciat illud Iacobi: Fides sine operibus mortua est:
 dicet idem, quod dixit iste, epistolam non esse Iacobi, non esse
 25 cuiusquam apostoli: nihil habere dignum apostolico spiritu. Postremo
 si probetur esse apostoli: tamen dicet
 apostolum non recte dicere nimium arrogasse
 sibi: qui legem bonorum operum imponat Christianis: quos in
 sola fide, liberos ab omni bonorum operum iugo fecerit Christus.
 30 Nec quisquam possit ullam legem aut
 ullam syllabam legis, ponere super christianum
 quemquam, praeter unum Christum. Nam apostolos non
 habuisse tantum auctoritatis, ut iudicarent nos: sed nostrum esse
 iudicare illos. Nam omnia nostra sunt, sive Apollo, sive Cephas, sive

Paulus. Sic enim se Lutherum docuisse. Si quis igitur, omittens
 Discipulum tuum, rursus Luthere, sic opponat tibi: Ecclesia iudicavit
 hanc epistolam esse apostoli, scriptam esse divino spiritu, et tua tibi
 verba obiciat: Hoc saltem ecclesiam habere a deo datum: ut dei
 5 verba discernere possit, a verbis hominum.
 Iam revocabis hoc protinus: ac dices,
 melius a te nunc rem esse perpensam:
 Ecclesiam nihil habere a deo, sed ecclesiam falli posse in recipienda
 scriptura. Quod si subinferet quispiam, incerta igitur esse ipsa
 10 evangelia: hoc tu nimirum concedes etiam, scripturas et evangelia,
 quae leguntur, non esse fortassis evangelia
 vera: sed illorum potius aliquod, quae
 repudiavit ecclesia. Atque his de rebus,
 unum quemque suo periculo credere.

15 QUOD si quis hic tibi obiciat inconstantiam: quod tibi toties
 dissideas: atque a temet ipse dissentias: hic vero quantis tibi scommatibus,
 quantis cachinnis ac ronchis irrideretur: qui sit tam rudis,
 et imperitus disserendi: ut nesciat: quid sit hominem dissentire
 secum: aut eum putet levem esse, atque instabilem: qui sit constanter
 20 inconstans: aut sicut taurus ligatur
 cornibus: ita ligari postulet suis verbis
 hominem: uti, si quid umquam dixit bene: id ei non liceat postea
 revocare: cum sit commodum: atque in malum vertere, modo nihil
 immutet in melius, ex iis, quae umquam dixit male.

25 VIDES hic lector evidenter: bonus hic
 vir quam bona fide, se clamare clamat
 evangelion evangelion: quasi quisquam
 umquam fuerit haereticus: qui non clamarit
 evangelium: quum is interea viam
 30 sibi struat, qua vertat in dubium: an evangelium esset evangelium:
 et scripturas, quas ait solas regnare debere: falsis interpretamentis

enervet: ac faciat cuilibet idem audendi licentiam. Quas ipse libet,
 non agnoscit pro sacris: denique si res urgeat: agnitas etiam contemnit:
 ne quid dubitare possis, ipsum probasse pro nobis: id quod
 initio polliciti sumus probaturos nos: illum id prorsus agere: ut
 5 scripturas etiam ipsas, pro quibus se fingit pugnare: subvertat.

Declarat Lutherum, qui iactat papistas, uti vitioso
 disputationis genere petendo principium, non
 solum falso id obicere aliis: sed etiam ipsi id
 disputandi genus proprium esse atque
 10 perpetuum totum caput istud est
 amoenum. Cap. XX.

AGE NUNC, expendamus illud: in quo mire sibi Lutherus placet:
 ac se festivum et disertum putat: quum in
 ecclesiam catholicam ludat tamquam papisticam:
 15 et tam rudes censet omnes prae
 se: ut non intellegat quisquam: aut qua de re sit quaestio: aut qua
 ratione res probari debeat. Est, inquit,
 apud eos ipsos, vitiosissimum genus disputandi:
 quod vocant petitionem principii.
 20 Hoc discant et docent, usque ad canos,
 usque ad sepulchrum, tot sudoribus, tot sumptibus miserrimi
 homines.

VIDEAMUS ergo lector, utra pars vitiosius petit principium?
 nam aliquod principium petit utraque.
 25 Nos petimus ab illo postulata quattuor.

PRIMUM petimus: Lutherus ut credat
 sacris litteris. PETIMUS, ut credat aliqua
 dicta, facta, tradita a deo: quae non sunt
 comprehensa litteris

PETIMUS, ut credat ecclesiae datum a deo: ut possit discernere verba dei, a verbis hominum: et traditiones dei a traditionibus hominum: Christo videlicet ecclesiam suam regente perpetuo, spirituque sancto, ecclesiae consensum dirigente semper in rebus fidei.

PETIMUS denique, ut in controverso sacrarum litterarum sensu, credat potius constanti sanctorum patrum sententiae, et fidei totius ecclesiae catholicae: quam opinioni suae.

HAEC postulata quamquam nos putemus, haud minus evidentia christiano, quam illa sunt Euclidis Geometrica philosopho. Postulat tamen iste postulatorum eiusmodi rationes.

ATTULIMUS ergo postremi, et alias rationes aliquot: et quod facilius est, ac similis veri, unum falli atque hallucinari quam multos, malum virum potius male sentire quam bonos, hominem haereticum potius errare, quam ecclesiam catholicam.

PENULTIMUM vero probamus, multis et evidentibus scripturae sacrae testimoniis, multis praeterea rationibus, et denique ipsius confessione Lutheri.

PORRO quod aliqua dicta, facta, tradita sunt a Christo: quae scripta non sunt, praeter evidentes rationes alias, praeter alia scripturae loca, probavimus auctore Paulo: probavimus evangelio.

PRIMUM vero postulatum, quod scripturae sacrae credendum sit: speraveramus, haud exacturum quicquam probationis Lutherum: propterea quod toties per omnes libros clamat, nihil aliud exigere se: quam ut soli credatur scripturae sacrae.

HAEC postulata nostra, Lutherus deridet omnia. Nam postremum putat esse stultissimum: si quis hoc petat: ut patribus, et ecclesiae potius credat

ille, quam sibi. Quum patres (ut ait) et ecclesiae iudicium, aliquando fallatur: ipse falli non possit. Propterea quod certus est (ut ait) doctrinam suam habere se de caelo.

- 5 PENULTIMUM vero quamquam olim
 ab ipso concessum, nunc tamen fere
 revocat. Censet enim, illud esse ridiculum: si quis in fide, censeat
 ecclesiam gubernari spiritu sancto: quoniam tale principium
 petentem Turca rideret. Itaque pius pater, impius potius erit in
 Christum: quam sit ridiculus Turcae.
- 10 SECUNDUM nihili plane facit: quia
 quaecumque dixit, fecit, aut tradidit
 Christus: quae scripta non sunt: ea semel omnia Lutherus habet
 pro nihilo. Propterea (puto) quod nisi fuissent res nihili: non putaret
 Lutherus tam negligentem futurum fuisse Christum: quin ea curasset
 15 comprehendi scriptura.
- PORRO primum propter auctoritatem
 scripturae, tractat ambigue. Nam scripturas
 saepe citat perperam: et a genuino plerumque sensu detorquet
 in falsum. Ibi cum nihil habeat pro se, nisi verba sua, eademque fere
 20 semper contra conscientiam suam: quum diversum sonent scripturae
 verba: patres constanter interpretentur: et tota, per tot aetates
 consentiat ecclesia: ibi nos imperiti Thomistae, petimus illud
 principium: ut credat potius universis
 quam uni. Sed quia haec est petitio
 25 principii, ab homine acuto et argumentandi callentissimo, risu
 repellimur: et cachinnorum cumulis obruimur. QUOD si scripturae
 textum proferas: qui sit apertior: quam ut de sensu possit esse
 controversia: tum necessitate coactus, prodit se: et scripturam negat
 aperte. Ait enim (si res poscat) epistolam
 30 Iacobi, non esse apostolicam: aut etiam
 si sit apostoli, apostolum tamen sibi
 nimium arrogasse. Atque ubi Lutherus semel dixit istud: si quis in eo

rursus instet: ut auctoritati cedat Lutherus apostoli: iam mille modis ridebitur homo disputandi rudis: quem non pudeat uti vitiosissimo genere disputandi, et principium petere: nempe ut scriptura putetur: quam Lutherus negat esse scripturam: aut apostolus credatur scripsisse
 5 recte: quum eum semel dixerit pater potator errasse. Hunc igitur in modum lector, nos vitiose principium petimus.

LUTHERUS contra, paulo modestior est: principium enim statuit etiam ille, sed dumtaxat unum: quod sibi concedi postulat. Est autem illud huiusmodi. omnibus de rebus
 10 soli credendum ipsi.

HOC principium, velut rem natura notam, non dubitat ubique petere: immo pro suo sibi iure sumere. Sit quaestio de scripturae sensu: profert primum, quod vel sentit ipse: vel se sentire saltem simulat. Tu contra profer, quicquid umquam fuit Christianorum omnium: abigit
 15 omnes, velut muscas: et petit credi sibi. Negat leges humanas utiles esse: profer tu contra, quicquid umquam fuit mortalium: deridet orbem totum: et postulat credi sibi. Negat unctionis extremae sacramentum: profer tu contra, apostolum Iacobum: contemnit apostolum: et postulat credi sibi. Ita principium istud, nusquam fere
 20 non petit concedi sibi: ut omnibus in rebus uni credatur sibi.

HOC postulatum eius, quamquam nemo non videt esse in speciem vehementer aequum: tamen, quia veremur laqueos, et hominis captiosi versutias: aegre ac difficulter adducemur: ut istud ei postulatum concedamus:
 25 maxime, quia sentimus hoc principio, et praeclaro Lutheri axioma, totum niti mirabilis Lutheranae doctrinae fundamentum. Nam eo principio concesso: mirum dictu est: quales et quantas conclusiones sic probabit tibi: ut prorsus negare non possis. At si neges illud axioma: nihil tibi probat
 30 omnino. Cunctamur ergo illi concedere tam callidum et captiosum principium: et quaerimus ab illo: qua ratione probas pater soli

credendum tibi? Ad hoc hanc reddit causam. Quia certus sum,
 inquit, dogmata mea habere me de caelo. Rursum quaerimus. Qua
 ratione certus es, dogmata tua habere te de caelo? Quia rapuit me
 deus, inquit, imprudentem in medias has turbas. Rursus ergo
 5 flagitamus. Qui scis: quod rapuit te deus? Quia certus sum, inquit,
 doctrinam meam esse a deo. Quomodo id scis? Quia rapuit me deus.
 Qui scis istud? Quia certus sum. Quomodo certus es? Quia scio. At
 qui scis? Quia certus sum. QUAESO te lector, an non hic locum
 10 habet illa disputandi forma: qua, nisi mentitur Lutherus, mentitur
 Amsdorffius, theologos disputare Lipsenses
 hoc pacto: cum respondens negasset
 assumptum opponenti: probabat idem opponens hoc pacto: Oportet
 sic esse. Illo iterum negante: denuo et ille: Et quomodo potest aliter
 15 esse? Oportet sic esse.
 HUIC mendacio Lutherus, velut unum dictum, de dictis melioribus
 adiunxit coronidem. Pulcherrime,
 inquit, et Thomisticissime, quin et Lipsissime,
 et Henricissime.
 NUNC quum reverendus pater, in hoc principio sua fundet
 20 omnia: Ego certus sum: quia ego scio: et
 ego scio: quia ego certus sum: et ideo
 certus sum: quia non possum errare: et
 ideo non possum errare: quia certus sum: et ideo certus sum: quia
 ego scio. An non nobis licet in reverendum patrem, reverendi patris
 25 coronidem recinere, pulcherrime, et vvittenbergissime, quin et
 stolidissime, et Lutherissime.
 VIDES ergo hoc loco lector, nihil illius ita recitare me: quemadmodum
 ex regis libro ille solet omnia. Qui nihil sincere citat: sed aut

male mutat: aut ea commemorat inde: quae ibi nusquam sunt: sed ipse dum narrat: fingit sibi monstra: quae vincat. At nos ipsa re planum facimus, scripturas ab illo sic allatas, sic detortas a suo sensu, sic ipsum sua somnia praeferre sanctorum omnium sententiis: 5 sic totam ecclesiam floccifacere prae se, sic aperte sacram scripturam negare, et agnitam manifeste contemnere, sic sua dogmata sine scriptura et contra scripturam statuere: ut dubitare non possis, illum ipsa re unum illud ubique principium petere: ut contra omnes et omnia, omnibus in rebus uni credatur sibi.

10 Ne videri possit, haec tam absurda per calumniam
 fingere de Luthero, Lutheri verba ipsa
 commemorat, atque expendit: quibus
 clarum est, Lutherum et dicere et
 sentire multis adhuc modis
 15 absurdus. Cap. XXI.

TAMEN quo minus dubites, istud non ex ambiguis eius verbis colligi, sed verbis ab ipso clarissimis praedicari. Verba ipsa nebulonis expende.

20 Certus sum, inquit, dogmata mea
 habere me de caelo, qui etiam adversus
 eum triumphavi, qui in ungue novissimo plus habet virtutis et astutiae,
 quam omnes papae, et reges, et doctores.

Item paulo post.

Rapuit, inquit, me dominus imprudentem in medias has turbas.

25 Et rursus.

Neque enim hic mihi patientiae habenda ratio est, ubi mendaciis suis

scurra levis, non me nec vitam meam, sed doctrinam ipsam impetit,
quam certissimus sum non meam esse, sed Christi.

310

5 ATQUE haec ubi tantum dicendo probavit, iam suo iure adversus
regem nebulo debacchatur, tamquam pro fide corripere haereticum:
hoc demum esset blasphemare deum.

10 Indulgendum esset ei, si humano modo
erraret. Nunc quum prudens et sciens
mendacia componat, adversus mei regis maiestatem in caelis, damnabilis
putredo ista, et vermis: ius mihi erit pro meo rege, maiestatem
anglicam luto et stercore conspergere: et coronam istam blasphemam
in Christum pedibus conculcare.

15 AH, NE sevi tantopere bone pater: sed si satis debacchatus es: audi
nunc iam leno. Meministi supra falso questum te: quod rex nullum in
toto libro, saltem exempli causa, locum ostenderit: in quo te tibi
dixerit esse contrarium. Hoc tu paulo ante mentitus es: quum rex
multa loca tuae tibi repugnantiae demonstrarit.
Hic regem puta vicissim abs te
quaerere: cur ne unum saltem locum,
20 exempli causa protuleris: in quo eum dicas blasphemare deum. Hic
locus omnino quaerendus est, et paternitati vestrae proferendus.
Interea vero, quam diu constabit reverendam paternitatem vestram,
tam impudenter ista mentiri: licebit aliis pro maiestate anglica, lutum
et stercus omne, quod vestra putredo damnabilis egressit, in vestrae
25 paternitatis os stercoreum, et stercoreum omnium, vere sterquilinum
regerere: et in coronam vestram, sacerdotalis coronae dignitate
exauctoratam, in quam non minus ac regiam
scurrari decrevistis, omnes cloacas et
latrinas effundere. Dabis mihi candide lector, pro tua aequitate
30 veniam: quod istius me nebulonis verba
sordidissima coegerunt respondere talia:
quibus honor praefandus esset. Nunc, vero
verius illud verbum sentio: Qui tangit picem, coinquinabitur ab ea.

Etenim me necessitatis etiam huius pudet: quod dum os hominis merdosum detergo: digitos mihi concacatos video. Verum, quis ferre potest, nebulonem talem: qui mille vitiis ostendat se possessum, atque agitatam a legione daemonum: et tamen ita se iactet stolide?

5 Sancti patres omnes erraverunt. Ecclesia tota saepius erravit. Doctrina mea non potest errare: quia certissimus sum, doctrinam meam non esse meam: sed Christi: videlicet alludens ad illa verba Christi: Verba mea non sunt mea:

10 sed eius, qui misit me patris. Quid istud? Papa cadet: dogmata mea stabunt: nonne certare videtur cum illo Christi: Caelum et terra transibit: unum iota non peribit de verbis meis? Nam quum ait, Rapuit me dominus imprudentem in

15 medias has turbas. hoc plus est, quam tulit illum diabolus: et statuit supra pinnaculum templi. Iam illud quam gloriosum est? Ego triumphavi adversus illum: qui in ungue novissimo plus habet virtutis et astutiae, quam omnes papae, et reges, et doctores. Quanto gloriosius triumphat iste, quam Christus: qui de se

20 dixit aliquanto modestius? Ego vici mundum. Et item illud. Venit princeps mundi huius: et in me non habet quicquam. Iste vero quid dicit? Ergo triumphavi non adversus mundum. sed magno intervallo sublimius, adversus principem

25 mundi diabolum. Deinde triumphum suum bucinat: et magnificis ornat ampullis. Triumphavi (inquit) adversus illum: qui in ungue novissimo plus habet virtutis et astutiae, quam omnes papae, et reges, et doctores. O gloriosum triumphum. Sed unde nobis compertum?

30 Quid hic nobis dicit: qui probat omnia scripturis manifestis? Quid aliud, quam illud Christi (nam cum illo certare conatur) Ego testimonium perhibeo de me ipso? Quod si quis respondeat: testimonium tuum non est verum: recurret ilico ad novam scripturam suam. Ego

35 certus sum, dogmata mea habere me de caelo. Atque ibi, sistet in hoc

suo principio, velut firmissimo fundamento: quod non omnes papae, reges, doctores, homines, angeli, poterunt evertere. Certus igitur, immo certissimus, dogmata sua habere se de caelo: sicut certi
5 sunt et certissimi, qui dormiunt, omnia vera esse: quae somniant. Immo vero certus, et certissimus mentiri se vigilantem, dogmata sua esse de caelo: quae sua sibi murmurat conscientia, daemonum illi praestigiis immissa: hominibus maledicit, et angelis: quicumque dogmatis ipsius contradicunt. Et eos clamat os in caelum ponere,
10 conspurcare sacra, blasphemare deum: quicumque non verentur arguere, spurcissimas ipsius blasphemias. Tantummodo clamat, anathema sint omnes: qui impetunt dogmata mea: quia certus sum, dogmata mea habere me de caelo.

15 HOC igitur principio a reverendo patre petito, et a nemine concesso, sic arguit ulterius reverendus frater, pater, potator Lutherus, extra ordinem sancti Augustini fugitivus, unus ex magistris inertibus vvittenbergensibus, utriusque iuris bacchanalius informis, et in sacra theologia
20 doctor indoctus. Ego certus sum, dogmata mea habere me de caelo: ergo dogmata mea sunt caelestia. Et tunc ulterius sic. Dogmata mea sunt caelestia: ergo quicumque contradicit dogmatis meis: os ponit in caelum: et blasphemat deum. Quoniam quidem igitur contradicunt meis dogmatibus,
25 pontifex, imperator, reges, episcopi, sacerdotes, laici, et omnes, in summa boni, mihi licebit pro dei mei maiestate, pontificem, Caesarem, reges, episcopos, sacerdotes, laicos, omnes denique bonos, anathematizare, maledictis et conviciis incessere, atque in omnium coronas, et
30 capita, licebit, ex ore meo, lutum, cenum, stercora, merdas exspuere.

HAE sunt reverendi patris conclusiones, necessario deductae, ex isto patris eiusdem principio, per eum petito: ut ipsi credatur, certum esse se, sua dogmata esse de caelo. Verum age reverende pater: si ego

sic colligerem. Ego certus sum, reverendum fratrem patrem esse
 asinum: ergo reverendus frater, pater est asinus. Hic si mihi concedat
 reverendus pater, istud antecedens: quam multas conclusiones mihi
 licebit inferre: nimirum comedendum ei faenum: gestandas sarcinas:
 5 et, quod est gravissimum: carendum esse cervisia: quod aegre foret
 pater potator auditurus. Verum potius
 quam eo traheretur: non dubitaret exigere:
 ut probem me certum esse, illum esse asinum: alioqui (ut est impudens)
 haud concessurus illud: quod omnes tamen vident esse
 10 manifestum. Verum ego protinus antecedens probare non dubitem:
 hoc modo. Ego certus sum: quod sicut nullum animal ridet praeter
 hominem: ita nullum animal rudit praeter asinum: sed ego certus
 sum: quod reverendus frater, pater potator est aliquod animal: et
 rudit rudissime: ergo ego certus sum: quod reverendus frater, pater,
 15 potator est asinus verissime. Ecce reverende pater, ego probavi
 meum antecedens: nec postulassem mihi concedi: nisi probavissem.
 Probate, precor, et vos reverende pater, illud assumptum
 vestrum: quomodo certa sit vestra paternitas, dogmata vestra vos
 habere de caelo: quo deferente, recepistis
 20 illa. Nemo enim ascendit in caelum: nisi
 quia descendit de caelo. Sed hic (ut audio)
 respondebitis, detulisse vobis dogmata vestra de caelo: non illum
 quidem, qui descendit de caelo: sed illum qui tamquam fulgur cecidit
 de caelo. Bene respondetis reverende frater. Verum non sufficio vobis
 25 magister: sed vos relinquo, cum cacodaemone dogmatum inspiratore
 vestrorum: cum quo manebitis in Tartaro per omnia secula seculorum.

NON SUM profecto mihi tam iniquus
 fautor: quin tibi facile lector ignoscam: si
 30 minus interdum probes hanc levitatem
 meam: qua nonnumquam quaedam intersero: quae neque rei
 gravitati, neque tuae severitati respondeant. Et tamen neminem esse
 usquam puto, tam torvum: qui non aequum censeat, vel connivere
 nobis interdum, vel ignoscere: quum ubique legat spurcissimam
 35 petulantiam, stolidissimi nebulonis, in principem prudentissimum:
 si nos ita commoveat indignatio: ut vel inviti, vicissim cogamur

ineptire: et (quod ait Solomon) respondere stulto secundum stultitiam
 eius. Praesertim quum eius liber, prorsus omisso negotio, totus in
 scurrilibus neniis otietur. Nos, licet obiter, in eius insaniam ludimus:
 tamen interim ita rem tractamus: ut tibi liquido constant omnia:
 5 quaecumque ab initio promisimus. Nam
 cum generale responsum eius, in summa
 nihil complectatur aliud: quam nihil habendum esse pro certo: nisi
 quod comprehensum est, evidenti scriptura: cetera vero universa
 10 (etiamsi non adversantibus sacris litteris, perpetuo totius
 ecclesiae consensu firmata sint) vel exstirpanda penitus, tamquam
 traditiones hominum (quod quidem censet optimum) vel ut minimum
 sic tolerari libere: ut cuique relinquatur
 integrum eorum, quodque probare,
 15 improbare, mutare, damnare, abicere ubilibet, quando libet, quoties
 libet. Quum in hac parte collocet omnes leges humanas, patrum
 decreta, ecclesiae concilia, et sacramenta, purgatorii metum, sanctorum
 cultum, et cultum celebrandae missae: nos et scripturis
 clarissimis, et evidentissimis rationibus, effecimus perspicuum: esse
 20 verbum dei absque scriptura traditum, idque non minoris auctoritatis
 esse: quam sit ipsa scriptura. Probavimus auctoritate scripturae,
 atque ipsius etiam confessione Lutheri, ecclesiam in discernendo dei
 verbo, in rebus fidei, prorsus errare non posse. Probavimus ecclesiam,
 quam ille vocat papisticam, esse veram ecclesiam Christi catholicam.
 Probavimus ea sacramenta, quae Lutherus appellat traditiones
 25 hominum, non hominum traditiones esse, sed dei: atque ita illum,
 verbum dei negare non hominum. Probavimus
 illum, non stolide solum tollere
 leges omnes humanas, sed etiam oppugnare,
 et clanculum, et manifeste scripturas ipsas. E quibus luce clarius
 30 ostendimus, illum quicquid e scripturis attulit, pro sua causa sic
 allegare stolide: ut nullus morio possit allegare stolidius. Et quum de
 cuiusquam scripturae sensu, neminem unum velit universis credere:
 sed unum quemque sibi, planum fecimus id illum struere: ut universae

scripturae robur enervet: et fructum omnem vertat in perniciem.
Denique quum scripturam indubiam, non fateatur esse scripturam:
sed habere neget quicquam scriptura dignum: et apostolum
non dubitet apostata reprehendere: clarissimum fecimus illum non
5 occulte modo, sed etiam palam, scripturas ipsas, pro quibus pugnare
se fingit, evertere. Postremo, praeter eius improbissima mendacia, et
stolidissimas repugnantias, et mille eius insanias, quas hinc inde
patefecimus, etiam vitiosum illud disputandi genus, in petendo
10 principio, quod perquam facete sibi visus est exprobrasse ceteris: id
inquam ipsum probavimus illi unam, atque
unicam disputandi formam esse. Sic
igitur lector, plus quam tibi sumus polliciti, persolvimus: idque
fecimus probationibus, non aliunde fere, quam ex regis libello
desumptis. Et quoniam Lutheri nunc, ut vides, belle processit generale
15 responsum: nos iam accingimur ad eiusdem specialia: e quibus
nihil videbis: in quo non ridebis hominis singularem stultitiam.